

153.420912
๗ ๗ 12 ก
8.2

บริจาค

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การสอนการคิดนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์
สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร

โดย

วิโรจน์

เอ็งสุโสภณ

ชูชีพ

อ่อนโคกสูง

ดวงแข

บางวิวัฒน์

28 เล.ย. 2551

คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2551

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณเงินรายได้มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(เงินรายได้คณะศึกษาศาสตร์) ประจำปีงบประมาณ 2548

S 336780

บทคัดย่อ

วิโรจน์ เอ็งสุโสภณ ชูชีพ อ่อน โศกสูง และ ควงแห บางวิวัฒน์ (2551)

การสอนการคิดนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ สังกัดสำนักงาน
การศึกษากรุงเทพมหานคร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ปี
การศึกษา 2550 โดยการสอนการคิดตามรูปแบบการคิดแบบขยายฐาน (The Spiral Model of
Thinking) ของ Shirley W. Schiever กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 เครื่องมือที่
ใช้ในการวิจัยคือ แบบวัดความสามารถในการคิด แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ
แผนการจัดการเรียนรู้สำหรับการสอนการคิด การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงทดลองแบบ One Group Pretest
– Posttest Design สถิติที่ใช้คือสถิติพื้นฐานและ t-test Dependent Samples.

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. หลังการทดลองความสามารถในการคิดของนักเรียนเพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .01 ใน 3 กระบวนการคิด คือ (1) ความสามารถในการจำแนกประเภท (2) ความสามารถ
ในการสร้างหลักการ และ (3) ความสามารถในการสรุปนัยทั่วไป
2. หลังการทดลองผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .01

Abstract

Wirode Engsusophon, Chunheep Onkokesung and Doungkha Bangwiwat. (2008) **Teaching Thinking to Mathayomsuksa 1 Students, Thainiyomsongkhrao School, Bangkok Metropolitan Administration.** Faculty of Education, Sinakharinwirot University

The purposes of this study were to develop the thinking ability and the learning achievement of Mathayomsuksa I students of Thainiyomsongkhrao School at Bangkhen Bangkok Metropolitan in the academic year 2007 by using the Spiral Model of Thinking of Shirley W. Schiever. The samples were Mathayom suksa I/III. The instruments used in this research were the thinking - ability test, achievement test and lesson plan for teaching thinking. This experimental research was One group Pretest - Posttest Design. The statistical basic and t – test dependent samples were used to analyze the data.

The results of this research were as follows :

1. After this experiment , the Thinking Ability of the students increased significantly at .01 level in 3 thinking processes : (1) the Ability of Classifications (2) The Ability of Principles Constructions (3) The Ability of Generalizations.
2. The learning achievement of the students also increased significantly at .01 level after the experiment.

ประกาศคุณูปการ

การวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณเงินรายได้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (เงินรายได้คณะศึกษาศาสตร์) ประจำปีงบประมาณ 2548 แต่ไม่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จตามกำหนด เนื่องจากประสบปัญหาและอุปสรรคนานัปการ ที่สำคัญคืออาจารย์วิโรจน์ เอ็งสุโสภณ หัวหน้าโครงการ ถึงแก่กรรมระหว่างดำเนินการวิจัยอยู่

อย่างไรก็ตามผู้ร่วมโครงการก็สามารถดำเนินการต่อจนแล้วเสร็จ โดยได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากผู้อำนวยการโรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ ที่อนุญาตให้อาจารย์ของโรงเรียนเข้าร่วมโครงการวิจัย และอนุญาตให้ใช้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียน เป็นประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยและยังได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากคณะผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ดร. บรรชา รัตนวิย ดร. สนอง ทองปาน และอาจารย์สมปอง ใจดีเฉย นอกจากนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์จากอาจารย์ภา เกตุเทพา โรงเรียนสตรีวิทยา 2 ที่ดำเนินการทดลองใช้เครื่องมือวิจัยเพื่อหาคุณภาพ ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณอาจารย์อนุสรณ์ อรรถศิริ ที่กรุณาแปลบทคัดย่อเป็นภาษาอังกฤษ และอาจารย์ประยงค์ อ่อน โคนสูง ที่เป็นธุระในการทดลองใช้เครื่องมือและพิสูจน์อักษรรายงานการวิจัยฉบับนี้

ท้ายที่สุดขอขอบคุณคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่อนุมัติทุนอุดหนุนการวิจัย และหวังว่าผลการวิจัยนี้จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตามสมควร

ขอขอบคุณ

ชูชีพ อ่อน โคนสูง

ดวงแข บางวิวัฒน์

แต่

อาจารย์วิโรจน์ เอ็งสุโสภณ

หัวหน้าโครงการวิจัยซึ่งถึงแก่กรรมระหว่างดำเนินการวิจัย

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทนำ	
ภูมิหลัง.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	6
สมมติฐานการวิจัย.....	7
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
การคิด	
ความหมายของการคิด.....	8
ความสำคัญของการคิด.....	8
ทฤษฎีเกี่ยวกับการคิด.....	9
ทักษะการคิด.....	17
การสอนการคิด.....	18
การสอนการคิดนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์	
โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์.....	18
สาระการเรียนรู้ที่ใช้ในการทดลองสอน.....	19
รูปแบบการสอนคิด.....	26
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	28
การดำเนินการวิจัย	
ประชากร.....	30
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	30
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	32
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	33

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ความสามารถในการคิดของนักเรียนก่อนและหลังการทดลองสอนการคิด.....34

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการทดลองสอนการคิด.....36

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....37

สมมติฐานของการวิจัย.....37

ประชากร.....37

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....37

การเก็บรวบรวมข้อมูล.....37

การวิเคราะห์ข้อมูล.....38

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....39

อภิปรายผล.....39

ข้อเสนอแนะ.....39

บรรณานุกรม.....40

ภาคผนวก.....42

ก. แผนการจัดการเรียนรู้

ข. แบบวัดความสามารถในการคิดและแบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1. ความสามารถในการจำแนกประเภท.....	34
2. ความสามารถในการเกิดความคิดรวบยอด.....	34
3. ความสามารถในการสร้างหลักการ.....	35
4. ความสามารถในการสรุป.....	35
5. ความสามารถในการสรุปนัยทั่วไป.....	35
6. ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ.....	36
7. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	36

บทนำ

ภูมิหลัง

ประเทศไทยเริ่มจัดการศึกษาในระบบ (Formal Education) มาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระปิยมหาราช ในพุทธศักราช 2464 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 (ดวงเดือน พิศาลบุตร, 2520 : 60) กำหนดให้จัดการศึกษาภาคบังคับขึ้นเป็นครั้งแรก โดยผู้ปกครองต้องส่งเด็กเข้าเรียนตั้งแต่อายุ 7 ปี บริบูรณ์ และอยู่ในโรงเรียนจนอายุครบ 14 ปีบริบูรณ์ หลังจากนั้นได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศเป็นระยะ ๆ ตลอดมา จนถึงพุทธศักราช 2542 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ขึ้น เรียกว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 1) กำหนดให้จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 5) และให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 12)

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาต้องมุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ กระบวนการเรียนรู้และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสมดุล โดยยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 :3) แต่การจัดการศึกษาตามหลักสูตรที่ใช้เดิมคือหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุงปี พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ยังไม่สอดคล้องกับความมุ่งหมายและแนวการ

จัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อยู่หลายประการ ที่สำคัญประการหนึ่งคือยังไม่สามารถสร้างพื้นฐานในการคิดและวิธีการเรียนรู้ได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 : 1)

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กระทรวงศึกษาธิการจึงมีคำสั่งที่ วก 1166/2544 ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 แทนหลักสูตรระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าทุกฉบับ ที่กระทรวงมีคำสั่งให้ใช้ไว้ก่อนหน้านี้ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 เป็นต้นไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) โดยกำหนดให้สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ฯลฯ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 : 3) เพื่อให้ผู้เรียนมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขต่อไป

การจัดการศึกษาให้เป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 นั้น สถานศึกษาต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขึ้นเพื่อใช้จัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาของตน การจัดหลักสูตรสถานศึกษา จัดเป็น 4 ระดับช่วงชั้น แต่ละระดับช่วงชั้นมีจุดเน้นแตกต่างกัน ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 : 9-10)

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิด คำนวณ การคิดวิเคราะห์ การติดต่อสื่อสาร และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุลทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและวัฒนธรรม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตน พัฒนาความสามารถ ทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้และทักษะในการดำเนินชีวิต ให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงามและความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถเสริมสร้างสุขภาพส่วนตนและชุมชนมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มุ่งเน้นเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้าน มุ่งปลูกฝังความรู้ ความสามารถ และทักษะในวิทยาการและเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาและการประกอบอาชีพ มุ่งมั่นพัฒนาตนเองและประเทศชาติตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำและผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ

เมื่อพิจารณาจากการจัดหลักสูตรสถานศึกษา สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ทุกช่วงชั้นมีจุดเน้นสำคัญร่วมกันอยู่ประการหนึ่งคือ เน้นพัฒนากระบวนการคิด การคิดวิเคราะห์ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหา ทั้งนี้เนื่องจากความคิดเป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งของการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ

คุณธรรมและความสุข ตลอดจนมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง สถานศึกษาจึงต้องจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีความสามารถในการคิดให้ได้จึงจะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขในที่สุด

ในการสอนการคิดนั้น จำต้องพิจารณาให้ถ่องแท้เสียก่อนว่า การคิดคืออะไร สอนได้หรือไม่ หากสอนได้จะสอนอย่างไร นักจิตวิทยาอธิบายความหมายของการคิดไว้หลายแง่มุมตามทัศนะของแต่ละคน ยังไม่พบว่ามีคำความหมายใดที่อธิบายการคิดได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ อาทิ ทิศนา ขัมมณี (2546 : 40) อธิบายว่าการคิดคือกระบวนการทางสมอง ในการจัดกระทำข้อมูลหรือสิ่งเร้าที่รับเข้ามาเพื่อสร้างความหมายและความเข้าใจข้อมูลหรือสิ่งเร้านั้น มนุษย์ทุกคนคิดอยู่ทุกขณะไม่ลักษณะใดก็ลักษณะหนึ่ง คืออาจคิดอย่างมีจุดมุ่งหมาย (มีทิศทาง) หรือไม่มีจุดมุ่งหมาย (ไม่มีทิศทาง) ก็ได้ Jane H. Halonen และ John W. San Trock (1996 : 248) กล่าวว่า การคิดคือการใช้ข้อมูลและการแปลงข้อมูลจากความจำ Edward de Bono (1976 : 30-32) ให้นิยามมหาวิทยาลัยทั้งระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา ตลอดจนคณาจารย์ภาควิชาการศึกษาให้ความหมายการคิดตามทัศนะของตนพบว่าความหมายที่ได้แบ่งเป็นสองลักษณะคือกลุ่มหนึ่งอธิบายว่า การคิดเป็นภาวะของจิตในกระบวนการจิตสำนึก อีกกลุ่มหนึ่งอธิบายถึงจุดมุ่งหมายของการคิด Edward de Bono สรุปว่าการคิดคือ การสำรวจและค้นหาประสบการณ์เพื่อใช้ตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ เช่น เพื่อเข้าใจ เพื่อตัดสินใจ เพื่อแก้ปัญหา เพื่อความสุข หรือเพื่อการกระทำ เป็นต้น จึงสามารถให้ความหมายของการคิดได้ว่าเป็นกระบวนการทางจิตในการสำรวจและค้นหาข้อมูลหรือประสบการณ์ เพื่อใช้ตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ โดยที่ข้อมูลหรือประสบการณ์นั้นอาจเกี่ยวกับรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้ นักจิตวิทยาพุทธปัญญา (อ้างจากสุรางค์ โคว์ตระกูล, 2541 : 317) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการคิด พบว่าสามารถสอนการคิดได้ เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ J. Beyer R.E. Mayer และ Pressesien (อ้างจากสุรางค์ โคว์ตระกูล, 2541 : 319) ที่พบว่าการคิดสามารถสอนได้ นอกจากนี้ นักจิตวิทยาคนอื่น ๆ อาทิ Shirley W. Schiever (1991 : 3) Edward de Bono (1976 : 103) Anita E. Woolfolk (1993 : 310) R.R. McCown และ Peter Roop (1992 : 375) ล้วนกล่าวว่าการสอนคิดสามารถสอนได้เช่นกัน ในส่วนของการสอนการคิดนั้นมีผู้เสนอหลักสูตรและวิธีสอนไว้มากมาย อาทิ Mathew Lipman สร้างหลักสูตร Philosophy for Children สำหรับการคิดระดับประถมศึกษา Edward de Bono สร้างบทเรียน CoRt (Cognitive Research Trust) สำหรับสอนคิดเด็กอายุตั้งแต่ 8 ปี ถึงผู้ใหญ่อายุ 22 ปี และ Shirley W. Schiever เสนอรูปแบบการสอนการคิดแบบขยายฐาน (The Spiral Model of Thinking) เป็นต้น จึงสรุปได้ว่าการคิดสามารถสอนได้ แต่จะสอนอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับทฤษฎีและผลการวิจัย ที่ใช้ในการสร้างหลักสูตรและวิธีสอนเป็นสำคัญ

คณะผู้วิจัยซึ่งเป็นอาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และอาจารย์โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ กรุงเทพมหานคร ประสงค์จะจัดการสอนการคิดสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ตามรูปแบบการคิดแบบ

ขยายฐาน (The Spiral Model of Thinking) ของ Shirley W. Schiever (1991 : 17) เริ่มด้วยการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด (Cognitive Process) 5 ประการ ได้แก่ การจำแนกประเภท (Classification) ความคิดรวบยอด (Concept) หลักการ (Principle) การสรุป (Conclusion) และการสรุปนัยทั่วไป (Generalization) แล้วแปลง (Transformation) และประยุกต์ (Application) ไปสู่ยุทธศาสตร์การคิดที่สลับซับซ้อน ได้แก่ การแก้ปัญหาที่มีวิธีการคำตอบที่แน่นอน (Solving Defined Problems) และแก้ปัญหาที่ไม่มีวิธีการและคำตอบที่แน่นอน หรือปัญหาในชีวิตจริง (Undefined or Real-Live Problems) ได้แก่ การคิดสร้างสรรค์ (Creative/productive Thinking) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) การประเมิน (Evaluation) และการตัดสินใจ (Decision Making) โดยคาดหวังว่าเมื่อจบบทเรียนแล้วนักเรียนจะมีความสามารถในการคิดตามความต้องการของหลักสูตรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับสอนการคิด และแบบวัดความสามารถในการคิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
2. เพื่อทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้สำหรับสอนการคิดและวัดความสามารถในการคิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แผนการจัดการเรียนรู้สำหรับสอนการคิดนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีประสิทธิภาพสามารถนำไปสอนได้
2. ได้แบบวัดความสามารถในการคิดของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีคุณภาพสามารถนำไปวัดความสามารถในการคิดได้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการทดลองสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิด ตามรูปแบบการคิดแบบขยายฐานของ Shirley W. Schiever โดยเริ่มจากการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิดเบื้องต้น 5 กระบวนการ ประกอบด้วย การจำแนกประเภท ความคิดรวบยอด หลักการ การสรุป และการสรุปนัยทั่วไป แล้วสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดที่สลับซับซ้อน ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณในที่สุด ทั้งนี้ใช้สาระการเรียนรู้พื้นฐานพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 เป็นสาระที่ใช้ในการเรียนการสอน

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ม.1) โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2550 จำนวน 6 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 223 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 จำนวน 47 คน ซึ่งเลือกอย่างเจาะจงมาจากประชากร

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น : การสอนการคิด

ตัวแปรตาม : ความสามารถในการคิด
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การคิด หมายถึง กระบวนการทางจิตในการสำรวจและค้นหาข้อมูลหรือประสบการณ์เพื่อใช้ตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ โดยที่ข้อมูลหรือประสบการณ์นั้นอาจเป็น/เกี่ยวข้องกับรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้
2. การสอนการคิด หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อฝึกทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นสำหรับกระบวนการคิด เพื่อพัฒนากระบวนการคิดเบื้องต้น และความคิดขั้นสูงที่สลับซับซ้อนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น
3. ทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นสำหรับกระบวนการคิด หมายถึง ความสามารถทั่วไปที่จำเป็นต้องใช้ในกระบวนการคิด เช่น การสังเกต การตีความ การสรุป เป็นต้น
4. กระบวนการคิดเบื้องต้น หมายถึง การจำแนกประเภท ความคิดรวบยอด หลักการ การสรุป และการสรุปนัยทั่วไป
5. กระบวนการคิดที่สลับซับซ้อน หมายถึง การคิดแก้ปัญหาที่มีวิธีการและคำตอบที่แน่นอน และการคิดแก้ปัญหาที่มีวิธีการและคำตอบที่ไม่แน่นอน ประกอบด้วยความคิดสร้างสรรค์ / การผลิตการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การประเมิน และการตัดสินใจ
6. การจำแนกประเภท (Classification) หมายถึง การคัดแยกวัตถุ เหตุการณ์ หรือ ปรากฏการณ์ ออกเป็นหมวดหมู่ โดยพิจารณาจากลักษณะสามัญของแต่ละกลุ่ม (หมวดหมู่) เช่น คัดแยกปลาช่อน ปลาหมอ และปลาอื่น ๆ ออกจากวัว ความ ช้าง ม้า เป็นต้น
7. ความคิดรวบยอด (Concepts) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจลักษณะเฉพาะร่วมกันของสิ่งเร้า กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งซึ่งอาจเป็นกลุ่มของวัตถุ เหตุการณ์หรือสถานการณ์ ฯลฯ ก็ได้ แล้วใช้ภาษาหรือสัญลักษณ์แทนสิ่งเร้ากลุ่มนั้น (ใช้เรียกสิ่งนั้น) เช่น รู้และเข้าใจว่า “สามเหลี่ยม” คือรูปปิดใด ๆ ก็ตามที่

มีด้าน 3 ด้าน และมีมุม 3 มุม กล่าวได้ว่าเข้าใจความคิดรวบยอดของสามเหลี่ยมสามารถระบุได้ว่ารูปใดเป็นรูปสามเหลี่ยมหรือไม่ เป็นต้น

8. หลักการ (Principles) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของความคิดรวบยอดตั้งแต่ 2 ความคิดรวบยอดขึ้นไป เช่น ความเร็วเป็นความสัมพันธ์ของเวลาและระยะทาง เป็นต้น

9. การสรุป (Conclusions) หมายถึง การตัดสินใจภายใต้หลักฐานต่าง ๆ เพื่อหาข้อยุติ เช่น มองเห็นคนสองคนเข้าไปในห้องทึบซึ่งไม่มีใครอยู่ข้างในเลย สักพักหนึ่งมองเห็นคนเดินออกมาจากห้องเพียงคนเดียว ก็สรุปได้ว่าอีกคนหนึ่งน่าจะอยู่ในห้องนั้น เป็นต้น

10. การสรุปนัยทั่วไป (Generalizations) หมายถึง การนำความคิดรวบยอดหรือหลักการหรือข้อสรุปไปขยายหรือไปใช้อย่างกว้างขวางทั่วไป เช่น ให้อธิบายลักษณะของสุนัขขั้วโลกที่ไม่เคยเห็นมาก่อนก็สามารถอธิบายได้ว่าสุนัขขั้วโลกต้องมี 4 ขา และเห่าหอนได้ (เข้าใจความคิดรวบยอด “สุนัข” อยู่ก่อนแล้ว) เป็นต้น

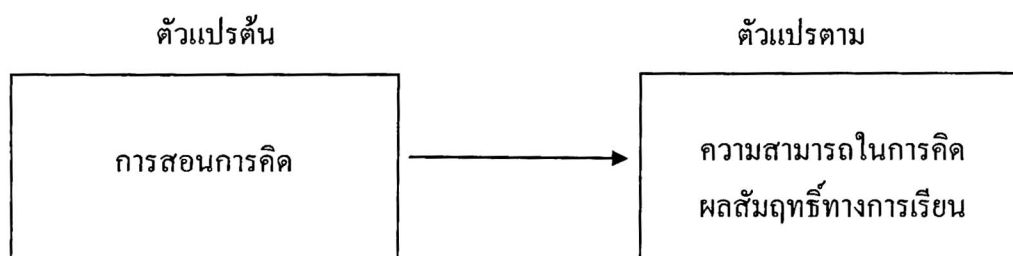
11. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) หมายถึง การวิเคราะห์ข้อโต้แย้ง โดยใช้ข้อมูลและหลักการเหตุผล เพื่อตัดสินใจว่าควรทำหรือควรเชื่อหรือไม่

12. ความสามารถในการคิด หมายถึง ความสามารถในการจำแนกประเภท การเกิดความคิดรวบยอด การสร้างหลักการ การสรุป การสรุปนัยทั่วไป และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

13. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนจากการสอบวิชาพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หลังสิ้นสุดการสอนการคิดของนักเรียน

14. นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2550

กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ความสามารถในการคิดของนักเรียนหลังการทดลองสอนสูงกว่าก่อนการทดลองสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังการทดลองสอนสูงกว่าก่อนการทดลองสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การคิด (Thinking)

1. ความหมายของการคิด นักจิตวิทยา และนักการศึกษา ตลอดจนนักวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิด ต่างให้ความหมายของการคิดไว้ในแง่มุมที่แตกต่างกัน ยังไม่พบว่ามีคำนิยามใดที่อธิบายการคิด ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ จึงขอเสนอความหมายของการคิดในทัศนะต่าง ๆ พอสังเขป ดังนี้

ทิสนา แชมมณี (2546 : 40) อธิบายว่าการคิดคือกระบวนการทางสมองในการจัดกระทำ ข้อมูลหรือสิ่งเร้าที่รับเข้าเพื่อสร้างความหมายและความเข้าใจข้อมูลหรือสิ่งเร้านั้น มนุษย์ทุกคนคิด อยู่ทุกขณะไม่ลักษณะใดก็ลักษณะหนึ่งเสมอ คืออาจคิดอย่างมีจุดมุ่งหมาย (มีทิศทาง) หรือไม่มี จุดมุ่งหมาย (ไม่มีทิศทาง) ก็ตาม

Jane H. Halonen และ John W. San Trock (1996 : 248) กล่าวถึงการคิดว่าเป็นการใช้ข้อมูล และแปลงข้อมูลจากความจำเพื่อนำมาใช้งาน

Edward de Bono (1976 : 30-32) ให้นิยามวิชาเกี่ยวกับระดับปัญญาตรรกะ และ บัณฑิตศึกษา ตลอดจนคณาจารย์ภาควิชาการศึกษาให้ความหมายของการคิดตามทัศนะของตน พบว่า ความหมายที่ได้แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ กลุ่มหนึ่งอธิบายว่า การคิดเป็นภาวะของจิตใน กระบวนการจิตสำนึก อีกกลุ่มหนึ่งให้ความหมายไปในแง่ของจุดมุ่งหมายในการคิด เขาจึงสรุปว่า การคิดคือการสำรวจและค้นหาประสบการณ์เพื่อใช้ตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ เช่น เพื่อเข้าใจ เพื่อ ตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหา เพื่อความสุข หรือเพื่อการกระทำ เป็นต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ให้ความหมายของการคิดว่า การคิดคือกระบวนการทางจิตในการสำรวจ และค้นหาข้อมูลหรือประสบการณ์เพื่อใช้ตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ โดยที่ข้อมูลหรือประสบการณ์ นั้นอาจเป็น/เกี่ยวข้องกับรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้ เช่น ต้องการหาคำตอบว่า 3 X 5 มีค่าเท่าไร ก็ ต้องนำความรู้เกี่ยวกับการคูณที่เคยเรียนมาใช้หาคำตอบ ความรู้ดังกล่าวได้แก่ การคูณ คือการนับ เพิ่มครั้งละเท่า ๆ กัน ในกรณีนี้ 3 X 5 ก็คือการนับเพิ่มครั้งละ 3 จำนวน 5 ครั้ง คำตอบก็คือ 15 ดังนี้ เป็นต้น

2. ความสำคัญของการคิด หม่อมราชวงศ์ทองน้อย ทองใหญ่ (2547) ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) กล่าวว่าการศึกษาที่แท้จริงอยู่ที่การให้ความคิด และสอนให้ นักเรียนได้รู้จักใช้ความคิดอ่านของตนเองให้เต็มที่ การจัดการเรียนการสอนจึงควรมุ่งเน้นเพื่อ พัฒนาคุณภาพความสามารถในการคิด เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงเกี่ยวกับสิ่งที่ เรียน เพราะว่าการคิดเท่านั้นที่จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในระดับสูงได้ และจากการศึกษา วิสัยทัศน์ของการศึกษาไทยในอนาคต โดยสมหวัง พิริยานุวัฒน์และคณะ (อ้างจากสุรางค์ โคว์ตระกูล, 2541 : 317) สรุปได้ว่า การรู้จักคิด และคิดเป็นเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการศึกษาไทย

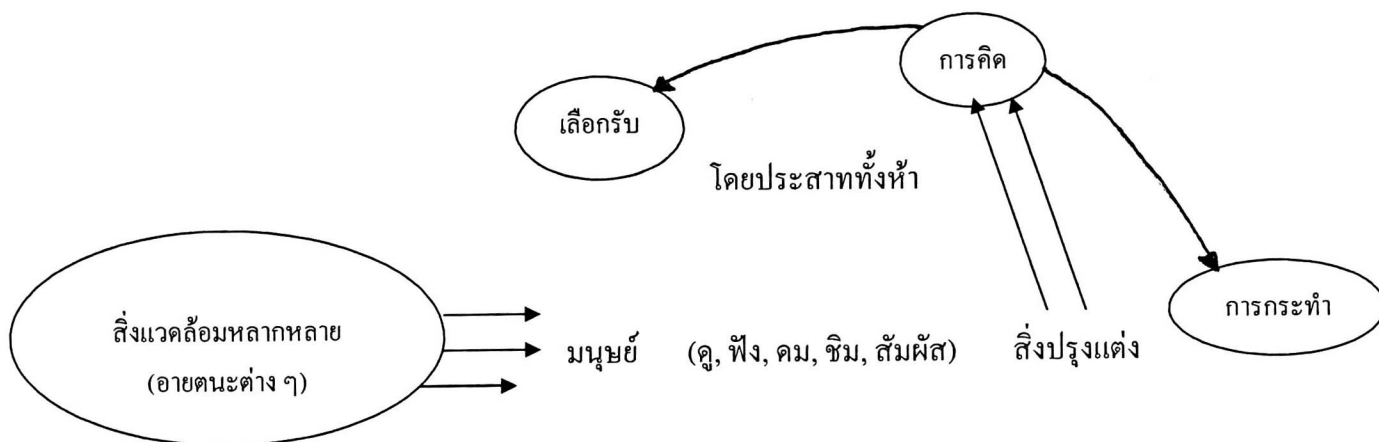
นอกจากนี้ ทิศนา ขัมมณี (2546 : 39-40) ภาควิชาศึกษาศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตสถานยังได้บรรยาย “การพัฒนากระบวนการคิด : แนวทางที่หลากหลายสำหรับครู” ในที่ประชุม สำนักระบบศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสถาน เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2545 ความตอนหนึ่งว่า ผลจากโครงการวิจัย แม่บทในส่วนที่ให้โรงเรียนต่าง ๆ ร่วมกันกำหนดประเด็นการเรียนรู้ที่เป็นจุดเน้นในการปฏิรูปการศึกษานั้น ผลปรากฏว่า กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการคิด เป็นประเด็นที่ต้องปฏิรูปเป็นอันดับหนึ่ง จึงอาจกล่าวได้ว่าการคิดและความสามารถในการคิดมีความสำคัญยิ่งในการเรียนรู้ และที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการคิดไว้อย่างชัดเจนก็คือ การที่พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดไว้ในมาตรา 28 วรรคสองว่า สารของหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐานทั้งที่เป็นหลักสูตรปกติ หลักสูตรสำหรับคนพิการ และหลักสูตรสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ ทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 13) และยังได้กำหนดการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการไว้ในมาตรา 24 วรรคสองว่า ให้จัดการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยิ่งไปกว่านั้นในวงเล็บสามยังกำหนดให้จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น รัก การอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 12) จากข้อมูลดังกล่าว การคิดและความสามารถในการคิดจึงมีความสำคัญยิ่งประการหนึ่งที่นักเรียนต้องได้รับการพัฒนา การจัดการเรียนการสอนจึงจำเป็นต้องจัดเพื่อพัฒนาการคิดและความสามารถในการคิดของนักเรียนให้เกิดขึ้นให้ได้

3. ทฤษฎีเกี่ยวกับการคิด ในที่นี้ขอนำเสนอ 3 ทฤษฎีพอเป็นสังเขปดังนี้

3.1 ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดตามหลักพุทธธรรม พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต, อ้างอิงใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2545 : 5-9) ได้เสนอแนวคิดในการจัดการศึกษา และการสอนตามหลักพุทธธรรม ซึ่งครอบคลุมเกี่ยวกับการพัฒนาปัญญา และการคิดไว้ดังนี้

ทฤษฎีพื้นฐาน

1. ความสุขของมนุษย์เกิดจากการรู้จักการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องทั้งต่อตัวเองและผู้อื่น
2. การรู้จักดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง คือการรู้จักคิดเป็น พุคเป็น และทำเป็น
3. การคิดเป็นหรือการคิดอย่างถูกต้องเป็นศูนย์กลางที่บริหารการดำเนินชีวิตทั้งหมด หน้าที่ ชี้นำและควบคุมการกระทำ ดังแสดงในแผนผัง

ตามแผนผัง การคิดจะเริ่มเข้ามามีบทบาทเมื่อมนุษย์ได้รับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีอยู่มากมาย การคิดถ้าคิดเป็นหรือคิดดีก็จะเกิดการเลือกรับเป็นหรือเลือกรับแต่สิ่งดี ๆ เมื่อรับมาแล้วก็จะเกิดการคิดดี ความเชื่อมโยงเพื่อตอบสนองออกมาเป็นการกระทำ ในขั้นตอนนี้จะมีสิ่งปรุงแต่ง ความคิดแทรกเข้ามาได้แก่ อารมณ์ชอบ ชัง คดีและอคติต่าง ๆ มีผลต่อการคิดดี ความเชื่อมโยงกับการกระทำด้วย ถ้าคิดเป็นคิดโดยรู้ถึงสิ่งปรุงแต่งต่าง ๆ นั้นก็จะสามารถบริหารการกระทำอย่างเหมาะสมได้

4. กระบวนการคิดเป็น เป็นสิ่งที่พัฒนาได้ ฝึกฝนได้ โดยกระบวนการที่เรียกว่าการศึกษา หรือศึกษา การพัฒนานั้นเรียกว่า การพัฒนาสัมมาทิฐิ ผลที่ได้คือ มรรคหรือการกระทำที่ดียาม

5. แก่นแท้ของการศึกษา คือ การพัฒนาปัญญาของตนเองให้เกิดมีสัมมาทิฐิ คือ ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น ค่านิยมที่ถูกต้อง ดีงาม เกื้อกูลแก่ชีวิต และครอบครัว

6. สัมมาทิฐิ ทำให้เกิดการพูดและการกระทำที่ถูกต้องและดีงาม สามารถดับทุกข์และแก้ปัญหาได้

7. ปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ ได้มี 2 ประการ คือ

7.1 ปัจจัยภายนอก หรือเรียกว่า ปรโต โฆสะ ได้แก่ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ครู พ่อแม่ เพื่อน สื่อมวลชน ฯลฯ

7.2 ปัจจัยภายใน หรือเรียกว่า โยนิโสมนสิการ ได้แก่ การคิดเป็น

8. การศึกษาทั้งหลายที่จัดกันมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ทำกันอย่างเป็นงานเป็นการเป็นระบบระเบียบ ถือว่าเป็นปรโตโฆสะทั้งสิ้น

9. บุคคลส่วนใหญ่ในโลกจะสามารถพัฒนาตนเองให้ใช้โยนิโสมนสิการอย่างเดียวไม่ได้ จำเป็นต้องอาศัยปรโตโฆสะก่อนในเบื้องต้น จะมีก็แต่เฉพาะกับอัจฉริยบุคคล เช่น พระพุทธเจ้าเท่านั้นที่จะใช้แต่โยนิโสมนสิการเพียงอย่างเดียวได้

10. โยนิโสมนสิการเรียกได้ว่าการคิดเป็น เป็นความสามารถที่บุคคลรู้จักมองรู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะโดยวิวิธิตาเหตุปัจจัย สืบค้นจากต้นเหตุตลอดทางจนถึงผลสุดท้ายที่เกิด แยกแยะเรื่องออกให้เห็นตามสภาวะที่เป็นจริง คิดตามความสัมพันธ์ที่สืบทอดจากเหตุโดยไม่

เอาความรู้สึกอุปทานของตนเองเข้าไปจับหรือครอบคลุม บุคคลนั้น จะสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้
อย่างเหมาะสม ด้วยวิธีการแห่งปัญญา

11. โยนิโสมนสิการ เป็นองค์ประกอบภายในมีความเกี่ยวข้องกับการฝึกใช้ความคิดให้รู้จัก
คิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ คิดอย่างวิเคราะห์ ไม่มองเห็นสิ่งต่าง ๆ อย่างตื้น ๆ ผิวเผิน เป็น
ขั้นตอนสำคัญของการสร้างปัญญา ทำใจให้บริสุทธิ์ และเป็นอิสระ ทำให้ทุกคนช่วยตนเองได้
นำไปสู่ความเป็นอิสระไร้ทุกข์ พร้อมด้วยสันติสุขเป็นจุดหมายสูงสุดของพุทธธรรม

12. โยนิโสมนสิการ ไม่ใช่ตัวปัญญา แต่เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญญา มีเป้าหมายสูงสุด คือ
การดับทุกข์

13. โยนิโสมนสิการ มีองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ

13.1 อุบายมนสิการ	คือ การคิดอย่างเข้าถึงความจริง
13.2 ปณมนสิการ	คือ การคิดอย่างมีลำดับขั้นตอนไม่สับสน
13.3 การณมนสิการ	คือ การคิดอย่างมีเหตุผล
13.4 อุปปาทกมนสิการ	คือ การคิดอย่างมีเป้าหมาย คิดให้เกิดผล ไม่ใช่คิดไป

เรื่อยเรื่อย

14. ในการดำเนินชีวิต สติเป็นองค์ธรรมที่จำเป็นต้องใช้ในการทำงานทุกอย่าง โยนิโส
มนสิการเป็นสิ่งหล่อเลี้ยงสติช่วยให้สติที่ยังไม่เกิดได้เกิด ช่วยให้สติที่เกิดแล้ว เกิดต่อเนื่องไป

15. กลไกการทำงานของโยนิโสมนสิการในกระบวนการคิด เมื่อบุคคลรับรู้สิ่งใด ความคิด
ก็จะพุ่งเข้าสู่ความชอบหรือไม่ชอบทันที นั่นคือสิ่งปรุงแต่งเนื่องจากบุคคลมีประสบการณ์มาก่อน
เรียกสิ่งปรุงแต่งนั้นว่าวิชา ในตอนนี้เองที่โยนิโสมนสิการจะเข้าไปสกัดกั้นความคิดนั้นแล้วเป็น
ตัวนำเอากระบวนการคิดบริสุทธิ์ที่พิจารณาตามสถานะตามเหตุปัจจัย เป็นลำดับไม่สับสน มีเหตุผล
และเกิดผลได้ (ตามองค์ประกอบทั้งสี่ข้อในข้อ 13) ทำให้คนเป็นนายไม่ใช่ทาสของความคิด เอา
ความคิดมาใช้แก้ปัญหาได้

16. คนปกติสามารถใช้โยนิโสมนสิการง่าย ๆ ได้โดยการพยายามควบคุมกระแสความคิด
ให้อยู่ในแนวทางที่พึงตามทางที่เคยได้รับการอบรมสั่งสอนจากกัลยาณมิตรมาก่อนแล้ว และเมื่อ
พิจารณาเห็นความจริง และรู้ว่าคำแนะนำสั่งสอนนั้นถูกต้องดีงาม มีประโยชน์ ก็ยิ่งมั่นใจและเกิด
ศรัทธาขึ้นเอง เกิดเป็นการประสานกันระหว่างปัจจัยภายนอกกับปัจจัยภายใน กลายเป็นความหมาย
ของตนเป็นที่พึงแห่งตนได้ ดังนั้นการสอนเพื่อสร้างศรัทธาจะต้องพยายามให้นักเรียนได้รับรู้ผล
และเกิดความตระหนักในผลของการกระทำความคิด ต้องเร้าให้เกิดการเสริมแรงภายใน

17. กล่าวโดยสรุปถึงกลไกการทำงานของโยนิโสมนสิการ และความสัมพันธ์ระหว่าง
ปรโตโมสะที่ดี กับโยนิโสมนสิการ

17.1 โยนิโสมนสิการจะทำงาน 2 ขั้นตอนคือ รับรู้อารมณ์หรือประสบการณ์จาก
ภายนอก การรับรู้ด้วยโยนิโสมนสิการจะเป็นการรับรู้อย่างถูกต้อง และมีการคิดค้นพิจารณาอารมณ์

หรือเรื่องราวที่เก็บเข้ามาแล้วภายในเป็นการพิจารณาข้อมูลสำหรับสที่จะเอาไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและการทำกิจกรรมต่าง ๆ ต่อไป

17.2 กัลยาณมิตร (ปร โท โฆสะที่ดี) และโยนิโสมนสิการเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างบุคคลกับโลกหรือสภาพแวดล้อมภายนอก โดยกัลยาณมิตรเชื่อมให้บุคคลติดต่อกับโลกทางสังคมอย่างถูกต้อง และโยนิโสมนสิการเชื่อมต่อบุคคลกับโลกทางจิตใจของตนเองอย่างถูกต้อง

18. วิธีโยนิโสมนสิการมีวิธีหลักอยู่ 10 วิธี คือ

18.1 วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย เป็นวิธีคิดเพื่อให้รู้สถานะที่เป็นจริง

18.2 วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ เป็นวิธีคิดเพื่อกำหนดแยกปรากฏการณ์ต่าง ๆ ออกเป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรม และสิ่งที่ป็นนามธรรม

18.3 วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ เป็นวิธีคิดเพื่อให้รู้เท่าทัน คือรู้ว่าสิ่งต่าง ๆ นั้นเกิดขึ้นเอง และจะดับไปเอง เรียกว่า รู้อนิจจัง และรู้ว่าสิ่งต่าง ๆ นั้นเกิดขึ้นมาเอง ไม่มีใครบังคับหรือกำหนดขึ้น เรียกว่า รู้อนัตตา

18.4 วิธีคิดแบบอริยสัจ เป็นวิธีคิดแบบแก้ปัญหา โดยเริ่มจากตัวปัญหาหรือทุกข์ ทำความเข้าใจให้ชัดเจน สืบค้นสาเหตุเตรียมแก้ไข วางแผนกำจัดสาเหตุของปัญหา มีวิธีการปฏิบัติ 4 ขั้นตอน คือ

- 1) ทุกข์ - การกำหนดให้รู้สภาพปัญหา
- 2) สมุทัย - การกำหนดเหตุแห่งทุกข์เพื่อกำจัด
- 3) นิโรธ - การดับทุกข์อย่างมีจุดมุ่งหมาย ต้องมีการกำหนดว่าจุดหมายที่ต้องการ คืออะไร
- 4) มรรค - การกำหนดวิธีการในรายละเอียดและปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา

18.5 วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ เป็นวิธีคิดให้มีความสัมพันธ์กันระหว่างหลักการและความมุ่งหมายสามารถตอบคำถามได้ว่าทำไมหรือจะทำอย่างนั้น อย่างนี้เพื่ออะไร ทำให้การกระทำมีขอบเขตไม่เลยเถิด

18.6 วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก เป็นการคิดบนพื้นฐานความตระหนักที่ว่าทุกสิ่งในโลกนี้มีทั้งส่วนดีและส่วนด้อย ดังนั้นเมื่อต้องตัดสินใจเลือกเอาของสิ่งใดเพียงอย่างเดียว จะต้องยอมรับส่วนดีของสิ่งที่ไม่ได้เลือกไว้ และไม่มองข้ามโทษหรือข้อบกพร่อง จุดอ่อน จุดเสียของสิ่งที่เลือกไว้ การคิดและมองตามความจริงนี้ ทำให้ไม่ประมาท อาจนำเอาส่วนดีของสิ่งที่ไม่ได้เลือกนั้นมาใช้ประโยชน์ได้ และสามารถหลีกเลี่ยงหรือมีโอกาสแก้ไขส่วนเสียบกพร่องที่ติดมากับสิ่งที่เลือกไว้

18.7 วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้ – คุณค่าเทียม เป็นวิธีคิดที่สามารถแยกแยะได้ว่าคุณค่าแท้คืออะไร คุณค่าเทียมคืออะไร

คุณค่าแท้ คือ คุณค่าของสิ่งที่มีประโยชน์แก่ร่างกายโดยตรง อาศัยปัญญาไตร่ตรองเป็นคุณค่าสนองปัญญา

คุณค่าเทียม คือ คุณค่าพอกเสริมสิ่งจำเป็นโดยตรง อาศัยค้นหาไตร่ตรองเป็นคุณค่าสนองค้นหา

วิธีคิดนี้ใช้เพื่อมุ่งให้เกิดความเข้าใจและเลือกเสพคุณค่าแท้ที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิตเพื่อพ้นจากการเป็นทาสของวัตถุ เป็นการเกี่ยวข้องกับปัญญา มีขอบเขตเหมาะสม

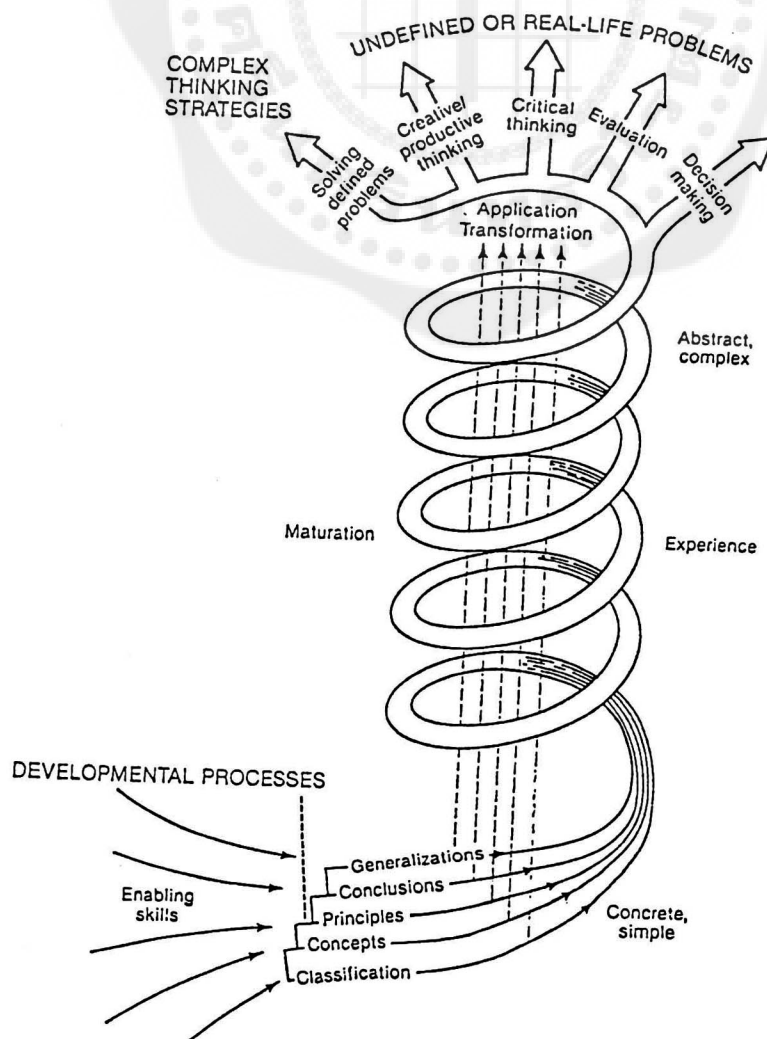
18.8 วิธีคิดแบบเร้าคุณธรรม เป็นการคิดถึงแต่สิ่งที่ดีมีคุณเมื่อได้รับประสบการณ์ใดแทนที่จะคิดถึงสิ่งที่ไม่ดีงาม เป็นวิธีคิดที่สกดกั้น ขัดเกลาค้นหา

18.9 วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน เป็นวิธีคิดให้ตระหนักถึงสิ่งที่อยู่ในขณะปัจจุบันกำหนดเอาที่ความเกี่ยวข้องกับความจำเป็นอยู่ประจำเชื่อมโยงต่อกันมาถึงสิ่งที่กำลังรับรู้ กิจการตามหน้าที่ หรือการปฏิบัติ โดยมีจุดมุ่งหมายไม่เพื่อฝืนกับอารมณ์ชอบหรือชัง

18.10 วิธีคิดแบบวิภาษวาท เป็นการคิดแบบมองให้เห็นความจริง โดยแยกแยะออกให้เห็นแต่ละแง่ แต่ละด้านจนครบทุกด้าน ไม่พิจารณาสิ่งใด ๆ เพียงด้านหรือแง่มุมเดียว

3.2 ทฤษฎีของเพียร์เจต์ (Piaget's Theory of Intellectual Development) กล่าวโดยสรุป เพียร์เจต์ (อ้างอิงใน Paul Eggen และ Don Kauchak, 2004 : 37-62) อธิบายว่าบุคคลต้องการรู้และเข้าใจโลกที่ตนมีปฏิสัมพันธ์อยู่ตลอดเวลา เมื่อรู้หรือเข้าใจแล้วก็เกิดภาวะสมดุลหากยังไม่รู้หรือไม่เข้าใจ (เกิดปัญหา) ก็จะเสียสมดุล (Disequilibrium) จึงต้องคิดเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจขึ้นให้ได้ การคิดพัฒนาเป็นขั้นตามวัยเริ่มจากแรกเกิดถึง 2 ขวบ คิดจากการสัมผัส ขั้นที่สองคิดใช้ภาษา และสัญลักษณ์แทนสิ่งที่สัมผัส (ตามประสบการณ์ของตนแต่ยังไม่ถูกต้องกับความเป็นจริงทั้งหมด) ขั้นที่สาม คิดเชิงเหตุผลเกี่ยวกับสิ่งที่ป็นรูปธรรม และ ขั้นที่สี่คิดเชิงเหตุผลในเชิงนามธรรม กระบวนการที่ใช้เพื่อไปสู่ความสมดุล (รู้และเข้าใจโลก) มี 2 กระบวนการประกอบด้วย กระบวนการดูดซึมหรือการปรับรวม *(Assimilation) และกระบวนการปรับให้เหมาะสมหรือการสร้างเพิ่ม *(Accommodation) ตัวอย่างเช่น นักเรียนรู้จักดอกกุหลาบมาแล้ว เมื่อพบกุหลาบดอกอื่นก็รู้จักและเข้าใจว่าเป็นกุหลาบเช่นเดียวกัน และเมื่อไปพบดอกไม้สีแดงเป็นชบาที่เขายังไม่เคยรู้จักแต่คิดว่าน่าจะเป็นพวกเดียวกันกับกุหลาบจึงเรียกว่า ดอกกุหลาบด้วย ทั้งสองกรณีเป็นการใช้กระบวนการดูดซึมหรือปรับรวม ต่อมาหากนักเรียนสังเกตดอกกุหลาบและดอกชบาอย่างใกล้ชิด จนพบความแตกต่างของดอกไม้ทั้งสองและคิดว่าดอกชบาไม่ใช่ดอกกุหลาบ แต่เป็นดอกไม้ชนิดอื่นซึ่งเขาไม่ทราบชื่อ กรณีนี้เป็นการเกิดความรู้ความเข้าใจใหม่ที่ต้องใช้กระบวนการปรับให้เหมาะสมหรือสร้างเพิ่ม นั่นเอง คนเราต้องเผชิญกับสภาพปัญหาตลอดเวลา (ไม่รู้ หรือ เสียสมดุลตลอดเวลา) จึงต้องคิดเพื่อหาคำตอบหรือเพื่อรู้และเข้าใจอยู่เสมอ (กลับเข้าสู่สมดุล)

3.3 รูปแบบการคิดแบบขยายฐาน (The Spiral Model of Thinking) Shirley w. Schieverer เสนอรูปแบบการคิดไว้ว่าเริ่มจากบุคคลต้องมีทักษะเบื้องต้นที่จำเป็น (Enabling Skills) เพื่อพัฒนากระบวนการคิด 5 ประการ ได้แก่ การจำแนกประเภท (Classification) ความคิดรวบยอด (Concepts) หลักการ (Principles) การสรุป (Conclusion) และการสรุปนัยทั่วไป (Generalization) แล้วจึงมีการแปลง (Transformation) และการประยุกต์ (Application) ไปสู่ยุทธศาสตร์การคิดที่ยากและสลับซับซ้อนซึ่งประกอบด้วย การแก้ปัญหาที่มีวิธีการและคำตอบที่แน่นอน (Solving defined problems) และการแก้ปัญหาที่ไม่ทราบแน่ชัดถึงวิธีการและคำตอบที่แน่นอนหรือปัญหาจริงในชีวิตประจำวัน (Undefined or Real-Life Problems) ได้แก่ การคิดสร้างสรรค์/การผลิต (Creative/productive thinking) การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ (Critical thinking) และประเมิน (Evaluation) และการตัดสินใจ (Decision making) รูปแบบการคิดนี้สามารถแสดงได้ดังภาพ

ทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นในการพัฒนากระบวนการคิด ทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นในการพัฒนากระบวนการคิด ได้แก่ ทักษะเบื้องต้นเฉพาะอย่างที่ต้องมีสำหรับใช้ในการคิดหรือเรียนรู้วิชาใดวิชาหนึ่ง เช่น การค้นพบความรู้ทางวิทยาศาสตร์ต้องอาศัย ทักษะเบื้องต้นที่จำเป็น ได้แก่ การสังเกต การจำ ความเข้าใจ การเชื่อมโยงสัมพันธ์ การเปรียบเทียบและการจำแนกความแตกต่าง เป็นต้น ทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นจะช่วยให้พัฒนากระบวนการคิดระดับสูงและสลับซับซ้อนต่อไป หากขาดทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นแล้วจะไม่สามารถพัฒนากระบวนการคิดระดับสูงและสลับซับซ้อนได้โดย ทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นประกอบด้วย

- การเปรียบเทียบ (Comparing)	- การจำแนกความแตกต่าง (Discrimination)
- การสังเกต (Observation)	- การจัดหมวดหมู่ (Classifying)
- การระบุ (Identifying) เช่น ระบุลักษณะ ปัญหา ฯลฯ	- การเรียงลำดับ (Sequence)
- การเชื่อมโยงสัมพันธ์ (Connecting)	- การจำ (Remembering)
- การสรุปอ้างอิง (Inferring)	- ความเข้าใจ (Understanding)
- การคาดคะเน (Predicting)	- การจัดลำดับ (Ordering)
- การกำหนดความมุ่งหมาย (Setting goals)	- การสรุปย่อ (Summarizing)
- การตรวจสอบความจริง (Verifying)	- การตีความ (Interpreting)
- การแก้ไขปรับปรุงโครงสร้างความรู้เสียใหม่ (Restructuring)	- การขยายความ (Elaborating)
- การตั้งคำถาม (Questioning)	- การให้คำจำกัดความ (Meaning)
	- การรวบรวมข้อมูล (Information Gathering)

การพัฒนากระบวนการคิด

การพัฒนากระบวนการคิดต้องทำเป็นขั้นเป็นตอน โดยใช้ทักษะเบื้องต้นที่จำเป็น 2-3 ทักษะหรือหลายทักษะ ต้องสอดคล้องกับวุฒิภาวะและประสบการณ์ของบุคคล เริ่มจากรูปธรรมหรือสิ่งง่าย ๆ ไปสู่นามธรรมหรือสิ่งที่สลับซับซ้อน กระบวนการคิดเพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การคิดที่สลับซับซ้อน ได้แก่

1. การจำแนกประเภท (Classification) หมายถึง การคัดแยกวัตถุ เหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ ออกเป็นหมวดหมู่ โดยพิจารณาจากลักษณะสามัญของแต่ละกลุ่ม (หมวดหมู่) เช่น คัดแยกปลาช่อน ปลาหมอ และปลาอื่น ๆ ออกจากกว๊านควาย ช้าง ม้า เป็นต้น

2. ความคิดรวบยอด (Concepts) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจลักษณะเฉพาะร่วมกันของสิ่งเร้ากลุ่มใดกลุ่มหนึ่งซึ่งอาจเป็นกลุ่มของวัตถุ เหตุการณ์หรือสถานการณ์ ฯลฯ ก็ได้ แล้วใช้ภาษาหรือสัญลักษณ์แทนสิ่งเร้ากลุ่มนั้น (ใช้เรียกสิ่งนั้น) เช่น รู้และเข้าใจว่า “สามเหลี่ยม” คือรูปปิดใด ๆ ก็

ตามที่มีด้าน 3 ด้านและมีมุม 3 มุม กล่าวได้ว่าเข้าใจความคิดรวบยอดของสามเหลี่ยมสามารถระบุได้ว่ารูปใดเป็นรูปสามเหลี่ยมหรือไม่ เป็นต้น

3. หลักการ (Principles) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของความคิดรวบยอดตั้งแต่ 2 ความคิดรวบยอดขึ้นไป เช่น ความเร็วเป็นความสัมพันธ์ของเวลาและระยะทาง เป็นต้น

4. การสรุป (Conclusions) หมายถึง การตัดสินใจภายใต้หลักฐานต่าง ๆ เพื่อหาข้อยุติ เช่น มองเห็นคนสองคนเข้าไปในห้องที่ซึ่งไม่มีใครอยู่ข้างในเลย สักพักหนึ่งมองเห็นคนเดินออกมาจากห้องเพียงคนเดียว ก็สรุปได้ว่าอีกคนหนึ่งน่าจะอยู่ในห้องนั้น เป็นต้น

5. การสรุปนัยทั่วไป (Generalizations) หมายถึง การนำความคิดรวบยอดหรือหลักการหรือข้อสรุปไปขยายหรือไปใช้อย่างกว้างขวางทั่วไป เช่น ให้อธิบายลักษณะของสุนัขทั่วโลกที่ไม่เคยเห็นมาก่อนก็สามารถอธิบายได้ว่าสุนัขทั่วโลกต้องมี 4 ขา และเห่าหอนได้ (เข้าใจความคิดรวบยอด “สุนัข” อยู่ก่อนแล้ว) เป็นต้น

เมื่อพัฒนากระบวนการคิดทั้ง 5 ได้แล้ว ก็สามารถแปลงและประยุกต์ยุทธศาสตร์การคิดที่ซับซ้อนต่อไป

การแปลงและการประยุกต์ การแปลง (Transformation) คือ กระบวนการในการนำความรู้มาใช้ให้เหมาะสมกับงาน หรือสถานการณ์ใหม่ หรือเหมาะสมกับรูปแบบการคิดของผู้คิดโดยการตีความใหม่ การขยายความ การเชื่อมต่อ การขยายขอบเขต ฯลฯ เช่น ถ้าให้แยก Δ ออกแล้วนำไปแปลงเป็นอย่างอื่น อาจทำเป็น Z, N, Y เป็นต้น

การประยุกต์ (Application) คือการแปลงข้อมูลหรือกระบวนการคิดไปสู่ยุทธศาสตร์การคิดงานที่ยากและสลับซับซ้อน ได้แก้คิดแก้ปัญหาที่มีวิธีการแก้และมีคำตอบที่แน่นอน และปัญหาที่ไม่ทราบแน่ชัดว่ามีวิธีแก้ไข หรือมีคำตอบอย่างไรซึ่งเป็นปัญหาในชีวิตจริง เช่น การเลือกข้อเสนอที่ดีที่สุดจากข้อเสนอที่มีอยู่ทั้งหมด การแก้ปัญหาวินาทีล้มเหลวของตนเพื่อให้ดีขึ้น เป็นต้น

ยุทธศาสตร์การคิดที่สลับซับซ้อน ยุทธศาสตร์การคิดที่สลับซับซ้อนประกอบด้วย

1. การแก้ปัญหาที่มีวิธีและคำตอบที่แน่นอน (Solving defined problems) หมายถึง การแก้ปัญหาที่มีวิธีการและคำตอบที่แน่นอนอยู่แล้ว ผู้แก้ปัญหาเพียงแต่ค้นหาและทำตามขั้นตอนของวิธีการแก้ปัญหาและค้นหาคำตอบให้พบเท่านั้น ปัญหาลักษณะนี้จะชัดเจนสมบูรณ์ในตัว สามารถเข้าใจได้ตั้งแต่เริ่มต้นที่จะแก้ปัญหาวินาทีปัญหาคืออะไร มีวิธีใดบ้างที่สามารถใช้แก้ปัญหาคืออะไร คำตอบซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปสำหรับปัญหานี้คืออะไร

2. การแก้ปัญหาที่ไม่ทราบแน่ชัดถึงวิธีการและคำตอบที่แน่นอน หรือปัญหาจริงในชีวิตประจำวัน (Undefined or Real-Life Problems) ได้แก่

2.1 การคิดสร้างสรรค์/การผลิต (Creative/productive thinking) หมายถึงการสร้างหรือพัฒนาสิ่งใหม่ขึ้น ไม่ว่าจะด้านความคิดหรือผลผลิตก็ตาม เป็นการคิดอย่างคล่องแคล่วรวดเร็ว (Fluency) ยืดหยุ่น (Flexibility) เป็นความคิดของตนเอง (Originality) แปลกหรือแตกต่างจากคนอื่น และคิดอย่างละเอียดละออ (Elaboration)

2.2 การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) หมายถึงการวิเคราะห์ข้อโต้แย้งโดยใช้ข้อมูลและหลักเหตุผลเพื่อตัดสินว่า ควรทำหรือควรเชื่อหรือไม่

2.3 การประเมิน (Evaluation) หมายถึง การตัดสินคุณค่าจากเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ซึ่งอาจเป็นเกณฑ์ภายในหรือเกณฑ์ภายนอกก็ได้

2.4 การตัดสินใจ (Decision making) หมายถึง การเลือกสิ่งที่ดีที่สุด เหมาะสมที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการกระทำ คำตอบของปัญหา หรือข้อเสนออื่น ๆ ฯลฯ

เมื่อพิจารณาจากรูปแบบการคิดแบบขยายฐานแล้ว จะพบว่าหากต้องการพัฒนาความคิดของบุคคลแล้วต้องเริ่มจากการพัฒนาให้มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการคิดแล้วจึงพัฒนากระบวนการคิดขั้นต้น 5 กระบวนการ ได้แก่ การจำแนกประเภท ความคิดรวบยอด หลักการ การสรุป และการสรุปนัยทั่วไป เพื่อพัฒนาไปสู่กระบวนการคิดที่สลับซับซ้อน คือการแก้ปัญหาที่มีวิธีการและคำตอบที่แน่นอน

4. ทักษะการคิด หมายถึง ความสามารถย่อยในการคิด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 : 28-49) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

4.1 ทักษะการคิดพื้นฐาน (Basic Skills) หมายถึง ทักษะการคิดเบื้องต้นที่ใช้เป็นพื้นฐานในการคิดระดับสูง ประกอบด้วย

4.1.1 ทักษะการสื่อความหมาย (Communication skills) หมายถึง การรับสารความคิดเข้ามาเพื่อตีความ รับรู้ และจดจำไว้และระลึกมาเรียบเรียงและถ่ายทอดความคิดไปสู่ผู้อื่นในรูปของภาษาศิลปะ ดนตรี คณิตศาสตร์ ฯลฯ ตัวอย่างทักษะการคิดประเภทนี้ได้แก่ การฟัง การอ่าน การเขียน การพูด การจำ การรับรู้ เป็นต้น

4.1.2 ทักษะการคิดที่เป็นแกนหรือการคิดทั่วไป (Core/General Thinking Skills) หมายถึง ทักษะการคิดที่จำเป็นต้องใช้ในการเรียนรู้เนื้อหาวิชาการ และการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพเช่น การสำรวจ การสังเกต การเก็บรวบรวมข้อมูล การจำแนก การจัดลำดับ การเปรียบเทียบ การจัดหมวดหมู่ เป็นต้น

4.2 ทักษะการคิดขั้นสูงหรือทักษะการคิดที่ซับซ้อน Higher-Order / More Complicated Skills) หมายถึง ทักษะการคิดที่มีหลายขั้นตอน แต่ละขั้นตอนต้องอาศัยทักษะ การคิดพื้นฐานหลายทักษะ ตัวอย่างเช่น การคิดวิเคราะห์ การสร้างองค์ความรู้ใหม่ การจัดระบบความคิด เป็นต้น

5. การสอนการคิด จากการศึกษาวิจัยพบว่าการสอนการคิดทำได้ 3 แนวทาง (เชิดศักดิ์ โฉวาสินธุ์, อ้างอิงในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545:59) ดังนี้

5.1 สอนเพื่อให้คิด (Teaching for Thinking) คือการสอนที่เน้นเนื้อหาวิชาการเพื่อเพิ่มความสามารถในการคิด

5.2 การสอนการคิด (Teaching of Thinking) คือการสอนที่เน้นกระบวนการคิด และฝึกทักษะการคิดโดยตรง

5.3 การสอนเกี่ยวกับการคิด (Teaching about Thinking) คือการสอนการใช้ทักษะการคิดเป็นเนื้อหาของการสอน

นอกจากนี้ สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2541 : 319-320) ยังกล่าวถึงการสอนคิดในโรงเรียนของ ประเทศสหรัฐอเมริกาไว้ว่าแบ่งเป็น 2 ประเภท ประกอบด้วยการสอนทักษะการคิดควบคู่หรือ ร่วมกับวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรและการสอนทักษะการคิดเป็นวิชาพิเศษ โดยใช้หลักสูตรและวิธี สอนการคิดที่ผู้เชี่ยวชาญการจัดสร้างขึ้น และเสนอแนะว่าโรงเรียนในประเทศไทยควรสอนการคิด ประเภทแรกคือ การสอนทักษะการคิดร่วมไปกับวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร เพราะครูสามารถ ดำเนินการได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องรอผู้เชี่ยวชาญแต่ครูผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจกระบวนการ พื้นฐานของการคิด ความรู้เฉพาะเกี่ยวกับสิ่งที่จะคิด ความรู้เกี่ยวกับการรู้คิด (Meta cognition) และ เจตคติต่อการคิดเสียก่อน

การสอนการคิดนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์

1. โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ สำนักงานเขตบางเขน สังกัดกรุงเทพมหานคร ก่อตั้งเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2484 โดยความอนุเคราะห์จากบริษัทไทยนิคมพานิช จำกัด เป็นผู้ให้ทุนในการก่อสร้าง เริ่มแรกสังกัดกรมสามัญศึกษา เปิดทำการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 ต่อมาปี พ.ศ. 2512 ขยายการสอนเพิ่มในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-7 และโอนเข้าสังกัดกรุงเทพมหานคร ตามประกาศคณะ ปฏิวัติ ฉบับที่ 335 ลงวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2515 ที่ตั้ง เลขที่ 79 หมู่ 3 ถนนพหลโยธิน แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ 13 ไร่ 2 งาน 51 ตารางวา ต่อมาได้เปิดขยายระดับการศึกษา โดย เปิดสอนในระดับชั้นอนุบาลและระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยสายชั้นอนุบาล 1 เปิดสอน 5 ห้องเรียน อนุบาล 2 เปิดสอน 5 ห้องเรียน นักเรียนการศึกษาพิเศษ 1 ห้องเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 เปิดสอนสายชั้นละ 9 ห้องเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เปิด 6 ห้องเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2-3 เปิด สอนสายชั้นละ 5 ห้องเรียน รวมห้องเรียนทั้งสิ้น 81 ห้องเรียน ในปีการศึกษา 2550 มีนักเรียนชาย 1,621 คน นักเรียนหญิง 1,509 คน รวม 3,130 คน

ปรัชญาของโรงเรียน

“การศึกษา คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิต”

คำขวัญของโรงเรียน

“ความรู้ดี มีพลานามัย ใฝ่คุณธรรม”

คติธรรมประจำโรงเรียน

“นิมิตต์ สาธุรูปานํ กาญ กตเวทิตา”

ข้อมูลครู

ประเภทบุคลากร	ชาย	หญิง	รวม
1. ข้าราชการครู	18	119	137
2. ครูจ้าง	-	1	1
3. ครูการศึกษาพิเศษ	-	-	-
4. พี่เลี้ยงเด็ก	-	11	11
5. พนักงานธุรการ	-	1	1
6. เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี	-	1	1
7. นักการภารโรง	10	1	11

ข้อมูลนักเรียน

ชั้น	อ. 1	อ. 2	การศึกษา พิเศษ	ป. 1	ป. 2	ป. 3	ป. 4	ป. 5	ป. 6	ม. 1	ม. 2	ม. 3	รวม
ห้องเรียน	6	5	1	9	9	9	9	9	9	6	5	5	81
ชาย	111	73	5	166	178	192	199	196	206	119	89	86	1,621
หญิง	86	65	2	148	158	148	196	185	210	104	107	99	1,509
รวม	197	138	7	314	336	340	395	381	416	223	196	185	3,130

2. สารการเรียนรู้ที่ใช้ในการทดลองสอน ในการทดลองสอนครั้งนี้ใช้สารการเรียนรู้ที่ 4 คือ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเลือกใช้สารการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ตามคำอธิบายรายวิชา ดังนี้

คำอธิบายรายวิชา

วิชาพระพุทธศาสนา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ช่วงชั้นที่ 3
จำนวน 80 ชั่วโมง/ปี

ศึกษา วิเคราะห์ ฝึกปฏิบัติ สร้างความคิดรวบยอด นำภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพปัญหาชีวิต สภาพแวดล้อม เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนัก และเห็นคุณค่าในเรื่องดังต่อไปนี้

พระพุทธ เกี่ยวกับประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา เรื่องการสังคายนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทย ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทยในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ สถาบันหลักของสังคมไทย สภาพแวดล้อมที่กว้างขวางและครอบคลุมสังคมไทย พระพุทธศาสนากับการพัฒนาตนและครอบครัว **พุทธประวัติ** สรุปและวิเคราะห์พุทธประวัติเรื่อง ประสูติ เติบโต 4 การบำเพ็ญทุกรกิริยา การแสวงหาความรู้ **ชาดก** เรื่องอัมพชาดก ติตติราชาดก วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เรื่อง ระเบียบพิธี พิธีเวียนเทียน การปฏิบัติตนในวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมิบูชา วันอาสาฬหบูชา ประวัติและความสำคัญของวันธรรมสวนะและเทศกาลสำคัญ คือ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา และวันเทโวโรหณะ ศึกษา วิเคราะห์คุณค่าผลงาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพระพุทธศาสนา มุ่งอนุรักษ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถานในท้องถิ่น

พระธรรม เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่อง พระรัตนตรัย (พุทธคุณ 9) อริยสัจ 4 ทุกข์ (ธรรมที่ควรรู้) : ขันธ์ 5-ธาตุ 4, สมุทัย (ธรรมที่ควรละ) : หลักธรรม อบายมุข 6 นิโรธ (ธรรมที่ควรบรรลุ) : สุข 2 (กายิก, เจตสิก) คิหิสุข, มรรค (ธรรมที่ควรเจริญ) : ไตรสิกขา กรรมฐาน 2 ปธาน 4 โกศล 3 มงคล 38 ในเรื่องไม่คบคนพาล คบบัณฑิต บูชาผู้ควรบูชา **พุทธศาสนสุภาษิต** คือ ยัมเว เสวติ ตาทีโส (คบคนเช่นไร เป็นคนเช่นนั้น) อดุตนา โจทยุตตานัง (จงเตือนตนด้วยตน) นิสมมกรณัง เสขุโย (ใคร่ครวญก่อนทำจึงดี) ทูราวาสา ฌรา ทุกฺขา (เรือนที่ครองไม่ดี นำทุกข์มาให้) **พระไตรปิฎก** โครงสร้าง ชื่อคัมภีร์ และสาระสังเขปของพระวินัยปิฎก เรื่องนำรู้จากพระไตรปิฎก (อภิณหปัจจเวกขณะ 5) **ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา** คือ ปรัชติ-ปฏิบัติ-ปฏิเวธ การบริหารจัดการและเจริญปัญญา สวดมนต์แปล และแผ่เมตตา วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจัดการเจริญปัญญา ฝึกการบริหารจิตและเจริญปัญญาตามหลักสติปัฏฐานเน้นอานาปานสติ นำวิธีการบริหารจัดการและเจริญปัญญาไปใช้ในชีวิตประจำวัน พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ 2 วิธีคือ วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม และความคิดแบบคุณ-โทษ และทางออก ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

พระสงฆ์ เกี่ยวกับประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา พระมหากัสสปะ พระอุบาลี

อนาถบิณฑิกะ นางวิสาขา **ชาวพุทธตัวอย่าง** พระเจ้าอโศกมหาราช พระโสณะ และพระอุตตระ **หน้าที่ชาวพุทธ** เรื่องวิถีชีวิตของพระภิกษุที่ต้องศึกษาค้นถุระและวิปัสสนาธุระ การปฏิบัติตัวที่เหมาะสมด้านกายวาจา และใจ การเป็นเพื่อนที่ดีตามหลักทศเบื่องซ้ายในทศ 6 มิตรแท้-มิตรเทียม การเข้าค่ายคุณธรรม การเข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ **มรรยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ** เรื่องการไปวัด การแต่งกาย และการนำเด็กไปวัด การปฏิบัติตนในเขตวัด การเข้าพบพระภิกษุ การแสดงความเคารพ (การประนมมือ การไหว้ การกราบ การเคารพพระรัตนตรัย การฟังเจริญพระพุทธมนต์ การฟังสวดพระอภิธรรม การฟังพระธรรมเทศนา) **ศาสนพิธี** เรื่อง การจัดโต๊ะหมู่บูชา (แบบหมู่ 4 หมู่ 5 หมู่ 7 และหมู่ 9) การจุดธูปเทียน จัดเครื่องประกอบโต๊ะหมู่บูชา คำอาราธนาต่าง ๆ และศึกษาศาสนพิธีและการปฏิบัติตนเป็นชาวพุทธที่ดีในท้องถิ่นต่าง ๆ **สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและการพัฒนาเรื่องพระพุทธศาสนากับการพัฒนาตนและครอบครัว**

เพื่อให้เกิดศรัทธาอย่างยิ่งต่อพระรัตนตรัย และรักการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ประพฤติปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม และสามารถนำหลักธรรมไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การทำงานอย่างมีคุณค่าต่อชีวิตตนเองและสังคมโดยส่วนรวม

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
วิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ข้อที่	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	มาตรฐานช่วงชั้นที่เกี่ยวข้อง
1	รู้และเข้าใจประวัติ ความเป็นมาของศาสนาพุทธ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทย ตระหนักและสำนึกในความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ	ม.ฐ. ศ1.1 ข้อ 1
2	รู้และเข้าใจพุทธประวัติ คุณธรรมของพุทธสาวก พุทธสาวิกาและชาวพุทธตัวอย่าง	ม.ฐ. ศ1.1 ข้อ 1
3	รู้และเข้าใจความหมาย องค์ประกอบของหลักธรรมที่พัฒนาตนเองและนำไปปฏิบัติได้	ม.ฐ. ศ1.1 ข้อ 2
4	เข้าใจความหมายและประโยชน์ของสมาธิบอกขั้นตอน ปฏิบัติตามขั้นตอนของการฝึกสมาธิแบบอานาปานสติ และนำมาใช้แก้ปัญหาเพื่อพัฒนาตนเองได้	ม.ฐ. ศ1.1 ข้อ 3 ม.ฐ. ศ1.3 ข้อ 3
5	วิเคราะห์ข่าว สารสนเทศเกี่ยวกับการทำความดีตามหลักจริยธรรมของศาสนาพุทธ	ม.ฐ. ศ1.2 ข้อ 1
6	ตระหนักถึงการทำความดีของบุคคลที่เป็นแบบอย่างทางศีลธรรมและเสนอเป็นแนวทางการปฏิบัติของตนเองได้	ม.ฐ. ศ1.2 ข้อ 2
7	รู้และเข้าใจแนวปฏิบัติของการนำผลการฝึกสมาธิไปใช้ในชีวิตประจำวัน	ม.ฐ. ศ1.2 ข้อ 3
8	ปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ดีตามหลักศาสนาพุทธ และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	ม.ฐ. ศ1.3 ข้อ 1
9	รู้และเข้าใจความหมายของคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา และใช้ได้ถูกต้อง	ม.ฐ. ศ1.3 ข้อ 2
10	ปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธและร่วมศาสนพิธีได้อย่างถูกต้องเหมาะสม	ม.ฐ. ศ1.3 ข้อ 2

หน่วยการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เวลา 80 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง
1	ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา - การสังคายนา - การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทย - ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทย - สรุปและวิเคราะห์พุทธประวัติ	16
2	หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา - พุทธคุณ 9 - หลักธรรมที่เกี่ยวข้องในอริยสัจ 4 - พระไตรปิฎก - คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาที่ควรทราบ - พุทธศาสนสุภาษิต	23
3	ประวัติพุทธสาวกพุทธสาวิกา และชาดก - พุทธสาวก - พุทธสาวิกา - ชาดก	8
4	หน้าที่ชาวพุทธ มารยาทชาวพุทธ และชาวพุทธตัวอย่าง - หน้าที่ชาวพุทธ - มารยาทชาวพุทธ - ชาวพุทธตัวอย่าง	14
5	การบริหารจิตและเจริญปัญญา - การสวดมนต์แปลและแผ่เมตตา - ฝึกการบริหารจิตและเจริญปัญญา - พัฒนาการเรียนรู้แบบคุณค่าแท้ – คุณค่าเทียมและวิธีแบบคุณ – โทษ และทางออก	6
6	วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา - วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา - วันธรรมสวนะและเทศกาลสำคัญ - ระเบียบพิธีเวียนเทียน	4

หน่วยการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เวลา 80 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง
7	ศาสนพิธี - การจัด โต๊ะหมู่บูชา - การจุดธูปเทียนการจัดเครื่องประกอบโต๊ะหมู่บูชา - คำอาราธนาต่าง ๆ	4
8	สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและการพัฒนา - พระพุทธศาสนากับการพัฒนาตนและครอบครัว	5

กำหนดการสอน

ภาคเรียนที่ 1

ม.1

หน่วยการเรียนรู้	สัปดาห์ที่	เรื่องที่สอน	จำนวนชั่วโมง
1	1-4	ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา	8
1	5-8	พุทธประวัติ	8
4	9-13	หน้าที่ชาวพุทธ-มารยาทชาวพุทธ	10
7	14-15	ศาสนพิธี	4
2	16-20	หลักธรรม	10
รวม			40

ภาคเรียนที่ 2

3	21-24	ประวัติพุทธสาวก ชาดก	8
4	25-26	ชาวพุทธตัวอย่าง	4
2	27-32	พระไตรปิฎก พุทธศาสนสุภาษิต	12
5	33-36	การบริหารจิตเจริญปัญญา	8
6	37-38	วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	4
8	39-40	สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหา	4
รวม			40

เนื่องจากการทดลองสอนครั้งนี้มีเวลาจำกัดคือ 9 ชั่วโมงเท่านั้น คณะผู้วิจัยและอาจารย์ผู้สอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของโรงเรียนจึงร่วมกันพิจารณาว่าจะใช้หน่วยการเรียนรู้ใดจึงจะเหมาะที่จะใช้ทดลองสอน ผลปรากฏว่าหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 หน้าที่ชาวพุทธ มารยาทชาวพุทธ และชาวพุทธตัวอย่าง และหน่วยการเรียนรู้ที่ 7 ศาสนพิธี เหมาะสมที่สุด แต่เนื่องจากทั้ง 2 หน่วยการเรียนรู้ต้องใช้เวลาเรียนทั้งสิ้นถึง 18 ชั่วโมง จึงต้องเลือกมาใช้ทดลองสอนเป็นบางหัวข้อเท่านั้น ดังนี้

1. หน้าที่ชาวพุทธและวิถีชีวิตของพระภิกษุ
2. การเป็นเพื่อนที่ดี
3. มิตรแท้ – มิตรเทียม
4. การเข้าร่วมพิธีกรรมทางพุทธศาสนา
5. การจัดโต๊ะหมู่บูชา การจุดธูปเทียน และการกล่าวคำอาราธนาต่าง ๆ
6. มารยาทในการไปวัด และการเข้าพบพระสงฆ์
7. การปฏิบัติตนเมื่อพบพระสงฆ์ในสถานที่ต่าง ๆ
8. การแสดงความเคารพตามเกณฑ์ชาวพุทธ
9. มารยาทในการฟังพระเจริญพระพุทธมนต์ สวดพระอภิธรรม และแสดงพระธรรมเทศนา

3. รูปแบบการสอนการคิด การทดลองสอนครั้งนี้ใช้รูปแบบการคิดแบบขยายฐาน (The Spiral Model of Thinking) ของ Shirley W. Schiever เป็นหลัก โดยเริ่มสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด 5 ประการ ได้แก่การจำแนกประเภท ความคิดรวบยอด หลักการการสรุป และการสรุปนัยทั่วไป แล้วจึงสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณในที่สุด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การสอนการจำแนกประเภท หมายถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนสามารถคัดแยกวัตถุ เหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ออกเป็นหมวดหมู่ โดยพิจารณาจากลักษณะสามัญของแต่ละหมวดหมู่ (กลุ่ม)

3.2 การสอน ความคิดรวบยอด หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจลักษณะเฉพาะร่วมกันของสิ่งเร้ากลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นกลุ่มของวัตถุ เหตุการณ์ หรือสถานการณ์ ฯลฯ แล้วใช้ภาษา หรือสัญลักษณ์แทนสิ่งเร้ากลุ่มนั้น (ใช้เรียกสิ่งนั้น) ในการสอนครั้งนี้ใช้รูปแบบการสอนของ Klausmeier และ Frayer (อ้างอิงในสุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2541 : 305-306) ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

- (1) บอกชื่อของความคิดรวบยอดที่จะสอน
- (2) ให้ตัวอย่างและที่ไม่ใช่ตัวอย่าง เพื่อให้นักเรียนแยกแยะว่าตัวอย่างใดเป็นตัวอย่างของความคิดรวบยอด ตัวอย่างใดไม่ใช่

- (3) บอกการแยกแยะว่าถูกหรือไม่
- (4) ให้สรุปลักษณะเฉพาะร่วมกันของตัวอย่างที่เป็นตัวอย่างของความคิดรวบยอด
- (5) ให้ข้อมูลย้อนกลับว่าถูกหรือไม่อย่างไร
- (6) ให้จัดบันทึกเป็นประโยคสั้น ๆ ว่าความคิดรวบยอดที่เรียนคืออะไร

3.3 การสอนหลักการ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของความคิดรวบยอดตั้งแต่สองความคิดรวบยอดขึ้นไป

3.4 การสอนการสรุป หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนตัดสินใจภายใต้หลักฐานต่าง ๆ เพื่อหาข้อยุติ ทำได้โดย

- (1) การพิจารณาบทวนข้อมูล เหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ มากกว่า 1 อย่าง โดยแยกแยะแต่ละเรื่อง เหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ ออกเป็นส่วน ๆ
- (2) การนำข้อมูลในแต่ละเหตุการณ์ในแต่ละส่วนมาค้นหาแบบแผนเกี่ยวกับความเหมือน ความต่าง ความสอดคล้อง ความคล้ายคลึง หรือความสัมพันธ์
- (3) การพิจารณาแบบแผนในแต่ละส่วนเมื่อหาความสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ
- (4) การนำความสัมพันธ์ต่าง ๆ มาเรียบเรียงให้สอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
- (5) การสรุปภาพรวมหรือแบบแผนรวมของข้อมูล เหตุการณ์ หรือสถานการณ์ทั้งหมด ซึ่งครอบคลุมความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ และแบบแผนย่อยในแต่ละส่วน

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 : 41)

3.5 การสอนการสรุปนัยทั่วไป หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สามารถค่าความคิดรวบยอดหรือหลักการหรือข้อมูลสรุปไปขยายหรือใช้อย่างกว้างขวางทั่วไป ทำได้ดังนี้

- (1) กำหนดเกณฑ์ในการนำไปขยายให้ชัดเจน
- (2) ให้ตัวอย่างของการนำไปสรุปนัยทั่วไป
- (3) ให้นักเรียนนำความคิดรวบยอด หลักการหรือข้อมูลสรุปไปขยายหรือใช้อย่างกว้างขวางตามเกณฑ์ (ข้อ 1)
- (4) ให้ข้อมูลย้อนกลับของผลการสรุปนัยทั่วไปของนักเรียน

3.6 การสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนวิเคราะห์ข้อโต้แย้งโดยใช้ข้อมูลและหลักเหตุผลเพื่อตัดสินใจว่าควรทำหรือควรเชื่อหรือไม่ โดยจัดตามแนวคิดของ Bruning Roger และคณะ ดังนี้

- (1) ให้ใคร่ครวญเพื่อเข้าใจปัญหาให้ชัดเจน
- (2) ให้พิจารณาทำความเข้าใจปัญหาให้กระจ่าง
- (3) ให้ตัดสินใจว่าควรเชื่อหรือควรทำหรือไม่ โดยอาศัยความรู้ การสรุปอ้างอิง (เหตุผล) การประเมิน และการรู้คิด (Metacognition)

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 : 123-124)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนการคิดมีมากมาย ในที่นี้ขอเสนอพอสังเขป ดังนี้

มาลินี ศิริจารี (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์และความสามารถทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยบทเรียนไฮเปอร์เท็กซ์และบทเรียนสื่อประสมในวิชาโครงงานวิทยาศาสตร์ พบว่าความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนเพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อุดมลักษณ์ นกพึงพุ่ม (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยชุดฝึกกระบวนการคิดกับการสอนโดยใช้ผังมโนมติ ผลปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหานักเรียนทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน

ศิริพร เถาวิโท (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษาผลของการเรียนรู้แบบบูรณาการที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบริหารแจ่มใสวิทยา 1 อำเภอคอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความคิดสร้างสรรค์มากกว่านักเรียนที่ไม่ได้เรียนรู้แบบบูรณาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พาติศ พ่วงสัมฤทธิ์ (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษาผลการฝึกการคิดแบบหวนทบทวนต่อความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขาราชดำเนิน พบว่า พนักงานมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพนักงานมีความคิดสร้างสรรค์มากกว่าพนักงานที่ไม่ได้ฝึกการคิดแบบหวนทบทวนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อรัญญา ศรีแก้ว (2547 : บทคัดย่อ) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่สอนโดยใช้ศูนย์กิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์กับการสอนตามคู่มือครู พบว่า นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุนันทา พลโภชน (2547 : บทคัดย่อ) ศึกษาผลของการฝึกการคิดแบบหวนทบทวนต่อความสามารถในการแก้ปัญหการปฏิบัติงานของข้าราชการ สำนักอำนวยการ สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ข้าราชการมีความสามารถในการแก้ปัญหาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสามารถในการแก้ปัญหามากกว่าข้าราชการที่ไม่ได้ฝึกคิดแบบหวนทบทวน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รุ่งอรุณ เขียรประกอบ (2549 : บทคัดย่อ) ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมฝึกทักษะการสื่อสารทางวิทยาศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงวิทยาศาสตร์ ของ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่าทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนเพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิจัยข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าความสามารถในการคิดพัฒนาขึ้นได้โดยการสอนและฝึกอบรมต่าง ๆ การสอนการคิดนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ในครั้งนี้จึงน่าจะพัฒนาความสามารถในการคิดของนักเรียนได้

การดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2550 จำนวน 6 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 223 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 จำนวน 467 คน ซึ่งเลือกอย่างเจาะจงมาจากประชากร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ 9 แผน
2. แบบวัดความสามารถในการคิด 6 ฉบับ
3. แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 1 ฉบับ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ มีขั้นตอนในการจัดทำดังนี้
 - 1.1 ศึกษาทฤษฎี และเอกสารเกี่ยวกับการคิดและการสอนการคิด
 - 1.2 ศึกษาหลักสูตรและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในส่วนของสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และหน่วยการเรียนรู้ สำหรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์
 - 1.3 ศึกษารูปแบบและการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์
 - 1.4 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับการสอนการคิดโดยใช้สาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาเป็นเนื้อหาวิชา จำนวน 9 แผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้
 - (1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องหน้าที่ชาวพุทธและการเรียนรู้วิถีชีวิตของพระภิกษุ ใช้จัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการจำแนกประเภท
 - (2) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องการเป็นเพื่อนที่ดี ใช้จัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดรวบยอด
 - (3) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่องมิตรแท้-มิตรเทียม ใช้จัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการสร้างหลักการ
 - (4) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่องการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา ใช้จัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการสรุป
 - (5) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง การจัดโต๊ะหมู่บูชา การจุดธูปเทียนและกล่าวคำอาราธนาต่าง ๆ ใช้จัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการสรุปนัยทั่วไป

(6) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่องมารยาทในการไปวัดและการเข้าพบพระสงฆ์ ใช้จัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

(7) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 เรื่องการปฏิบัติตนเมื่อพบพระสงฆ์ในสถานที่ต่าง ๆ ใช้จัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

(8) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8 เรื่อง การแสดงความเคารพตามแบบชาวพุทธ ใช้จัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

(9) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9 เรื่องมารยาทในการฟังของชาวพุทธ ใช้จัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

1.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมดไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน 3 ท่าน ได้แก่ อาจารย์ ดร.บรรชา รัตนชัย อาจารย์ ดร.สนอง ทองปาน และ อาจารย์สมปอง ใจดีเลิศ ตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องกันของแผนการจัดการเรียนรู้กับการสอนการคิดที่ต้องการสอน

1.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแล้วนำไปทดลองสอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

1.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้มาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมเพื่อนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

2. แบบวัดความสามารถในการคิด มีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

2.1 ศึกษาทฤษฎี แนวคิดเกี่ยวกับการคิด และการวัดความสามารถในการคิด

2.2. กำหนดจุดมุ่งหมายของแบบวัด

2.3 กำหนดกรอบของการคิดและนิยามปฏิบัติการ

2.4 เขียนแบบวัดความสามารถในการคิดเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 6 ฉบับ ได้แก่

(1) แบบวัดการจำแนกประเภท

(2) แบบวัดความคิดรวบยอด

(3) แบบวัดหลักการ

(4) แบบวัดการสรุป

(5) แบบวัดการสรุปนัยทั่วไป

(6) แบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2.5 นำแบบวัดไปให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

2.6 นำแบบวัดไปทดลองใช้ โดยทดสอบนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนิยมสงเคราะห์ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีวิทยา 2 รวมทั้งสิ้น

114 คน เพื่อหาอำนาจจำแนก ความยากง่ายและความเชื่อมั่นได้ของแบบวัด ได้แบบวัดที่มีอำนาจจำแนก ความยากง่ายพอเหมาะฉบับละ 10 ข้อ และมีค่าความเชื่อมั่นได้ดังนี้คือ 1) แบบวัดการจำแนกประเภท $\alpha = 0.43$ 2) แบบวัดความคิดรวบยอด $\alpha = 0.61$ 3) แบบวัดหลักการ $\alpha = 0.63$ 4) แบบวัดการสรุป $\alpha = 0.71$ 5) แบบวัดการสรุปนัยทั่วไป $\alpha = 0.40$ 6) แบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ $\alpha = 0.44$ สามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้

3. แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

3.1 ศึกษาสาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และแผนการจัดการเรียนรู้

3.2 กำหนดจุดมุ่งหมายของแบบทดสอบ

3.3 เขียนข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เป็นข้อสอบปรนัยมี

4 ตัวเลือก

3.4 นำแบบทดสอบไปให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

3.5 นำแบบทดสอบที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/5 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ วิเคราะห์หาว่าความยากง่าย อำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่น ได้แบบทดสอบที่มีค่าความยากง่ายพอเหมาะ มีอำนาจจำแนกจำนวน 30 ข้อ และมีความเชื่อมั่นได้ ($\alpha = 0.59$) สามารถนำไปใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองแบบ One Group Pretest – Posttest Design ดังนี้

สอบก่อนสอน	ทดลองสอน	สอบหลังสอน
------------	----------	------------

ดำเนินการสอนโดย อาจารย์ดวงแข บางวิวัฒน์ อาจารย์ผู้สอนประจำสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นหนึ่งในคณะผู้วิจัย ดังกำหนดการทดลองสอนต่อไปนี้

ครั้งที่	วัน เดือน ปี	กิจกรรม	หมายเหตุ
1	18 มิถุนายน 2550	สอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 และ ทดสอบหลังจบบทเรียน	10.30 – 11.30 น.
2	19 มิถุนายน 2550	สอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 และ ทดสอบหลังจบบทเรียน	14.30 – 15.30 น.
3	26 มิถุนายน 2550	สอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 และ ทดสอบหลังจบบทเรียน	14.30 – 15.30 น.
4	2 กรกฎาคม 2550	สอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 และ ทดสอบหลังจบบทเรียน	10.30 – 11.30 น.
5	3 กรกฎาคม 2550	สอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 และ ทดสอบหลังจบบทเรียน	14.30 – 15.30 น.
6	9 กรกฎาคม 2550	สอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6	10.30 – 11.30 น.
7	10 กรกฎาคม 2550	สอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7	14.30 – 15.30 น.
8	16 กรกฎาคม 2550	สอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8	10.30 – 11.30 น.
9	17 กรกฎาคม 2550	สอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9 และ ทดสอบหลังจบบทเรียน	14.30 – 15.30 น.
10	23 กรกฎาคม 2550	ทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	10.30 – 11.30 น.

หมายเหตุ

ก่อนทดลองสอนได้ทดสอบก่อนสอนไว้แล้วในวันที่ 11 และ 12 มิถุนายน 2550 ระหว่างเวลา 10.30 – 11.30 น. และ 14.30 – 16.00 น.

การวิเคราะห์ข้อมูล

- วิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐาน หาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดและแบบทดสอบโดยวิธีของ Cronbach (α - Coefficient)
- เปรียบเทียบความสามารถในการคิด และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้ t-test Dependent Samples

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ความสามารถในการคิดของนักเรียนก่อนและหลังการทดลองสอนการคิด

1.1 ความสามารถในการจำแนกประเภท ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตาราง 1

ตาราง 1 ความสามารถในการจำแนกประเภทก่อนและหลังการทดลองสอน

กลุ่มตัวอย่าง	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	ร้อยละ	S	t
ก่อนการทดลอง	46	10	3.26	32.6	1.32	2.54**
หลังการทดลอง	46	10	3.91	39.1	4.55	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 1 แสดงว่าหลังการทดลองสอนการคิด ความสามารถในการจำแนกประเภทของนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1

1.2 ความสามารถในการเกิดความคิดรวบยอด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏ

ดังตาราง 2

ตาราง 2 ความสามารถในการเกิดความคิดรวบยอดก่อนและหลังการทดลองสอน

กลุ่มตัวอย่าง	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	ร้อยละ	S	t
ก่อนการทดลอง	43	10	6.63	66.3	1.46	1.39
หลังการทดลอง	43	10	6.95	69.5	1.43	

จากตาราง 2 แสดงว่าหลังการทดลองสอนการคิด ความสามารถในการเกิดความคิดรวบยอดของนักเรียน ไม่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่สอดคล้องกับ สมมติฐานข้อ 1

1.3 ความสามารถในการสร้างหลักการ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตาราง 3

ตาราง 3 ความสามารถในการสร้างหลักการก่อนและหลังการทดลองสอน

กลุ่มตัวอย่าง	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	ร้อยละ	S	t
ก่อนการทดลองสอน	45	10	4.67	46.7	1.86	3.36**
หลังการทดลองสอน	45	10	5.80	58.0	1.75	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 3 แสดงว่าหลังการทดลองสอนการคิด ความสามารถในการสร้างหลักการของนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1

1.4 ความสามารถในการสรุป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตาราง 4

ตาราง 4 ความสามารถในการสรุปก่อนและหลังการทดลองสอน

กลุ่มตัวอย่าง	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	ร้อยละ	S	t
ก่อนการทดลอง	41	10	5.12	51.2	1.95	1.09
หลังการทดลอง	41	10	5.44	54.4	1.99	

จากตาราง 4 แสดงว่าหลังการทดลองสอนการคิดความสามารถในการสรุปของนักเรียนไม่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1

1.5 ความสามารถในการสรุปนัยทั่วไปผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตาราง 5

ตาราง 5 ความสามารถในการสรุปนัยทั่วไปก่อนและหลังการทดลองสอน

กลุ่มตัวอย่าง	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	ร้อยละ	S	t
ก่อนการทดลอง	47	10	3.36	33.6	1.44	3.06**
หลังการทดลอง	47	10	4.30	43.0	1.88	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 5 แสดงหลังการทดลองสอนการคิด ความสามารถในการสรุปนัยทั่วไปของนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1

1.6 ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏ

ดังตาราง 6

ตาราง 6 ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนและหลังการทดลองสอน

กลุ่มตัวอย่าง	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	ร้อยละ	S	t
ก่อนการทดลอง	45	10	5.73	57.3	1.59	1.81
หลังการทดลอง	45	10	6.31	63.1	1.55	

จากตาราง 6 แสดงว่าหลังการทดลองสอนการคิด ความสามารถในการคิดอย่างมี
 วิจารณญาณของนักเรียนไม่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการทดลองสอนการคิด ผลการ
 วิเคราะห์ข้อมูล ปรากฏดังตาราง 7

ตาราง 7 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการทดลองสอนการคิด

กลุ่มตัวอย่าง	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	ร้อยละ	S	t
ก่อนการทดลอง	44	30	15.52	51.73	3.54	3.82**
หลังการทดลอง	44	30	18.32	61.67	3.46	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 7 แสดงว่าหลังการทดลองสอนการคิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
 เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 2

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับสอนการคิด และแบบวัดการคิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
2. เพื่อทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้สำหรับสอนการคิดและวัดความสามารถในการคิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

สมมติฐานของการวิจัย

1. ความสามารถในการคิดของนักเรียนหลังการทดลองสอน สูงกว่าก่อนการทดลองสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังการทดลองสอน สูงกว่าก่อนการทดลองสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2550 จำนวน 6 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 223 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 จำนวน 47 คน ซึ่งเลือกอย่างเจาะจงมาจากประชากร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้สำหรับการสอนการคิด	9 แผน
2. แผนวัดความสามารถในการคิด	6 ฉบับ
3. แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	1 ฉบับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองแบบ One Group Pretest-Posttest Design โดยทดลองสอน 9 ครั้ง ๆ ละ 1 ชั่วโมง ระหว่างวันที่ 18 มิถุนายน 2550 ถึง วันที่ 17 กรกฎาคม 2550 แล้วนำคะแนนจากการทดสอบก่อนและหลังสอนไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐาน ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดและแบบทดสอบโดยวิธีของ Cronbach (α - Coefficient)
2. เปรียบเทียบความสามารถในการคิด และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการทดลองโดยใช้ t-test Dependent Samples

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ความสามารถในการจำแนกประเภทของนักเรียนหลังการทดลองสอนเพิ่มขึ้นจากก่อนการทดลองสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1
2. ความสามารถในการเกิดความคิดรวบยอดของนักเรียนหลังการทดลองสอนไม่เพิ่มขึ้นจากก่อนการทดลองสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1
3. ความสามารถในการสร้างหลักการของนักเรียนหลังการทดลองสอนเพิ่มขึ้นจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1
4. ความสามารถในการสรุปของนักเรียนหลังการทดลองสอนไม่เพิ่มขึ้นจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1
5. ความสามารถในการสรุปนัยทั่วไปของนักเรียนหลังการทดลองสอนเพิ่มขึ้นจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1
6. ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนหลังการทดลองไม่เพิ่มขึ้นจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1
7. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังการทดลองสอนเพิ่มขึ้นจากก่อนการทดลองสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 2

อภิปรายผล

1. ผลจากการทดลอง ข้อ 1,2 และ 5 ความสามารถในการจำแนกประเภท ความสามารถในการสร้างหลักการ และความสามารถในการสรุปนัยทั่วไปของนักเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 แสดงว่า การสอนการคิดทำให้ความสามารถในการคิดเพิ่มขึ้นได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริพร เถาว์โท (2545 : บทคัดย่อ) พาพิศ พ่วงสัมฤทธิ์ (2545 : บทคัดย่อ) มาลินี ศิริจารี (2545 : บทคัดย่อ) อรัญญา ศรีแก้ว (2547 : บทคัดย่อ) สุนันทา พลโภชน (2547 : บทคัดย่อ) และรุ่งอรุณ เขียวประกอบ (2549 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า การสอนและการฝึกอบรวมการคิดทำให้ความสามารถในการคิดเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามความสามารถเหล่านี้เพิ่มเพียงเล็กน้อยเท่านั้นคือ ความสามารถในการจำแนกประเภทเพิ่มเพียงร้อยละ 6.5 (ทดสอบก่อนเรียน ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 32.6 และทดสอบหลังเรียนได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 39.1)

ความสามารถในการสร้างหลักการเพิ่มเพียงร้อยละ 11.3 (ทดสอบก่อนเรียนได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 46.7 และทดสอบหลังเรียนได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 58.0) และความสามารถในการสรุปนัยทั่วไปเพิ่มเพียงร้อยละ 9.4 (ทดสอบก่อนเรียนได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 33.6 และทดสอบหลังเรียนได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 43.0) ที่เป็นดังนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนอาจขาดทักษะที่จำเป็นต่าง ๆ สำหรับการคิด เช่น การสังเกต การเปรียบเทียบ การสรุปอ้างอิง ฯลฯ จึงทำให้ความสามารถในการคิดค่อนข้างต่ำไปด้วย เพราะทักษะเหล่านั้นเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการพัฒนากระบวนการคิดตามรูปแบบการคิดแบบขยายฐานของ Shirley W. Schiever (1991 : 4) นั่นเอง

2. ผลจากการทดลองข้อ 2,4 และ 6 ความสามารถในการเกิดความคิดรวบยอด การสรุปและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ก่อนและหลังการเรียนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับการศึกษาของ อุดมลักษณ์ นกพิงพุ่ม (2545 : บทคัดย่อ) ที่ว่านักเรียนที่เรียนด้วยชุดการฝึกกระบวนการคิดไม่ทำให้มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ยังเป็นไปตามรูปแบบการคิดแบบขยายฐานของ Shirley W. Schiever (1991 : 4) อีกด้วยกล่าวคือ เมื่อนักเรียนขาดความสามารถในทักษะที่จำเป็นสำหรับกระบวนการคิด จึงไม่สามารถพัฒนากระบวนการคิด (ความคิดรวบยอดและการสรุป) จึงไม่สามารถพัฒนาไปสู่ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ หากนักเรียนมีทักษะที่จำเป็นสำหรับพัฒนากระบวนการคิดจนครบทั้ง 5 กระบวนการคือ การจำแนกประเภท ความคิดรวบยอด หลักการ การสรุปและการสรุปนัยทั่วไปแล้วนักเรียนน่าจะสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณขึ้นได้

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนร้อยละ 9.94 (ก่อนเรียนคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 51.73 หลังเรียนคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 61.76) แม้จะเพิ่มเพียงเล็กน้อยแต่แสดงให้เห็นว่าการสอนการคิดโดยใช้เนื้อหาสาระที่กำหนดในหลักสูตรก็สามารถทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นได้เช่นกัน การสอนการคิดจึงอาจนำสาระความรู้อื่นมาใช้เป็นเนื้อหาในการสอนร่วมกันได้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรเพิ่มจำนวนครั้งในการทดลองสอนแต่ละกระบวนการคิดให้มากขึ้น (จากเดิม 1 ชั่วโมง) เพราะความสามารถในกระบวนการคิดต้องอาศัยเวลาอย่างพอเพียงจึงจะพัฒนาให้เกิดขึ้นได้
2. ควรศึกษาว่านักเรียนมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนากระบวนการคิดอยู่ก่อนแล้วมากน้อยเพียงใด หากยังไม่มีหรือมีไม่เพียงพอต้องฝึกทักษะเหล่านั้นเสียก่อน แล้วจึงค่อยสอนการคิดหลังจากนั้น
3. ควรสร้างแบบวัดความสามารถในการคิดรูปแบบอื่น ๆ ให้มีคุณภาพและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดความสามารถในการคิดต่อไป

บรรณานุกรม

- โกวิท ประวาลพุกษ์ (2527). “การสร้างความรู้” สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ
ศึกษา แคมมณี (2546). “การพัฒนากระบวนการคิด แนวทางที่หลากหลายสำหรับครู” วารสาร
ราชบัณฑิตยสถาน ฉบับที่ 1 ม.ค. – มี.ค. 2546
- พาทิศ พ่วงสัมฤทธิ์ (2545). ผลการฝึกการคิดแบบหมวกหกใบที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ในการ
ปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขาราชดำเนิน สารนิพนธ์ กศ.ม
(ธุรกิจศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มาลินี ศิริจารี (2546). การเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ และความสามารถทาง
เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยบทเรียน
ไฮเปอร์เท็กซ์ และบทเรียนสื่อประสมในวิชาโครงงานวิทยาศาสตร์. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม
(การมัธยมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รุ่งอรุณ เขียรประกอบ (2549). การศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมฝึกทักษะการสื่อสารทางวิทยาศาสตร์ที่
มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 4. สารนิพนธ์ กศ.ม (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิริพร เถาว์โท (2545). ผลของการเรียนรู้แบบบูรณาการที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบรรหารแจ่มใสวิทยา 1 อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี.
สารนิพนธ์ กศ.ม (จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2544). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กรุงเทพฯ : วัฒนา
พานิช.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)
กรุงเทพฯ.
- สุนันทา พลโภชน (2547). ผลของการฝึกการคิดแบบหมวกหกใบที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหา
การปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักอำนวยการ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ สารนิพนธ์ กศ.ม (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2541). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545). ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด.
กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช

อรัญญา ศรีแก้ว (2547). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนโดยใช้ศูนย์กิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์กับการสอนตามคู่มือครู ประยูณานิพนธ์. กศ.ม (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อุดมลักษณ์ นกฟุ้งฟู่ม (2545). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดฝึกกระบวนการคิดกับการสอนโดยใช้ผังมโนคติ. ประยูณานิพนธ์ กศ.ม (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Anita E. Woolfolk. (1993) **Educational Psychology** Boston : Allyn and Bacon.

Edward de Bono. (1978) **Teaching Thinking** : Billing and Sons. Ltd.

Jane H. Halonen and John W. San Trock. (1996) **Introduction to Psychology**.

Paul Eggen and Don Kauchak. (2004). **Educational Psychology** : Window on Classrooms. New Jersey : Pearson Education, Inc.

R.R. Mc Cown and Peter Roop. (1993) **Educational Psychology and Classroom Practice : A Partnership**. Boston : Allyn and Bacon.

Shirley W. Schiever : (1991). **A Comprehensive Approach to Teaching Thinking**. Boston : Allyn and Bacon.

ภาคผนวก ก
แผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ สำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพฯ

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้น ม.1

เรื่อง หน้าทีขาวพุทธและการเรียนรู้วิถีชีวิตของพระภิกษุ

อาจารย์ผู้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

อาจารย์วิโรจน์ เอ็งสุโสภณ

อาจารย์ชูชีพ อ่อน โคนสูง

อาจารย์ดวงแข บทวิรัตน์

แผนการจัดการเรียนรู้นี้ทำให้เกิดคุณลักษณะตามรายการดังนี้			
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ข้อที่ 1 2 3 4 และ 5	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	มาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้น ข้อที่	มาตรฐานการศึกษาชาติ ข้อที่

สาระสำคัญ ชาวพุทธต้องมีความรู้ความเข้าใจและตระหนักต่อระเบียบปฏิบัติ ตามพิธีกรรมของพระพุทธศาสนา รวมทั้งเข้าใจวิถีชีวิตและการกิจของพระสงฆ์

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถอธิบายหน้าที่ของชาวพุทธได้ถูกต้อง
2. นักเรียนสามารถบอกวิถีชีวิตและการกิจของพระภิกษุ
3. นักเรียนสามารถปฏิบัติต่อพระสงฆ์ในฐานะชาวพุทธที่ดี
4. นักเรียนทุกคนสามารถทำแบบทดสอบแยกประเภทได้คะแนนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70

เนื้อหา

1. หน้าทีขาวพุทธโดยทั่วไป ต้องปฏิบัติธรรมและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม ตลอดจนปกป้องคุ้มครองศาสนา

2. วิถีชีวิตของพระสงฆ์ พระสงฆ์เป็นผู้ที่สืบทอดพระพุทธศาสนา ต้องศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย และคำสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อการฝึกฝนตนเอง และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ เป็นสมาธิ
3. หน้าที่ของชาวพุทธที่ปฏิบัติต่อพระสงฆ์ ชาวพุทธต้องเคารพพระสงฆ์ในฐานะเบื้องสูง

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ชำนาญเข้าสู่บทเรียน

ครู : ทุกเข้าบ้านใครใส่บาตรบ้าง

นร. : ยกมือ, ตอบ

ครู : วันออกพรรษา นักเรียนทำอะไรบ้าง

นร. : ใส่บาตรที่วัด

ครู : การที่เพื่อน ๆ เราใส่บาตร แสดงว่าเขานับถือศาสนาอะไร

นร. : ศาสนาพุทธ

ครู : คนที่นับถือพระพุทธศาสนาไปใส่บาตรและไปวัด แสดงว่าเขาทำหน้าที่ในฐานะอะไร

นร. : หน้าที่ชาวพุทธ

ครู : วันนี้เราจะมาเรียนรู้ร่วมกันในหัวข้อว่าหน้าที่ของชาวพุทธและวิถีชีวิตของพระสงฆ์

2. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ครู : ระดมความคิดโดยถามว่า พวกเราเป็นชาวพุทธใช่หรือไม่

นร. : ใช่ ครับ, ค่ะ

ครู : นร. ช่วยกันพิจารณา ชาวพุทธหมายถึงใคร

นร. : ชาวพุทธหมายถึง คนที่นับถือพระพุทธศาสนา

ครู : เก่งมาก ต่อไปนี้เราจะทำกิจกรรมร่วมกัน ให้นักเรียนที่อยู่ติดกันร่วมกันเป็นกลุ่ม ๆ ละ

2 คน ครูแจกกระดาษเทา - ขาว ขนาด 12 " X 4 " (หัวกระดาษเขียนลำดับชื่อกลุ่ม)

พร้อมปากกาเมจิกให้นักเรียนทุกกลุ่ม และตั้งคำถามให้นักเรียนช่วยกันคิดและเขียน

"ชาวพุทธมีหน้าที่อะไรบ้าง" เมื่อนักเรียนเขียนเสร็จให้นำไปติดบนกระดาน

นร. : ปฏิบัติ

ครู : นักเรียนทุกกลุ่มทำได้ดีมาก ต่อไปนี้เรามาช่วยกันแยกการกระทำคล้าย ๆ กันอยู่กลุ่มเดียวกัน แล้วตั้งนักเรียน 4 คน เป็นตัวแทนสมาชิกในห้องดำเนินการ แต่ให้นักเรียนในชั้นมีส่วนร่วม

นร. : ปฏิบัติ

ครู : ถ้าพบกลุ่มใดมีข้อความหน้าที่ชาวพุทธไม่ครบถ้วน ครูตั้งคำถาม ระดมความคิดต่อ และเพิ่มเติมในแต่ละกลุ่ม

นร. : ระดมความคิด, ตอบ

ครู : เมื่อนักเรียนทราบหน้าที่ของชาวพุทธแล้ว การที่พระพุทธศาสนาจะยืนยาวได้ต้องมี ผู้นำคำสอนของพระพุทธเจ้าไปเผยแพร่ นักเรียนคิดว่าผู้นำคำสอนพระพุทธเจ้าไปเผยแพร่คือใคร

นร. : ตอบ พระภิกษุ, พระสงฆ์

ครู : พระสงฆ์มีวิถีชีวิตอย่างไร ครูให้นักเรียนตอบประมาณ 5 คน แล้วอธิบายพร้อมสรุป วิถีชีวิตพระสงฆ์มี 2 อย่างคือ 1. วิถีธุดงค์ (ศึกษาพระธรรมวินัย) 2. วิปัสสนาธุระ (ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และฝึกฝนจิตใจให้หมดกิเลส)

นร. : แสดงความคิดเห็นและฟัง

ครู : ในฐานะที่เราเป็นชาวพุทธ เมื่อเราพบพระสงฆ์ระหว่างทางหรือไปพบพระสงฆ์ที่วัด ควรปฏิบัติตนอย่างไร แบ่งนักเรียนในห้องเป็น 2 กลุ่ม (ครูยืนหน้าชั้นกลางห้อง) กลุ่มซ้ายมือและขวามือ แล้วถามนักเรียนซ้ายมือ "ถ้าพบพระสงฆ์กลางทางควรทำอย่างไร และถามนักเรียนขวามือ ถ้าเขาไปพบพระสงฆ์ที่วัดควรปฏิบัติอย่างไร

นร. : ตอบ

ครู : ให้ผู้แทนนักเรียนด้านขวามือแสดงบทบาทเป็นพระสงฆ์ และนักเรียนด้านซ้ายมือเดินสวนทาง แล้วแสดงความเคารพ ส่วนนักเรียนด้านซ้ายมือแสดงเป็นพระสงฆ์อยู่ในกุฏิ และนักเรียนทางขวามือไปพบแล้วแสดงความเคารพ

นร. : ปฏิบัติ

3. ขั้นสรุป

ครู : ตั้งคำถามแล้วให้นักเรียนตอบพร้อมกันทีละแถว ดังนี้

1. หน้าที่ของชาวพุทธประการแรกคืออะไร
2. หน้าที่ของชาวพุทธประการที่ 2 คืออะไร
3. หน้าที่ของชาวพุทธประการที่ 3 คืออะไร
4. หน้าที่ของชาวพุทธประการที่ 4 คืออะไร
5. พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาควรปฏิบัติวิถีชีวิตอย่างไร
6. ถ้านักเรียนพบพระสงฆ์กลางทางควรจะทำอย่างไร

นร. : ตอบคำถาม

สื่อการสอน/อุปกรณ์การเรียนรู้

1. กระดาษเทา - ขาว ขนาด 12 " X 4 " 20 แผ่น
2. ปากกาเขียนโปสเตอร์ 20 แท่ง
3. โปสเตอร์แสดงการไหว้และกราบพระสงฆ์
4. เทป 2 หน้า 3 ม้วน

การวัดและประเมินผล

1. แบบสังเกตการร่วมกิจกรรมและการตอบคำถาม (เอกสารหมายเลข 1)
2. แบบทดสอบการจำแนกความแตกต่าง (Classification)
(เอกสารหมายเลข 2)

กิจกรรมเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สอน

ข้อเสนอแนะของฝ่ายบริหาร

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์

แบบสังเกตการร่วมกิจกรรมและตอบคำถาม

เรื่อง หน้าที่ชาวพุทธและการเรียนรู้วิถีชีวิตของพระภิกษุ

วันที่...../...../2549

กิจกรรมที่สังเกต 1. ปฏิบัติงานกลุ่ม 2. การตอบคำถาม

ชื่อ.....ชั้น ม. 1 ร.ร.ไทยนิยมสงเคราะห์

กิจกรรม	คุณภาพการปฏิบัติ/ตอบคำถาม			
	4	3	2	1
1. การปฏิบัติงานกลุ่ม				
1.1 ร่วมกันคิดและปฏิบัติด้วยความตั้งใจ				
1.2 กำหนดหน้าที่สมาชิกชัดเจนและปฏิบัติตามหน้าที่				
1.3 ผลงานปรารถนาเรียบร้อย				
1.4 เก็บวัสดุอุปกรณ์เรียบร้อย				
รวม				
2. การตอบคำถาม				
2.1 กระตือรือร้นที่จะตอบคำถาม				
2.2 ตอบคำถามถูกต้อง ชัดเจน				
2.3 มีความมั่นใจในการตอบคำถาม				
รวม				

หมายเหตุ

1. เกณฑ์การประเมิน

- 4 หมายถึง ดีมาก
- 3 หมายถึง ดี
- 2 หมายถึง ผ่านเกณฑ์
- 1 หมายถึง ปรับปรุง

2. เกณฑ์การตัดสินผล

- 3.6 - 4.0 ดีมาก
- 3.0 - 3.5 ดี
- 2.6 - 2.9 พอใช้
- ต่ำกว่า 2.5 ปรับปรุง

แบบประเมินผลหลังจบบทเรียน

เรื่อง หน้าที่ชาวพุทธและการเรียนรู้วิถีชีวิตของพระสงฆ์ วันที่...../...../2549

ชื่อ.....ชั้น ม.1 ร.ร.ไทยนิยมสงเคราะห์

1. นักเรียนคิดว่าการเป็นชาวพุทธที่ดีควรปฏิบัติตนอย่างไร

.....

.....

.....

2. พระสงฆ์ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาควรมีวิถีชีวิตอย่างไร

.....

.....

.....

3. เมื่อนักเรียนเดินสวนทางกับพระสงฆ์ นักเรียนควรปฏิบัติตัวอย่างไร

.....

.....

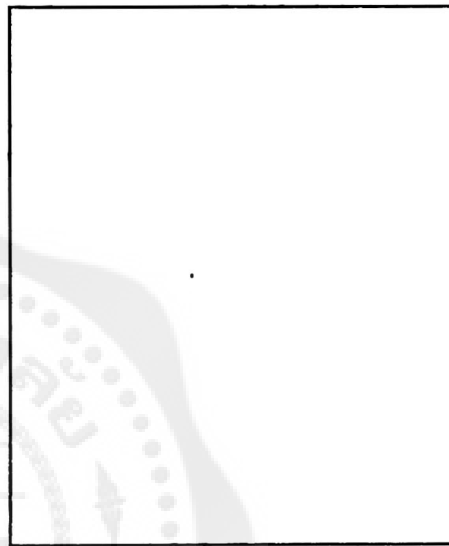
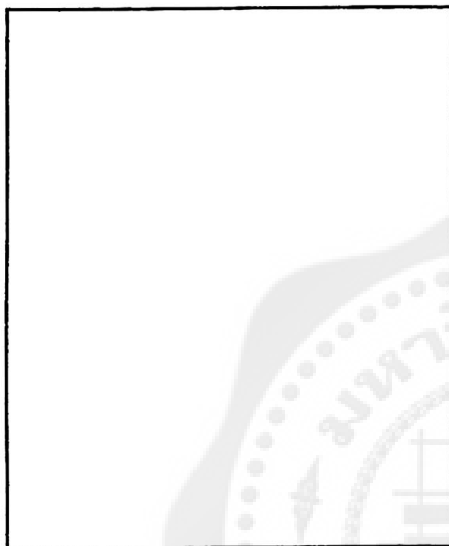
.....

แผนการจัดการเรียนรู้ 1
แบบทดสอบการจำแนกประเภท (Classification)

เอกสารหมายเลข 3

1. ให้นักเรียนแยกสิ่งของลงในกรอบ A และ B ที่กำหนด และตั้งชื่อกรอบด้วย

เชิยง ผ้าห่ม กระทะ หมอน นาฬิกาปลุก จาน ชาม ตู้เสื้อผ้า มิด โต๊ะเครื่องแป้ง
ตู้เย็น เตามาโครเวฟ

กรอบ A กรอบ B

2. ให้นักเรียน ✓ ลงหน้าข้อความ "กิจกรรมที่นักเรียนควรปฏิบัติ"

☐ มาเรียนสายบางครั้ง	☐ เพื่อนตอบถูกจะยกย่อง
☐ ตั้งใจเรียน	☐ สนใจกิจกรรมในห้องเรียน
ที่ตนชื่นชอบเท่านั้น
☐ ทำการบ้านเรียบร้อยทุกครั้ง	☐ แสดงความคิดเห็นทุกครั้งที่คุณถาม
☐ เล่นกีฬาที่ชอบทุกวัน	☐ แสดงกิริยาปฏิเสธเมื่อไม่พอใจ
☐ ช่วยเพื่อนทำการบ้านบางครั้ง	☐ มีความเป็นมิตรกับเพื่อนทุกคน

เกณฑ์การประเมิน

ข้อ 1. นักเรียนจำแนกได้ถูกต้อง ไม่น้อยกว่ากรอบละ 5 สิ่ง

ข้อ 2. นักเรียนจำแนกได้ถูกต้อง ไม่น้อยกว่า 7 ข้อ

แผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ สำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพฯ

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้น ม.1

เรื่อง การเป็นเพื่อนที่ดี

อาจารย์ผู้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

อาจารย์วิโรจน์ เอ็งสุโสภณ

อาจารย์ชูชีพ อ่อน โคนสูง

อาจารย์ดวงแข บางวิวัฒน์

แผนการจัดการเรียนรู้นี้ทำให้เกิดคุณลักษณะตามรายการดังนี้			
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ 1,2,3,4,5	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ข้อที่	มาตรฐานเรียนรู้ชุมชน ข้อที่	มาตรฐานการศึกษาปกติ ข้อที่

สาระสำคัญ

ทิส 6 หมายถึงบุคคล 6 ประเภทที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน และหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อกัน

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถอธิบายความหมายของทิส 6 ได้ถูกต้อง
2. นักเรียนสามารถระบุหน้าที่ 5 ประการ ซึ่งเพื่อนพึงปฏิบัติต่อกันได้อย่างถูกต้อง
3. นักเรียนสามารถระบุถึงการให้ความช่วยเหลือเพื่อนได้อย่างถูกต้อง

เนื้อหา

ทิส 6 ประกอบด้วยทิสเบื้องบนได้แก่พระสงฆ์ ทิสเบื้องหน้าได้แก่บิดามารดา ทิสเบื้องขวาได้แก่ ครูอาจารย์ ทิสเบื้องซ้ายได้แก่เพื่อน ทิสเบื้องหลังได้แก่สามีภรรยา และทิสเบื้องล่างได้แก่คนรับใช้หรือผู้ใต้บังคับบัญชา

ทิสเบื้องซ้ายคือเพื่อนหรือมิตรสหายนั้นมีหน้าที่พึงปฏิบัติต่อกัน 5 ประการ ได้แก่

- 1) เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน 2) พுகจามีน้ำใจ 3) ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 4) ร่วมสุขร่วมทุกข์ และ 5) ซื่อสัตย์จริงใจ นอกจากนี้ยังต้องช่วยเหลือเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลืออีก 3 ประการ คือ

ช่วยรักษาทรัพย์สินเมื่อ เพื่อนประมาทและป้องกันไม่ให้เพื่อนทำชั่ว เป็นที่พึ่งของเพื่อนเมื่อมีภัย และ ไม่ละทิ้งเพื่อนในยามทุกข์ยาก และยังคงนับถือญาติพี่น้องของเพื่อนอีกด้วย

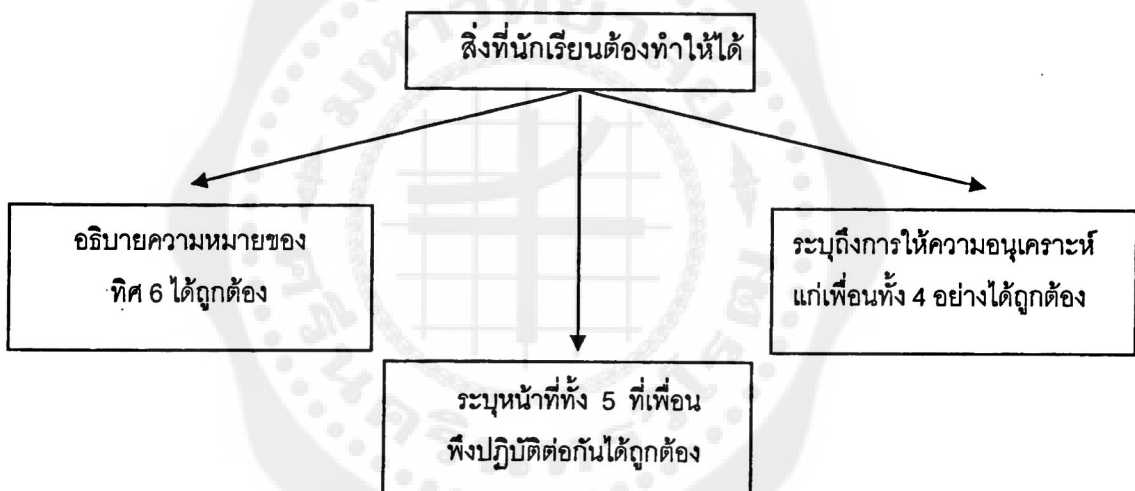
กิจกรรมการเรียนรู้

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ครู : บอกจุดประสงค์ของการเรียนว่าเมื่อจบชั่วโมง นักเรียนจะต้อง

- 1) อธิบายความหมายของทศ 6 ได้ถูกต้อง
- 2) ระบุหน้าที่ทั้ง 5 หน้าที่ซึ่งเพื่อนพึงปฏิบัติต่อกันได้ถูกต้อง
- 3) ระบุถึงการให้ความช่วยเหลือเพื่อนได้ถูกต้อง เช่น

(เขียนเป็นแผนภูมิให้นักเรียนดู)

นร. : สังเกตและฟังคำอธิบายของครู

ครู : ถามนักเรียนว่า "ใครมีเพื่อนบ้าง ?, ใครยังไม่มีเพื่อนเลย ?"

นร. : ตอบคำถาม (คาดว่านักเรียนจะตอบว่ามีเพื่อนแล้ว ทุกคน)

ครู : 1. สรุปว่า "พวกเราทุกคนมีเพื่อนแล้วทั้งนั้น ไม่มีใครที่ไม่มีเพื่อนเลย"

2. ถามนักเรียนว่า "นอกจากเพื่อนแล้วนักเรียนติดต่อหรือมีความสัมพันธ์กับใคร
อีกบ้าง"

(พยายามถามนำให้ได้คำตอบครบทั้ง 6 ทศ)

นร. : ตอบ

ครู : เขียนคำตอบบนบอร์ดหน้าชั้น โดยเขียนคำตอบไว้เป็นกลุ่ม ๆ ให้ได้ครบทั้ง 6 กลุ่ม

ครู : ในทางพระพุทธศาสนาแบ่งบุคคลต่าง ๆ ที่นักเรียนมีความสัมพันธ์ หรือติดต่อกันเกี่ยวข้องกับ ออกเป็น 6 ประเภท เรียกว่า ทิศ 6 ซึ่งเราจะศึกษากันในวันนี้

นร. : ฟัง

2. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ครู : ทิศของภาพของเรามีเส้นโยงไปยังทิศต่าง ๆ 6 ทิศ ให้นักเรียนนำชื่อทิศไปติด

นร. : นำบัตรคำประเภทบุคคลไปติดให้ตรงกับทิศ 6

(ครูอาจถามหรือให้ข้อมูลเพื่อให้นักเรียนจะติดได้ถูกต้อง)

ครู : ถาม

- 1) "เราควรปฏิบัติต่อพระสงฆ์อย่างไร?"
- 2) "เราควรปฏิบัติต่อพ่อ - แม่อย่างไร?"
- 3) "เราควรปฏิบัติต่อครู - อาจารย์อย่างไร?"
- 4) "เรามีควรปฏิบัติต่อภรรยาอย่างไร?"
- 5) "เราควรปฏิบัติต่อเพื่อนอย่างไร?"
- 6) "เราควรปฏิบัติต่อคนรับใช้หรือลูกน้องอย่างไร?"

นร. : ตอบคำถามแต่ละข้อ

ครู : ถามเพื่อการสรุป "เราปฏิบัติต่อบุคคลแต่ละประเภทกลุ่ม" เหมือนกันหรือไม่

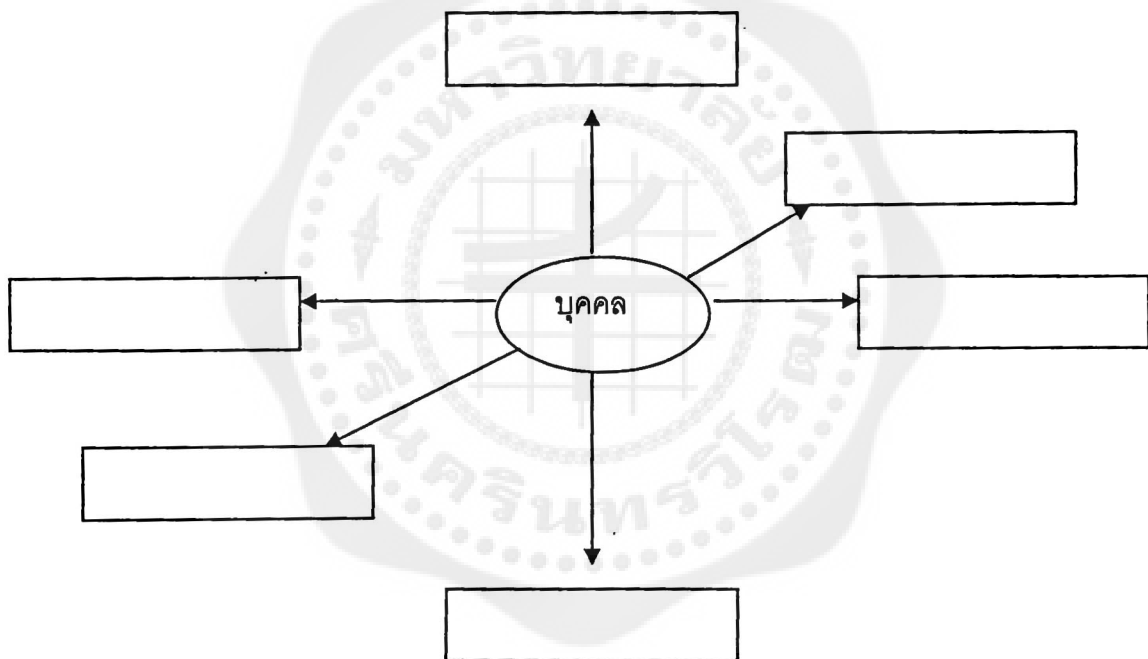
นร. : ตอบ "ไม่"

ครู : ถูกต้อง เราปฏิบัติต่อบุคคลแตกต่างกันไป แล้วแต่ว่าเขาเป็นบุคคลในทิศใด ตามหลักพระพุทธศาสนากำหนดไว้ว่ามีบุคคลอยู่ 6 ประเภทที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ และยังสามารถกำหนดหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อกันไว้อีกด้วย เรียกบุคคลทั้ง 6 ประกอบด้วย

1. ทิศเบื้องบน ได้แก่ พระสงฆ์ หมายถึงหน้าที่ที่พระสงฆ์และฆราวาสพึงปฏิบัติต่อกัน
2. ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ บิดามารดา หมายถึงหน้าที่ที่บิดามารดาและบุตรพึงปฏิบัติต่อกัน
3. ทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครูอาจารย์ หมายถึงหน้าที่ที่ครูอาจารย์และศิษย์พึงปฏิบัติต่อกัน

4. ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่ เพื่อน หมายถึงหน้าที่เพื่อนพึงปฏิบัติต่อกัน
5. ทิศเบื้องหลัง ได้แก่ สามิภรรยา ได้แก่หน้าที่ที่สามีและภรรยาพึงปฏิบัติต่อกัน
6. ทิศเบื้องล่าง ได้แก่ คนรับใช้หรือผู้ได้บังคับบัญชา หมายถึงหน้าที่ที่เจ้านายหรือผู้บังคับบัญชาและคนรับใช้หรือผู้ได้บังคับบัญชาพึงปฏิบัติต่อกัน

สรุปโดยแผนผัง (ติดบนบอร์ดประกอบคำอธิบาย)

นร. : ฟังและสังเกตแผนผัง

ครู : ถาม "ทิศ 6 คืออะไร"

นร. : ตอบ (ครูช่วย) "บุคคล 6 ประเภท และหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อกัน"

ครู : "สำหรับชั่วโมงนี้เราจะเรียนเพียงทิศเดียวคือ ทิศเบื้องซ้าย คืออะไรนักเรียน ?"

นร. : "เพื่อนและหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อกัน"

ครู : ชมเชยเมื่อตอบถูก

ครู : อธิบาย "ตามหลักพระพุทธศาสนากำหนดไว้ว่าเพื่อนที่ดีมีหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อกัน 5 อย่าง" คือ (ติดบัตรคำบนบอร์ด)

1. เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันกัน

เช่น เด็กชายแดงแบ่งขนมให้เพื่อนกัน หรือเด็กหญิงตีให้เพื่อนยืมยางลบ เป็นต้น

2. พุดจากมีน้ำใจ

เช่น พุดปลอบใจเมื่อเพื่อนเป็นทุกข์ หรือ ไม่พุดดูถูกเพื่อน เป็นต้น

3. ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

เช่น พาเพื่อนที่ปวดศีรษะไปห้องพยาบาล หรือช่วยเพื่อนค้นหาสิ่งของที่เพื่อนทำหล่น เป็นต้น

4. ร่วมสุขร่วมทุกข์

เช่น ทำงานร่วมกับเพื่อนเพื่อนจนงานสำเร็จ หรือไม่ทิ้งเพื่อนเพื่อเอาตัวรอดเมื่อมีภัยมา

5. ซื่อสัตย์ จริงใจ

เช่น เก็บของเพื่อนได้รับนำไปคืนเพื่อน หรือไม่โกหกเพื่อน เป็นต้น

นร. : ฟังและสังเกตข้อความที่ติดบนบอร์ด

ครู : แจกใบงานให้นักเรียนเลือกข้อความที่เป็นหน้าที่ที่เพื่อนพึงปฏิบัติต่อกัน และไม่ใช่หน้าที่ที่เพื่อนพึงปฏิบัติต่อกัน

นร. : เลือกโดยบันทึกในใบงาน

ครู : บอกคำตอบที่ถูกพร้อมอธิบายหากนักเรียนสงสัย

ครู : อธิบาย นอกจากหน้าที่ที่เพื่อนพึงปฏิบัติต่อกันทั้ง 5 ประการนี้แล้ว เพื่อนยัง
ต้องช่วยเพื่อนเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลืออีก 3 ประการ คือ

1. ช่วยรักษาทรัพย์สินเมื่อเพื่อนประมาทและป้องกันไม่ให้เพื่อนทำชั่ว
2. เป็นที่พึ่งของเพื่อนเมื่อมีภัย
3. ไม่ละทิ้งเพื่อนในยามทุกข์ยาก และยังคงนับถือญาติพี่น้องของเพื่อนอีกด้วย
(ติดบัตรคำบนบอร์ด)

นร. : พัง สังเกต

ครู : แจกใบงานให้นักเรียนเลือกตัวอย่าง และไม่ใช่ตัวอย่างของการช่วยเหลือ และ
นับถือญาติพี่น้องของเพื่อน

นร. : เลือกตัวอย่างและไม่ใช่ตัวอย่างของการช่วยเหลือเพื่อน และนับถือญาติพี่น้อง
ของเพื่อน

ครู : สรุป

3. ขั้นสรุป

ครู : แจกแผนผังความคิดให้นักเรียนเติมข้อความ

นร. : เติมข้อความในแผนผังความคิด

สื่อการสอน

1. แผนภูมิแสดงวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้
2. ภาพบุคคลพร้อมลูกศรชี้ทิศ 6
3. แผนภูมิแสดงทิศ 6
4. บัตรคำ
5. ใบงาน 1 - 2
6. ผังความคิด

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตการร่วมกิจกรรม ตอบคำถาม ใบงาน
2. ทดสอบท้ายชั่วโมง

ใบงาน 1

ข้อความต่อไปนี้มีทั้งข้อความที่เป็นหน้าที่ที่เพื่อนพึงปฏิบัติต่อกัน และที่ไม่ใช่หน้าที่ของเพื่อนที่พึงปฏิบัติต่อกัน ให้นักเรียนพิจารณาข้อความทั้งหมดแล้วนำไปเติมในตารางข้างล่าง

1. เด็กขายแบ่งอาหารให้เพื่อน	2. พุดจาเยาะเย้ยเมื่อเพื่อนทำผิด
3. พุดให้กำลังใจเมื่อเพื่อนท้อถอย	4. เพื่อให้เด็กหญิงยิ้มสดุด
5. นายคำแย่งปากกาเพื่อน	6. ชมเชยเมื่อเพื่อนทำดี
7. อธิบายโจทย์เลขให้เพื่อนเข้าใจ	8. บอกความจริงแก่เพื่อน
9. โยนความผิดให้เพื่อน	10. ช่วยเพื่อนทำความสะอาดห้อง
11. ไม่บอกที่เก็บหนังสือที่เพื่อนต้องการ	12. ยอมรับผิดเมื่อทำไม่ดีต่อเพื่อน
13. รีบกลับบ้านก่อนเพื่อนจะได้ไม่ต้องรอ	14. นั่งรอจนเพื่อนทำงานเสร็จ
15. ไปวัดเมื่อเพื่อนชวนไป	

ข้อที่	หน้าที่ที่เพื่อนพึงปฏิบัติต่อกัน	ไม่ใช่หน้าที่ที่เพื่อนพึงปฏิบัติต่อกัน
1. เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน		
2. พุดจามีน้ำใจ		
3. ช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน		
4. ร่วมสุข ร่วมทุกข์		
5. ซื่อสัตย์ จริงใจ		

ใบงาน 2

ให้นักเรียนพิจารณาข้อความแต่ละข้อว่าข้อความใดที่หมายถึง 1) ช่วยรักษาทรัพย์สินเมื่อเพื่อนประมาทและป้องกันไม่ให้เพื่อนทำชั่ว 2) เป็นที่พึ่งของเพื่อนเมื่อมีภัย 3) ไม่ละทิ้งเพื่อนในยามทุกข์ยากและ 4) นับถือญาติพี่น้องของเพื่อน แล้วนำข้อความนั้นไปใส่ใน ที่ถูกต้อง

1. ไม่ชวนเพื่อนเที่ยวกลางคืน
2. เก็บของให้เพื่อนถ้าเพื่อนลืมเก็บ
3. คอยดูแลเมื่อเพื่อนป่วย
4. ไปเป็นเพื่อนถ้าเพื่อนไม่กล้าไปห้องน้ำ
5. เตือนเพื่อนให้ระวังถูกล้วงกระเป๋า
6. ให้กำลังใจจนเพื่อนทำงานยาก ๆ สำเร็จ
7. บอกให้เพื่อนหลบก้อนหินที่ตกมาใส่
8. กางร่มให้เพื่อนเมื่อเพื่อนเป็นลม
9. ทำตามที่คุณป้าของเพื่อนบอก
10. ให้อาหารของเพื่อนเมื่อเพื่อนหน้ากัน
11. พุดจาไฟเพราะกับพี่ชายเพื่อน
12. ช่วยเหลือเมื่อเพื่อนมีความทุกข์

ช่วยรักษาทรัพย์สินเมื่อเพื่อนประมาท และป้องกันไม่ให้เพื่อนทำชั่ว	
เป็นที่พึ่งของเพื่อนเมื่อมีภัย	
ไม่ละทิ้งเพื่อนในยามทุกข์ยาก	
นับถือญาติพี่น้องของเพื่อน	

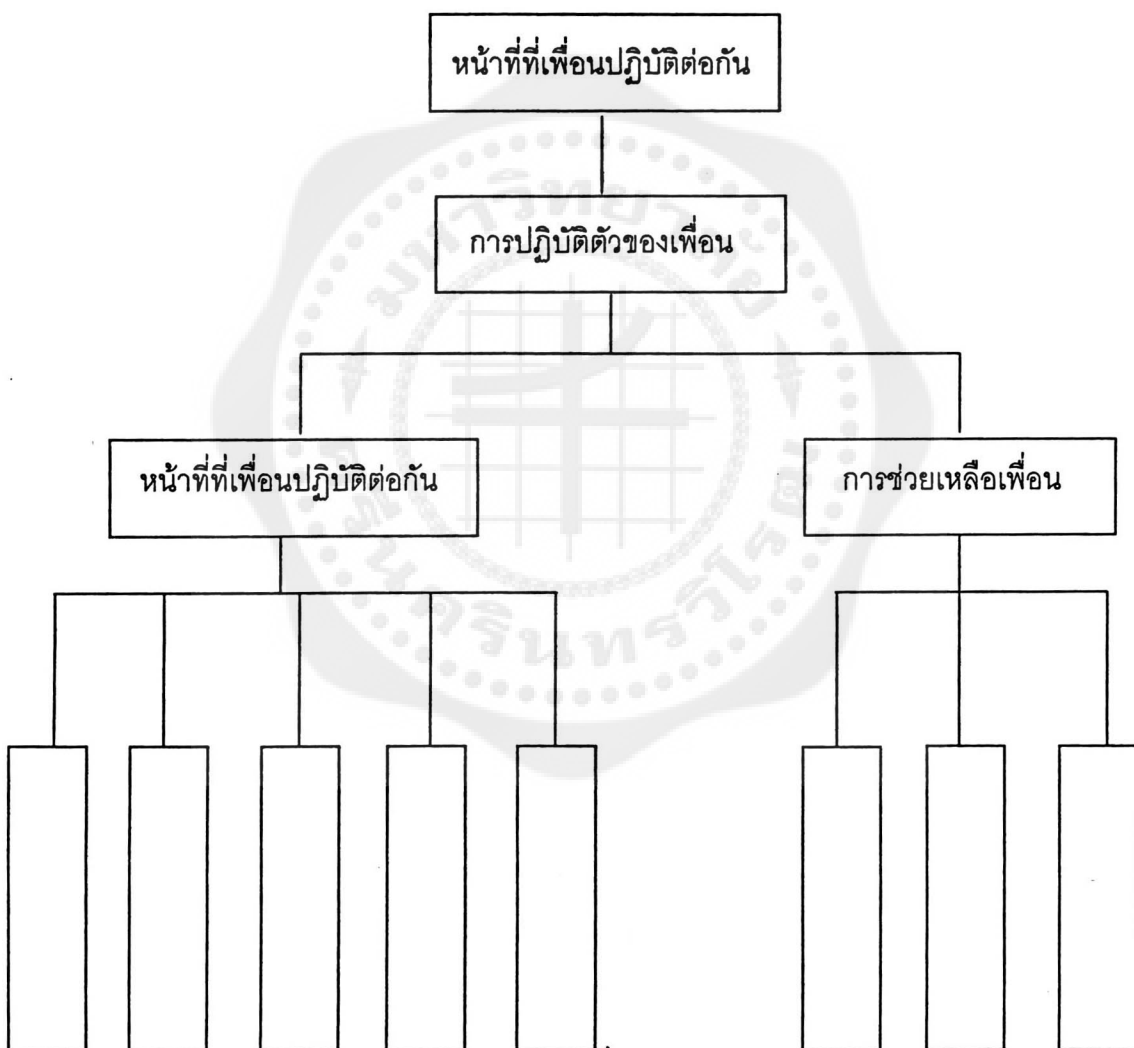
แผนการจัดการเรียนรู้ 2

ผังความคิด

เรื่อง การเป็นเพื่อนที่ดี

วันที่...../...../2549

ชื่อ.....ชั้น ม.1 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์

แผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ สำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพฯ

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้น ม.1

เรื่อง มิตรแท้ – มิตรเทียม

อาจารย์ผู้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

อาจารย์วิโรจน์ เอ็งสุโสภณ

อาจารย์ชูชีพ อ่อนโคกสูง

อาจารย์ดวงแข บางวิวัฒน์

แผนการจัดการเรียนรู้นี้ทำให้เกิดคุณลักษณะตามรายการ ดังนี้			
คุณลักษณะที่พึงประสงค์	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	มาตรฐานการเรียนรู้ชุมชน	มาตรฐานการศึกษาปกติ
1,2,3,4,5	ข้อที่	ข้อที่	ข้อที่

สาระสำคัญ

มิตรหรือเพื่อนที่คบหาสมาคมกันมี 2 ประเภท ได้แก่ มิตรแท้หรือเพื่อนแท้ และมิตรเทียมหรือเพื่อนเทียม

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถระบุหลักการเป็นมิตรแท้ได้
2. นักเรียนสามารถระบุหลักการเป็นมิตรเทียมได้
3. นักเรียนทุกคนสามารถทำแบบทดสอบการคิดหลักการได้อย่างน้อย ร้อยละ 70

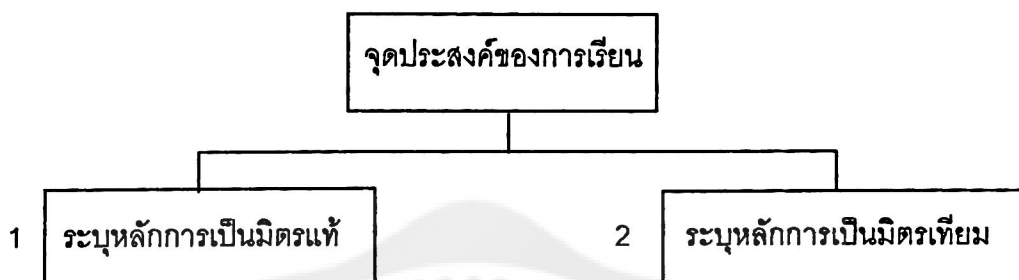
เนื้อหา

มิตรหรือเพื่อนมี 2 ประเภท ประเภทแรกได้แก่มิตรแท้หรือเพื่อนแท้หมายถึง มิตรหรือเพื่อนที่ร่วมทุกข์ร่วมสุข เป็นที่พึ่งได้ และมีความจริงใจต่อกัน ประกอบด้วย 1) มิตรมีอุปการะ 2) มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ 3) มิตรแนะนำประโยชน์ 4) มิตรมีน้ำใจ ประเภทที่ 2 ได้แก่มิตรเทียมหมายถึง มิตรหรือเพื่อนที่หวังแต่ประโยชน์ฝ่ายเดียว เป็นเสมือนศัตรูที่แฝงมาในร่างเพื่อน ประกอบด้วย 1) มิตรปอกลอก 2) มิตรตีแต่พูด 3) มิตรหัวประจบ 4) มิตรชวนฉิบหาย

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน

ครู : แสดงจุดประสงค์ของการเรียนโดยติดแผนภูมิ ดังนี้

นร. : สังเกตและฟังครูอธิบาย

ครู : ให้นักเรียนยกตัวอย่างการกระทำที่เพื่อนทำให้นักเรียนแล้วนักเรียนพอใจ
(ประมาณ 2-3 คน)

นร. : ตอบคำถาม

ครู : ถามคำถาม "การกระทำเหล่านั้นของเพื่อนมีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ต่อนักเรียน"

นร. : ตอบคำถาม "มีประโยชน์"

ครู : อธิบายว่า "ทางพุทธศาสนาเรียกเพื่อนประเภทนี้ว่าเพื่อนแท้หรือมิตรแท้"

นร. : ฟัง

ครู : ถามคำถาม "เพื่อนที่คอยแต่จะเอาประโยชน์ฝ่ายเดียว เป็นเพื่อนแท้หรือไม่"

นร. : ตอบคำถาม "ไม่ใช่เพื่อนแท้"

ครู : อธิบาย "ในทางพุทธศาสนาเรียกเพื่อนชนิดนี้ว่าเพื่อนเทียมหรือมิตรเทียม"

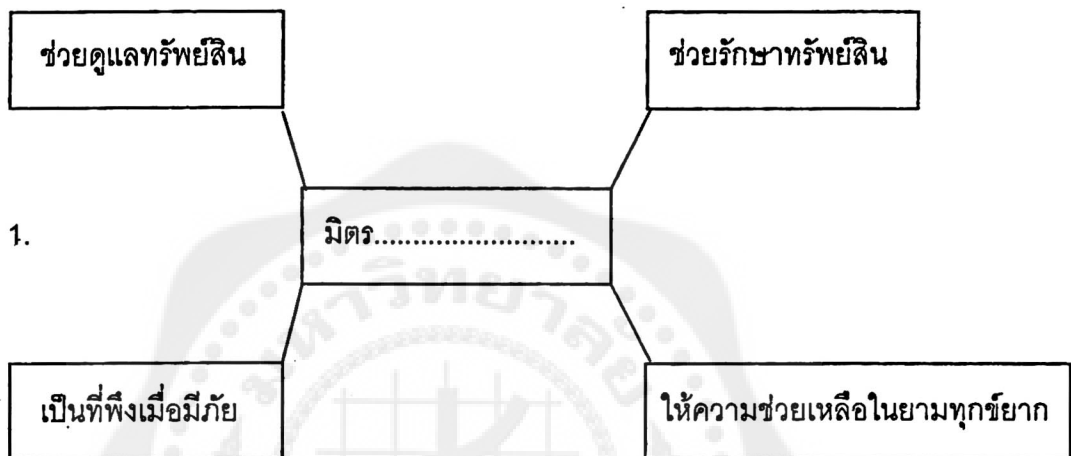
: นักเรียนอยากมีมิตรแท้หรือมิตรเทียม

นร. : มิตรแท้

ครู : วันนี้เราจะพิจารณาดูว่ามิตรแท้มีลักษณะอย่างไร และมิตรเทียมมีลักษณะอย่างไร
เพื่อเอาไปไว้ใช้ประโยชน์ในการคบเพื่อนต่อไป

2. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ครู : แสดงแผนภูมิมิตร 8 ประเภท ให้นักเรียนช่วยกันตั้งชื่อมิตรแต่ละประเภท ดังนี้
(แสดงทีละประเภท ตามเอกสารหมายเลข 1)

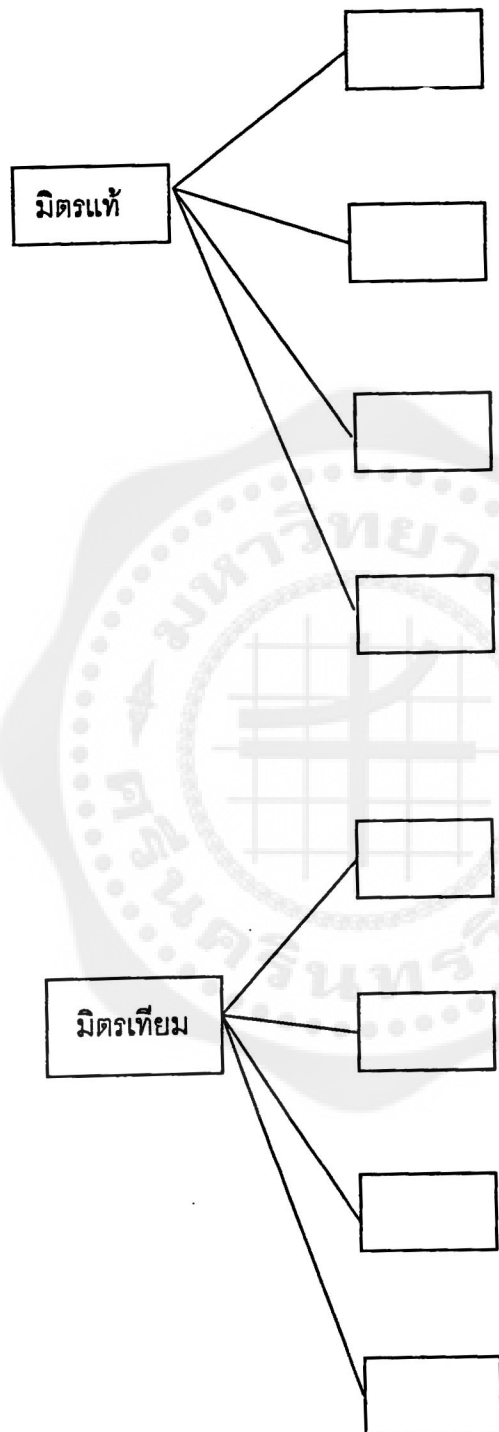

นร. : เดิมชื่อโดยมีครูคอยช่วยเหลือ

ครู : แสดงแผนภูมิต่อไปจนจบ

นร. : เดิมชื่อจนครบทุกแผนภูมิ

ครู : แสดงแผนภูมิของมิตรแท้มิตรเทียม ให้นักเรียนเลือกมิตรแปดประเภทที่ตั้งชื่อไว้มา
ติดตามความคิดของนักเรียน ดังนี้

นร. : นำบัตรคำชื่อมิตรมาติด

ครู : ถาม "นักเรียนมีเพื่อนชนิดไหนบ้าง"

นร. : ตอบ

ครู : ถาม "มิตรชนิดไหนที่นักเรียนควรคบ"

นร. : ตอบ "มิตรแท้"

ครู : ถาม "มิตรแท้มีกี่ประเภท อะไรบ้าง"

นร. : ตอบ

ครู : ถาม "ใครมีมิตรเทียมบ้าง"

นร. : ตอบ

ครู : ถาม "มิตรเทียมมีกี่ประเภท อะไรบ้าง"

นร. : ตอบ

ครู : ถาม "เราควรคบมิตรเทียมต่อไปหรือไม่"

นร. : ตอบ "ไม่"

3. ขั้นสรุป

ครู : แจกใบงาน

นร. : อ่านและทำตามคำสั่งในใบงาน

สื่อการสอน

1. แผนภูมิแสดงวัตถุประสงค์ของบทเรียน
2. แผนภูมิมิตร 8 ประเภท (เอกสารหมายเลข 1)
3. แผนภูมิมิตรแท้ มิตรเทียม
4. ใบงาน
5. บัตรคำชื่อมิตร 8 ประเภท

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตการร่วมกิจกรรม ตอบคำถาม ใบงาน
2. ทดสอบท้ายชั่วโมง

แผนการจัดการเรียนรู้ 3

ใบงาน

เรื่อง มิตรแท้ มิตรเทียม

วันที่...../...../2549

ชื่อ.....ชั้น ม.1 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์

1. ให้นักเรียนระบุว่ามิตรในข้อต่าง ๆ เป็นมิตรแท้หรือมิตรเทียม

1. มิตรมีอุปการะ	เป็นมิตร.....
2. มิตรปกกลอก	เป็นมิตร.....
3. มิตรดีแต่พูด	เป็นมิตร.....
4. มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์	เป็นมิตร.....
5. มิตรแนะนำประโยชน์	เป็นมิตร.....
6. มิตรหัวประจบ	เป็นมิตร.....
7. มิตรมีน้ำใจ	เป็นมิตร.....
8. มิตรชวนไปในทางที่เสื่อม	เป็นมิตร.....

2. ถ้านักเรียนมีเพื่อนทุกคนเป็นมิตรแท้ นักเรียนคิดว่าตัวเองจะเป็นคนอย่างไร

.....

.....

.....

บัตรคำ

มิตรมีอุปการะ

มิตรปอกกลอก

มิตรดีแต่พูด

มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์

มิตรแนะนำประโยชน์

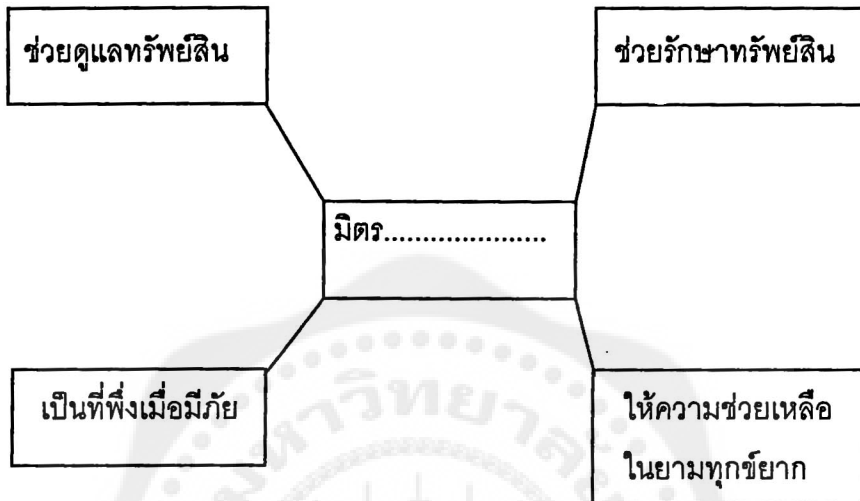
มิตรหัวเราะจบ

มิตรมีน้ำใจ

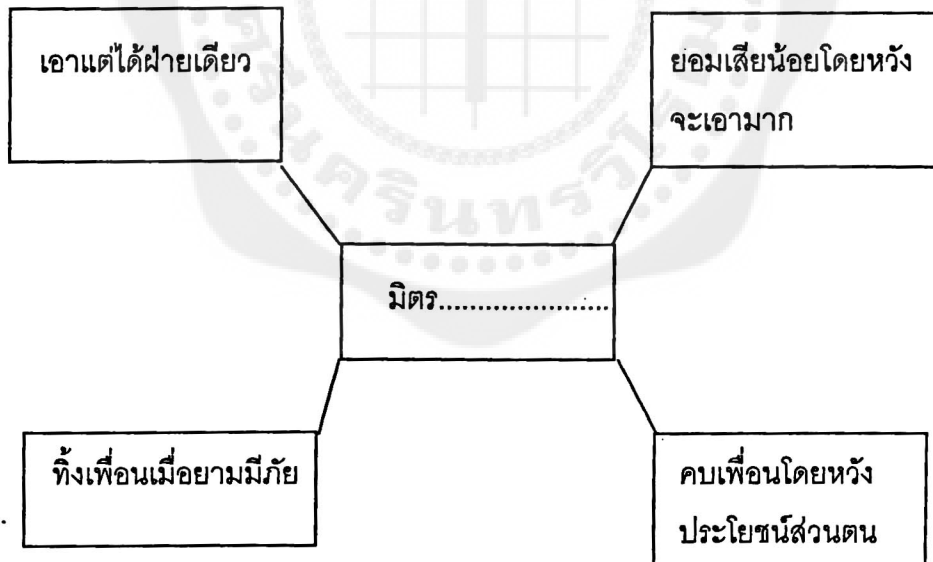
มิตรชวนไปในทางที่เสื่อม

เอกสารหมายเลข 1

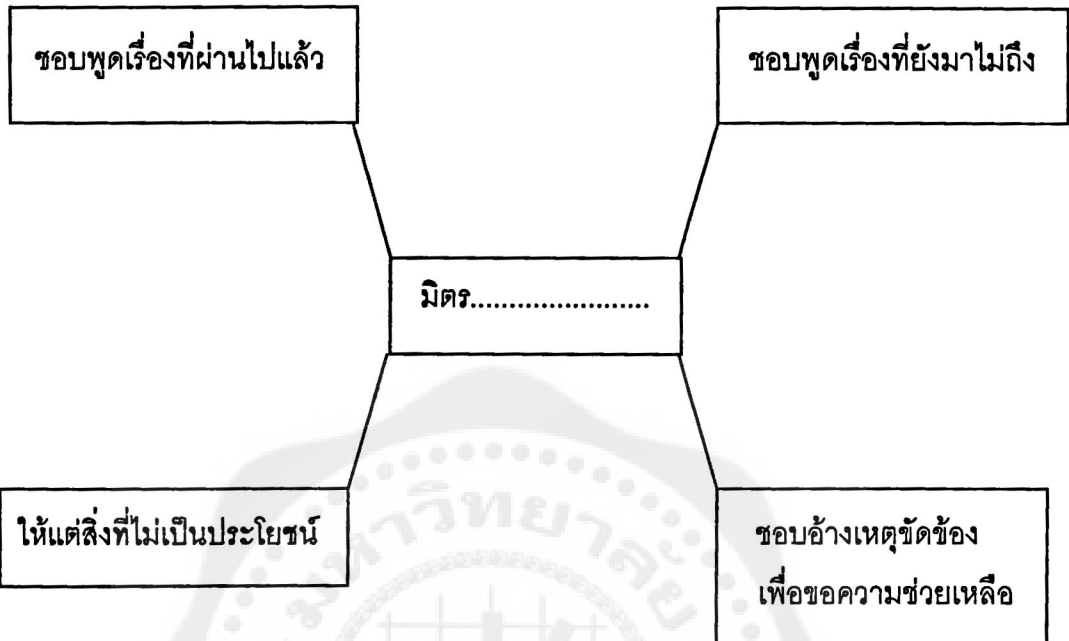
1.

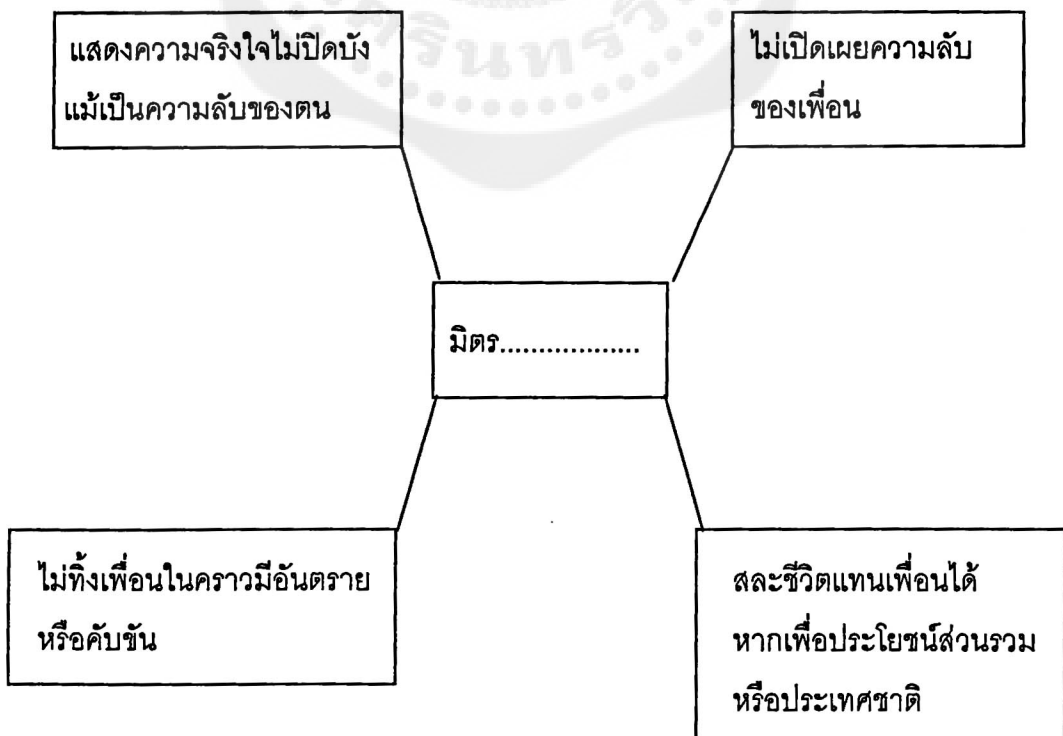
2.

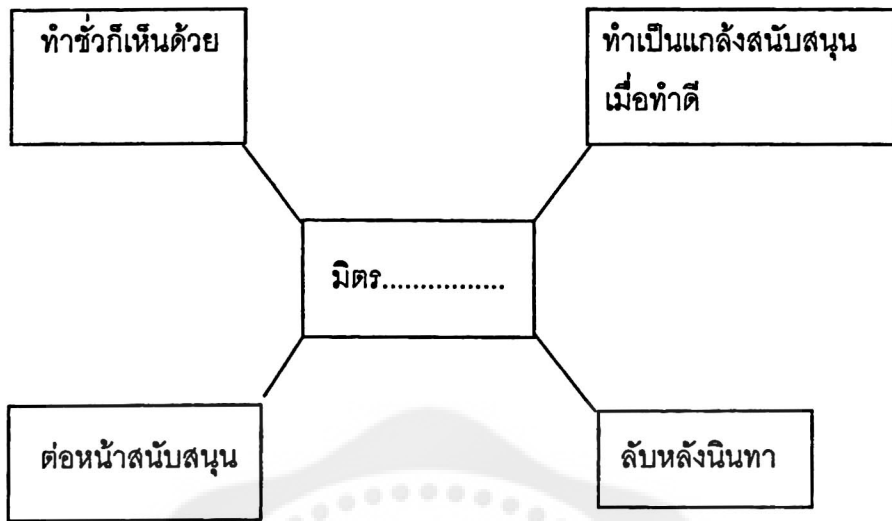
3.

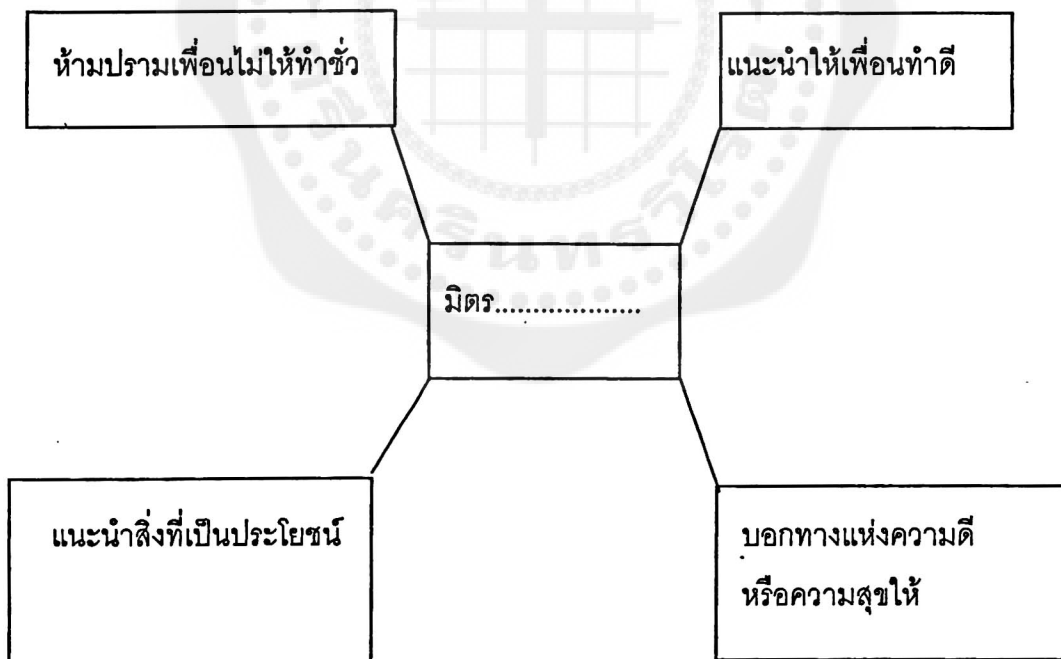
4.

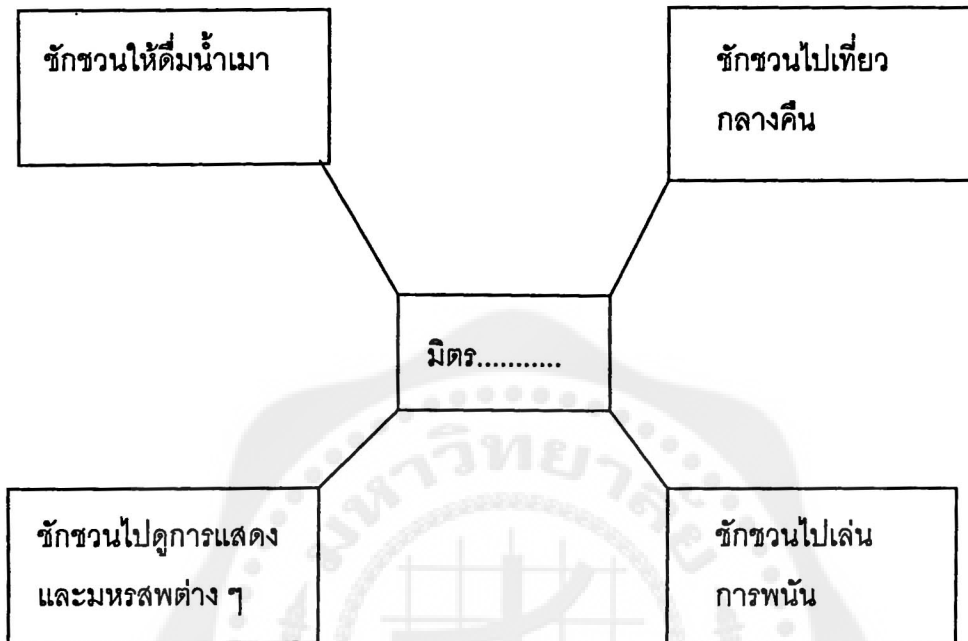
5.

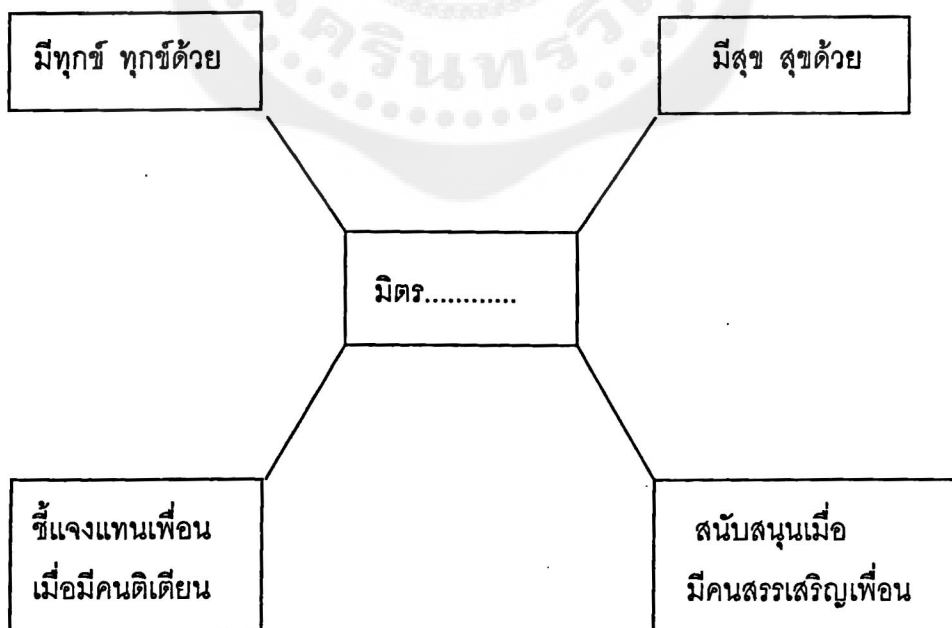
6.

7.

8.

แผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

โรงเรียนไทยนิยมนางเคราะห์ สำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพฯ

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้น ม.1

เรื่อง การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา (เน้นพัฒนาการคิดแบบสรุป)

อาจารย์ผู้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

อาจารย์วิโรจน์ เอ็งสุโสภณ

อาจารย์ชูชีพ อ่อน โคนสูง

อาจารย์ดวงแข บางวิวัฒน์

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดคุณลักษณะตามรายการดังนี้			
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ 1,2,3,4,5	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ข้อที่	มาตรฐานเรียนรู้ชุมชน ข้อที่	มาตรฐานการศึกษาปกติ ข้อที่

สาระสำคัญ ชาวพุทธต้องเรียนรู้และเข้าใจรูปแบบและหลักปฏิบัติตนในพิธีกรรมของ
พระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่ดีงาม

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. บอกความหมายและความสำคัญของพิธีกรรมของพระพุทธศาสนาได้
2. บอกพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาได้ครบทุกประเภท
3. บอกเป้าหมายของการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวพุทธได้

เนื้อหา

1. พิธีกรรมทางศาสนา (ศาสนพิธี) หมายถึงวิธีปฏิบัติตนของชาวพุทธในวาระต่าง ๆ ที่ถือสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน แบ่งเป็น กุศลพิธี บุญพิธี ทานพิธี และปฏิกุณปะพิธี ตลอดจนพิธีในวันสำคัญของชาติและพระมหากษัตริย์ ชาวพุทธที่ดีควรเข้าร่วมพิธีและปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามประเพณีนิยม

กิจกรรมการเรียนรู้

1. การนำเข้าสู่บทเรียน

ครู : เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2548 เวลา 7.00 น. วงเวียนบางเขนมีกิจกรรมอะไร

นร. : ใส่บัตรรับ/คะ ใส่บัตรวันเฉลิมพระชนมพรรษาฯ

ครู : ใครไปใส่บัตรบ้าง ยกมือขึ้น

นร. : ยกมือ

ครู : ผู้แทน นร. ที่ยกมือเล่าเหตุการณ์ในวันนั้นให้เพื่อนฟังได้ไหม

นร. : ได้ครับ แล้วเล่า เขาจัดโต๊ะเป็นแถวยาว ทุกคนนำอาหารมาวางบนโต๊ะ แล้วพระสงฆ์จะเดินแถวรับบิณฑบาต

ครู : เมื่อ นร. ใส่บัตรพระสงฆ์แต่ละรูปแล้วแสดงมารยาทอย่างไร และประชาชนใส่บัตรครบทุกรูปแล้วพระสงฆ์ทำอะไร

นร. : ยกมือไหว้ เมื่อประชาชนใส่บัตรครบแล้วพระสงฆ์จะให้พรครับ

ครู : ประชาชนแสดงมารยาทอย่างไร

นร. : ประนมมือ

ครู : เหตุการณ์ที่ประชาชนแสดงมารยาทและพระสงฆ์กระทำทั้งหมดนี้เราเรียกว่าอะไร

นร. : พิธีกรรมรับ/คะ

ครู : วันนี้เราจะเรียนรู้ "การร่วมพิธีกรรมทางพุทธศาสนา"

2. จัดกิจกรรม

ครู : อธิบายความหมายและความสำคัญของพิธีกรรมทางพุทธศาสนา และตั้งคำถามประกอบ

นร. : ฟังและตอบคำถาม

ครู : วันนี้เราจะเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการเข้าร่วมพิธีกรรมทางพุทธศาสนา แบ่งนักเรียนในห้องเป็น 4 กลุ่มๆ ละ 8 คน ให้แต่ละกลุ่มกำหนดหมายเลขประจำตัวสมาชิก แจกเลขสมาชิก ดังต่อไปนี้

- กลุ่ม 1 1A 1B 1C 1D 1E 1F 1G 1H
- กลุ่ม 2 2A 2B 2C 2D 2E 2F 2G 2H
- กลุ่ม 3 3A 3B 3C 3D 3E 3F 3G 3H
- กลุ่ม 4 4A 4B 4C 4D 4E 4F 4G 4H

นร. : ปฏิบัติ

3

ครู : 1. มอบใบความรู้ 1 ให้ นร. 1 A 1 B, 2 A 2 B, 3 A 3 B, 4 A 4 B

มอบใบความรู้ 2 ให้ นร. 1 C 1 D, 2 C 2 D, 3 C 3 D, 4 C 4 D

มอบใบความรู้ 3 ให้ นร. 1 E 1 F, 2 E 2 F, 3 E 3 F, 4 A 4 F

มอบใบความรู้ 4 ให้ นร. 1 G 1 H, 2 G 2 G, 3 G 3 G, 4 G 4 H

2. ให้ นร. ที่ได้เอกสารหมายเลขเดียวกัน รวมเป็นกลุ่มใหม่ ศึกษาเอกสารร่วมกัน แล้วอภิปรายและเขียนตอบคำถาม (ภายใน 10 นาที)

นร. : ปฏิบัติ

ครู : ให้นักเรียนที่ศึกษาใบความรู้แยกเข้ากลุ่ม 1, 2, 3 และ 4 ตามที่แบ่ง แล้วอธิบายเนื้อหาใบความรู้ที่ศึกษาให้เพื่อน ๆ ในกลุ่มฟัง แล้วอภิปรายสรุปเขียนในใบงาน 1

นร. : ปฏิบัติ

ครู : ชมเชย นร. ทำกิจกรรมร่วมกันได้ดีมาก นร. คิดว่ากุศลพิธี บุญพิธี ทานพิธี และ ปิณณะพิธี ชาวพุทธควรแสดงมารยาทกันอย่างไร

นร. : ประนมมือ สรรวมกาย วาจา ใจ

ครู : ดีมาก ถ้านักเรียนได้รับมอบหมายให้เป็นพิธีกร ก่อนจะอาราธนาศีล อาราธนาธรรม หรือกล่าวคำถวายต่าง ๆ ควรทำอะไรก่อน

นร. : กราบพระ 3 ครั้ง

3. ขั้นสรุป

ครู : สรุปความหมายพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

นร. : ฟัง (อาจถามเพิ่มเติม)

ครู : ให้กลุ่ม 1, 2 และ 3 อธิบายขั้นตอนพิธีกรรม กุศลพิธี บุญพิธี และทานพิธี ตามลำดับ

นร. : ปฏิบัติ

ครู : ให้ นร. กลุ่ม 4 บอกความสำคัญของพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

นร. : กลุ่ม 4 ปฏิบัติ

สื่อการเรียนรู้

1. ใบความรู้ 1 "กุศลพิธี" พร้อมคำถาม (40 ชุด)
2. ใบความรู้ 2 "บุญพิธี" พร้อมคำถาม (40 ชุด)
3. ใบความรู้ 3 "ทานพิธี" พร้อมคำถาม (40 ชุด)
4. ใบความรู้ 4 "ปฏิณกพิธี" พร้อมคำถาม (40 ชุด)
5. ใบงาน 1 สรุปการแสดงมารยาทของนักเรียนในการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา (4 ชุด)

การวัดและประเมินผล

1. แบบวัดการสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม (เอกสารหมายเลข 1)
2. แบบวัดการสรุป (Conclusion) (เอกสารหมายเลข 2)

แผนการจัดการเรียนรู้ 4

แบบวัดการสังเกตการร่วมกิจกรรมและตอบคำถาม

เรื่อง การร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา วันที่.....เดือน.....พ.ศ.2549

กิจกรรมที่สังเกต 1. การปฏิบัติงานกลุ่ม 2. การตอบคำถาม

ชื่อ.....ชั้น ม.1 ร.ร.ไทยนิคมสงเคราะห์

กิจกรรม	คุณภาพการปฏิบัติ/ตอบคำถาม			
	4	3	2	1
1. การปฏิบัติงานกลุ่ม				
1.1 ร่วมกันคิดและปฏิบัติด้วยความตั้งใจ				
1.2 กำหนดหน้าที่สมาชิกชัดเจนและปฏิบัติตามหน้าที่				
1.3 ผลงานปราณีตเรียบร้อย				
1.4 เก็บวัสดุอุปกรณ์เรียบร้อย				
รวม				
2. การตอบคำถาม				
2.1 กระตือรือร้นที่จะตอบคำถาม				
2.2 ตอบคำถามถูกต้อง ชัดเจน				
2.3 มีความมั่นใจในการตอบคำถาม				
รวม				

หมายเหตุ

1. เกณฑ์การประเมิน

- 4 หมายถึง ดีมาก
- 3 หมายถึง ดี
- 2 หมายถึง ผ่านเกณฑ์
- 1 หมายถึง ปรับปรุง

2. เกณฑ์การตัดสินผล

- 3.6 - 4.0 ดีมาก
- 3.0 - 3.5 ดี
- 2.6 - 2.9 พอใช้
- ต่ำกว่า 2.5 ปรับปรุง

การเข้าร่วมพิธีกรรมทางพุทธศาสนา

ใบความรู้ 1

พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

1. กุศลพิธี

คือ พิธีบำเพ็ญการกุศล ฝึกรบรณตนเองให้เป็นคนดี โดยมีพระสงฆ์เป็นประธาน และเป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีกรรม ได้แก่พิธีดังต่อไปนี้

1.1 พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามะกะ เป็นการประกาศตัวเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา พิธีกรรมมีดังนี้

- (1) ผู้แสดงตนคุกเข่าหน้าโต๊ะหมู่บูชา และเปล่งวาจาเป็นภาษาบาลี
- (2) เปล่งวาจาต่อคณะสงฆ์
- (3) ผู้แสดงตนประนมมือและกราบ

1.2 พิธีรักษาศูทโธสถศีล เป็นการฝึกจิตของตนให้สงบ โดยการปฏิบัติศีลในวันธรรมสวนะ มีพิธีกรรมดังนี้

- (1) เปล่งวาจาอธิษฐานอุโบสถกิจด้วยตนเองต่อหน้าพระสงฆ์
- (2) พระสงฆ์ให้ศีล ผู้แสดงตนกล่าวตาม
- (3) ผู้แสดงตนประนมมือแล้วกราบ

1.3 พิธีเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นการบูชาคุณพระรัตนตรัย ในวันวิสาขบูชา อัญมณีวันมาฆบูชาและวันอาสาฬหบูชา มีพิธีกรรมดังนี้

- (1) พระสงฆ์และชาวพุทธพร้อมกันหน้าพระอุโบสถ หัวหน้าคณะสงฆ์จุดเทียนและรูป
- (2) ชาวพุทธปฏิบัติตาม (จุดเทียนและรูป)
- (3) พระสงฆ์เดินเวียนขวาพระอุโบสถ ชาวพุทธเดินตาม รอบที่ 1 ระลึกถึงพระพุทธ รอบที่ 2 ระลึกถึงพระธรรม รอบที่ 3 ระลึกถึงพระสงฆ์
- (4) พระสงฆ์นำเข้าสู่ศาลาหรืออุโบสถ แล้วเทศนา ชาวพุทธประนมมือ แล้วกราบ

.....

เมื่อนักเรียนศึกษาพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา "กุศลพิธี" ทั้ง 3 พิธีแล้ว นักเรียนควรปฏิบัติตัว
ต่อประธานในพิธีอย่างไร

1.

.....

2.

.....

3.

.....

การเข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

ใบความรู้ 2

พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

2. บุญพิธี

คือพิธีทำบุญตามประเพณีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของชาวพุทธโดยทั่วไป เช่น การฉลองเป็นสิริมงคลหรือการตาย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 ทำบุญงานมงคล

2.1.1 พิธีทำบุญเลี้ยงพระ เป็นการนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์และถวายภัตตาหาร มีพิธีกรรมดังนี้

- (1) อาราธนาพระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์
- (2) เตรียมสถานที่ ได้แก่ สถานที่ โต๊ะหมู่ พระพุทธรูป เครื่องบูชา วงด้าย สายสิญจน์
- (3) จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย อาราธนาพระรัตนตรัย พระปริตร
- (4) ฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ โดยการประนมมือ
- (5) ถวายภัตตาหารและเครื่องดื่ม
- (6) พรมน้ำพระพุทธมนต์

2.2 ทำบุญอวมงคล เป็นการทำบุญเกี่ยวกับการตาย ได้แก่

2.2.1 ทำบุญหน้าศพ เน้นการทำบุญวันปลงศพ ทำบุญเจ็ดวัน ทำบุญ 50 วัน หรือ ทำบุญ 100 วัน มีพิธีกรรมดังนี้

- (1) อาราธนาพระสงฆ์มาสวดพระพุทธมนต์
- (2) เตรียมโต๊ะหมู่ เครื่องบูชา (ไม่ต้องเตรียมขันนํ้ามนต์) และเตรียมสายโยง หรือธูษาโยงต่อจากศพหรืออัฐิ
- (3) จุดธูปเทียนโต๊ะหมู่และธูปเทียนหน้าศพ
- (4) ฟังพระสงฆ์สวดมนต์ และบังสุกุล
- (5) ถวายไทยธรรม
- (6) กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล

นักเรียนศึกษาพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา "บุญพิธี" ทั้ง 2 พิธีแล้ว จงเขียนสรุป
ความแตกต่างของพิธีกรรมทั้ง 2 ประเภท

1.....

.....

.....

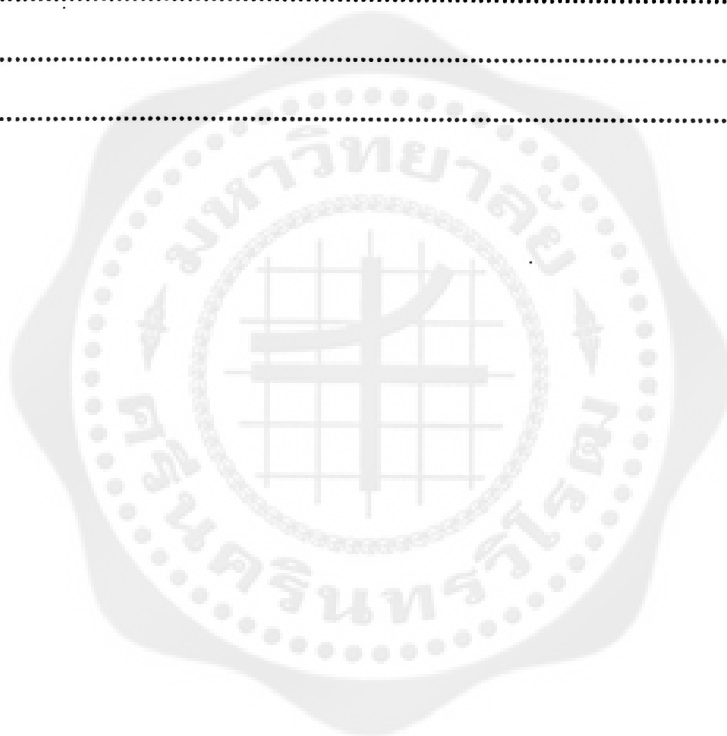
.....

2.....

.....

.....

.....

การเข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา
ใบความรู้ 3

พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

3. ทานพิธี

คือพิธีถวายวัตถุที่ควรให้เป็นทานแก่พระสงฆ์ หรือสามเณร ซึ่งแบ่งเป็นถวายส่วนตัวและถวายให้ส่วนรวม (ถวายส่วนตัวไม่จำเป็นต้องทำพิธี) การถวายทานให้เป็นส่วนรวมหรือส่วนกลางได้แก่ การถวายสังฆทาน ถวายสลากภัต ถวายผ้าป่า ฯลฯ ซึ่งมีการเตรียมการดังต่อไปนี้

3.1 จัดเตรียมทานวัตถุที่จะถวายให้พร้อม เช่น ถวายอาหารต้องก่อนเที่ยง ถวายสิ่งที่พระสงฆ์แบ่งไปครบทุกรูปต้องแจ้งเจ้าอาวาสพิจารณา

3.2 วัตถุที่ถวายทานนั้นจะมีคำถวายที่แตกต่างกัน แต่ขั้นตอนจะเหมือนกันดังนี้

- (1) จุดธูปเทียนหน้าพระพุทธรูป
- (2) อาราธนาศีล
- (3) รับศีล
- (4) ตั้งนโม 3 จบ แล้วประณามมือกล่าวคำถวายวัตถุทานนั้น ๆ
- (5) พระสงฆ์เปล่งวาจา "สาธุ"
- (6) ประเคน พระสงฆ์สวดอนุโมทนา
- (7) กรวดน้ำ

นักเรียนศึกษา "ทานพิธี" แล้ว นักเรียนคิดว่าขั้นตอนกรรมพิธีถวายมีขั้นตอนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การเข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา
ใบความรู้ 4

พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

4. ปกิณกะพิธี

คือพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเบ็ดเตล็ดเกี่ยวกับวิธีปฏิบัตินอกเหนือจาก กุศลพิธี บุญพิธี และทานพิธี ได้แก่

4.1 วิธีเคารพพระสงฆ์ พระพุทธรูปหรือปูชนียวัตถุ ปฏิบัติดังนี้

- (1) สรรวมกาย วาจา และใจ
- (2) ประนมมือ
- (3) ไหว้
- (4) กราบ

4.2 วิธีประเคนของให้พระสงฆ์ ปฏิบัติดังนี้

- (1) นำของมาวางห่างประมาณ 1 ศอก
- (2) ยกของให้สูงเล็กน้อย แล้วน้อมถวาย พระสงฆ์จะยื่นมือมารับ หากผู้ถวายเป็นสตรี พระสงฆ์จะวางฝ่ามือรับ
- (3) แสดงความเคารพตาม ข้อ 4.1

นักเรียนศึกษาปกิณกะพิธีแล้ว การทำความเคารพหรือการแสดงมารยาทที่เหมือนกันคืออะไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

ใบงาน 1

1. การเข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาทั้ง 4 ประเภท นักเรียนจะแสดงมารยาทในการเคารพพระสงฆ์อย่างไร

- 1.1
- 1.2
- 1.3
- 1.4
- 1.5

2. จงอธิบายสั้น ๆ

- 2.1 กุศลพิธีคืออะไร
- 2.2 บุญพิธีจัดในงานใดบ้าง
- 2.3 การถวายสังฆทาน คืออะไร.....
- 2.4 นักเรียนจะแสดงความเคารพ "พระบรมธาตุ" โดยวิธีใด
- 2.5 พิธีกรรมทางศาสนามีความสำคัญต่อชาวพุทธอย่างไร.....
- 2.6 นักเรียนเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา เพื่อประโยชน์อะไร.....

.....

รายชื่อ สมาชิก กลุ่มที่.....

วันที่...../...../2549

1.

5.

2.

6.

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5

แผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

โรงเรียนไทยนิคมสงเคราะห์ สำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพฯ

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้น ม.1

เรื่อง การจัดโต๊ะหมู่บูชา การจตุรูปเทียนและกล่าวคำอาราธนาต่าง ๆ

อาจารย์ผู้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

อาจารย์วิโรจน์ เอ็งสุโสภณ

อาจารย์จุฑิพ อ่อน โคนสูง

อาจารย์ดวงแข บางวิวัฒน์

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดคุณลักษณะตามรายการดังนี้			
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ 1,2,3,4,5	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ข้อที่	มาตรฐานเรียนรู้ชุมชน ข้อที่	มาตรฐานการศึกษาปกติ ข้อที่

สาระสำคัญ การจัดโต๊ะหมู่บูชา คือ การจัดที่สำหรับบูชาพระรัตนตรัยเพื่อแสดงออกถึงความศรัทธาและความเคารพในพระรัตนตรัย เป็นการบูชาทั้งอิมิสบูชาและปฏิบัติบูชา

การจตุรูปเทียนเป็นการเริ่มพิธีทางพุทธศาสนา โดยเจ้าภาพหรือผู้ที่เป็นประธานในพิธี

การกล่าวคำอาราธนา คือการนิมนต์ เชื้อเชิญหรือขอร้องพระสงฆ์ให้ปฏิบัติในสิ่งที่เรา

ต้องการ เช่น อาราธนาศีลก็คือขอศีล เป็นต้น

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถอธิบายหลักการจัดโต๊ะหมู่บูชาแบบต่าง ๆ ได้ถูกต้อง
2. นักเรียนสามารถจัดโต๊ะหมู่แบบต่างๆ ได้ถูกต้อง
3. นักเรียนสามารถแสดงการจตุรูปเทียนที่เหมาะสมได้ถูกต้อง
4. นักเรียนสามารถกล่าวคำอาราธนาศีล อาราธนาพระปริตรและอาราธนาธรรมได้ถูกต้อง

เนื้อหาวิชา

การจัดโต๊ะหมู่บูชา นิยมจัดเป็น 3 แบบ ได้แก่

1. จัดแบบหมู่ 5 แบบชาวบ้านทั่วไปใช้โต๊ะหมู่ 5 แจกันดอกไม้ พานดอกไม้ 1 เจริญเทียน 2 และกระถางรูป 1 แบบทางราชการ (เต็มรูป) ใช้โต๊ะหมู่ 5 แจกันดอกไม้ 4 พานดอกไม้ 5 เจริญเทียน 6 และกระถางรูป 1
2. จัดแบบหมู่ 7 แบบชาวบ้านทั่วไปใช้โต๊ะหมู่ 7 แจกันดอกไม้ 4 พานดอกไม้ 1 เจริญเทียน 2 และกระถางรูป 1 แบบราชการ (เต็มรูป) ใช้โต๊ะหมู่ 7 แจกันดอกไม้ 4 พานดอกไม้ 5 เจริญเทียน 8 และกระถางรูป 1
3. จัดแบบหมู่ 9 แบบชาวบ้านทั่วไปใช้โต๊ะหมู่ 9 แจกันดอกไม้ 4 พานดอกไม้ 3 เจริญเทียน 2 กระถางรูป 1 แบบราชการ (เต็มรูปแบบ) ใช้โต๊ะหมู่ 9 แจกันดอกไม้ 6 พานดอกไม้ 7 เจริญเทียน 10 และกระถางรูป 1

การจัดรูปเทียน ประทานในพิธีหรือผู้จัดรูปเทียนควรปฏิบัติดังนี้

1. ถอดรองเท้า ถ้าโต๊ะหมู่บูชาสูงให้ยืนจุด ถ้าโต๊ะหมู่บูชาต่ำให้นั่งคุกเข่า
 2. จุดเทียนเล่มขวามือของพระพุทธรูปก่อนแล้วจึงจุดเล่มซ้าย
 3. รวบรวมทั้ง 3 ดอก จุดต่อกับเทียนเล่มใดก็ได้ แล้วปักเรียงทีละดอกจากขวามือของพระพุทธรูปไปซ้ายมือ ในกรณีที่ปักรูปที่ชูปน้ำมันเรียงไว้ 3 ดอก ให้ใช้เทียนชนวนจุดทีละดอกเรียงจากขวามือของพระพุทธรูป ขณะที่จุดให้รำลึกถึงคุณของพระพุทธรูปเจ้าไปด้วย
 4. คุกเข่าบนแท่นกราบ 3 ครั้ง (ถ้ามีแท่นสำหรับกราบ) หรือกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ 3 ครั้ง ในกรณีนั่งคุกเข่าจุดรูปเทียน
- อนึ่ง ในกรณีที่เป็นการงานพิธีที่ทางชาติและพระบรมฉายาลักษณ์ตั้งขานาโต๊ะบูชา นั้น เมื่อจุดรูปเทียนและกราบพระพุทธรูป 3 ครั้งแล้ว ให้ลุกขึ้นถอยหลังเล็กน้อย แล้วคำนับตรงหน้าโต๊ะหมู่บูชาอีก 1 ครั้ง

การอาราธนาศีล 5 หมายถึงการกล่าวขอให้พระสงฆ์ให้ศีล มีจุดประสงค์ให้ผู้ที่มีส่วนร่วมพิธีทำตนให้เป็นผู้มีศีล คือมีกายและวาจาสงบเป็นปกติเพื่อรับเอาศีลมาเป็นข้อปฏิบัติ เจ้าภาพและทุกคนในพิธีจึงควรอาราธนาศีลและรับศีลพร้อมกันด้วยเสียงชัดเจน ดังนี้

มย ภนเต วิสุ วิสุ รักษณตถาย ติสระณน สห ปญจศีลानी ยาจามาม
ทุติยัมปิ มย ภนเต วิสุ วิสุ รักษณตถาย ติสระณน สห ปญจศีลानी ยาจามาม
ตติยัมปิ มย ภนเต วิสุ วิสุ รักษณตถาย ติสระณน สห ปญจศีลानी ยาจามาม
(ถ้ารับศีลคนเดียวเปลี่ยน มย เป็น อน และเปลี่ยนยาจาม เป็น ยาจามิ)

แปลว่า

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอศีล 5 ประการ พร้อมด้วยไตรสรณคมน์ เพื่อ
ต้องการรักษาเป็นข้อ ๆ

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอศีล 5 ประการ พร้อมด้วยไตรสรณคมน์ เพื่อ
ต้องการรักษาเป็นข้อ ๆ

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอศีล 5 ประการ ไตรสรณคมน์ เพื่อต้องการ
รักษาเป็นข้อ ๆ

การอาราธนาพระปริตร หมายถึงการเชิญพระสงฆ์ให้สวดกล่าวถึงอานุภาพของพระ
รัตนตรัยและหลักธรรม เพื่อป้องกันภัยพิบัติ และสร้างความเป็นสิริมงคลให้เกิดขึ้น เป็นการ
อาราธนาหลังจากพระสงฆ์ให้ศีลแล้ว

การสวดมนต์ของพระสงฆ์ในงานมงคลเรียกว่า เจริญพระพุทธมนต์ต้องอาราธนาพระ
ปริตร ส่วนงานอวมงคล (เช่น งานศพ) เรียกว่า สวดพระพุทธมนต์ไม่ต้องอาราธนาพระปริตร

คำอาราธนาพระปริตร

วิปตติปฏิพาหาย สัพพสมปตติสิทธิยา สัพพทุกขวินาสาย ปริตต พุธ มงคล

วิปตติปฏิพาหาย สัพพสมปตติสิทธิยา สัพพทุกขวินาสาย ปริตต พุธ มงคล

วิปตติปฏิพาหาย สัพพสมปตติสิทธิยา สัพพทุกขวินาสาย ปริตต พุธ มงคล

(กราบ 3 ครั้ง)

แปลว่า

ขอท่านทั้งหลายจงสวดพระปริตรอันเป็นมงคล เพื่อป้องกันวิบัติ เพื่อความสำเร็จ
แห่งสมบัติทั้งปวง เพื่อความสลายไปแห่งความทุกข์ทั้งปวง

ขอท่านทั้งหลายจงสวดพระปริตรอันเป็นมงคล เพื่อป้องกันวิบัติ เพื่อความสำเร็จ
แห่งสมบัติทั้งปวง เพื่อความสลายไปแห่งภัยทั้งปวง

ขอท่านทั้งหลายจงสวดพระปริตรอันเป็นมงคล เพื่อป้องกันวิบัติ เพื่อความสำเร็จ
แห่งสมบัติทั้งปวง เพื่อความสลายไปแห่งโรคทั้งปวง

การอาราธนาธรรม หมายถึง การกล่าวเชื้อเชิญให้พระสงฆ์แสดงธรรมให้ฟัง โดยปกติจะ
กระทำต่อเนื่องจากการรับศีล

การอารธนาธรรม

พรพมา จ โลกาธิปติ สหมปติ กตัญญูสิทธิ อนธิวร อยาจถ สนธิธ สดตปาปรรชชชาติ
กา เทสตุ มม อนุกมปิฌ ปช (กราบ 3 ครั้ง)

แปลว่า ทำวสหมบตีพรหมผู้เป็นใหญ่แห่งโลกทำอัญชลี (ต่อพระพุทธเจ้า) แล้วได้
กราบทูล ขอพรอันประเสริฐว่าสัตว์ทั้งหลายที่มีรูปในจักขุน้อยก็พอมืออยู่ ขอพระองค์จงทรงแสดง
ธรรมอนุเคราะห์ประชาสัตว์นี้เถิด

กิจกรรมการเรียนรู้

1. นำเข้าสู่บทเรียน

นักเรียนเข้าเรียนในห้องพระพุทธศาสนาหันหน้าเข้าหาโต๊ะหมู่บูชา แล้วครูถามนักเรียนว่า

“ใครรู้จักบ้าง” เรียกว่าอะไร

น.ร. : ตอบ

ครู : ถาม “เพราะอะไรจึงต้องมีโต๊ะหมู่บูชา

น.ร. : ตอบ

ครู : ถาม “ใครทราบหลักการจัดโต๊ะหมู่บูชาบ้าง”

น.ร. : ตอบ

ครู : วันนี้เราจะเรียนถึงหลักการจัดโต๊ะหมู่บูชาว่ามีหลักในการจัดอย่างไร

2. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ครู : ถามนักเรียนระบุสิ่งที่เห็นในโต๊ะหมู่บูชา

น.ร. : ตอบ

ครู : แจกแผนภูมิการจัดโต๊ะหมู่บูชา แบบ 5, 7, 9 (เอกสารหมายเลข 1) ให้นักเรียน
เขียนชื่อสิ่งของที่เห็นจากภาพลงในแผนภูมิ

น.ร. : เขียน

ครู : ถามให้นักเรียนสรุปสิ่งที่โต๊ะหมู่บูชาทุกแบบต้องมี

น.ร. : ตอบ (พระพุทธรูป แจกันดอกไม้ พานดอกไม้ เชิงเทียน และกระถางธูป)

ครู : ให้นักเรียนเปรียบเทียบระหว่างโต๊ะหมู่บูชาในห้องพระพุทธศาสนาและจากภาพ
และอธิบายว่าโต๊ะหมู่บูชาห้องพระพุทธเป็นการจัดโต๊ะหมู่ 5 แบบชาวบ้าน
ทั่วไป มีเครื่องบูชาเหมือนกันแต่น้อยต่างกัน

ครู : ถามนักเรียนถึงขั้นตอนการจัดรูปเขียน

น.ร. : ตอบคำถาม (อาจไม่ถูกต้องครบถ้วน)

- ครู : อธิบายประกอบถามคำถามเพื่อสรุปหลักการจุดรูปเขียน แล้วสาธิตประกอบคำบรรยาย
- น.ร. : ฟังและสังเกต
- ครู : ถามนักเรียนเกี่ยวกับการทำบุญบ้าน (หรือทำบุญอื่น ๆ ที่นักเรียนเคยร่วมงาน) ว่าหลังจุดรูปเขียนแล้วมีกิจกรรมอะไรต่อไป
- น.ร. : ตอบคำถาม (อาจไม่ถูกต้องครบถ้วน)
- ครู : อธิบายประกอบถามคำถามแล้วสรุปเขียนบนบอร์ด (อาราธนาศีล อาราธนาพระปริต)
- น.ร. : ฟังและตอบคำถาม
- ครู : ถามนักเรียนว่าใครอาราธนาศีลหรือพระปริตรได้บ้าง
- น.ร. : ตอบ (ไม่ได้ , ได้แต่ไม่ถูกต้อง)
- ครู : แจกเอกสารหมายเลข 4 (คำอาราธนาศีล พระปริต และอาราธนาธรรม) พร้อมอ่านให้นักเรียนอ่านตาม
- น.ร. : อ่านตามพร้อมกัน
- ครู : อธิบายความหมายให้ฟัง
- น.ร. : ฟังคำอธิบาย

3. ขั้นสรุป

- ครู : แจกเอกสารหมายเลข 3 (สรุปบทเรียน) ให้นักเรียนเติมคำหรือข้อความ
- น.ร. : เติมคำหรือข้อความในเอกสาร

สื่อการเรียนรู้

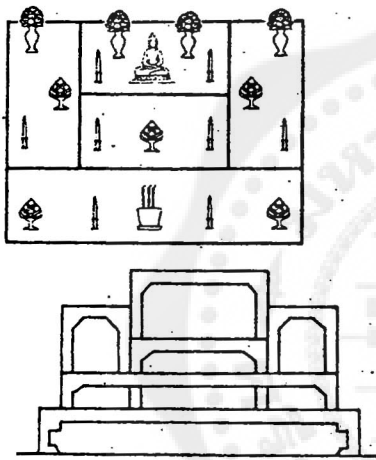
- 4.1 เอกสารหมายเลข 1 แผนภูมิการจัดโต๊ะหมู่บูชาแบบหมู่ 5 7 และ 9
- 4.2 เอกสารหมายเลข 2 คำอาราธนาศีล 5 คำอาราธนาพระปริต และคำอาราธนาธรรม
- 4.3 เอกสารหมายเลข 3 สรุปบทเรียนทั้งหมด

เอกสารหมายเลข 1
แผนภูมิการจัดโต๊ะหมู่บูชาแบบหมู่ 5,7 และ 9

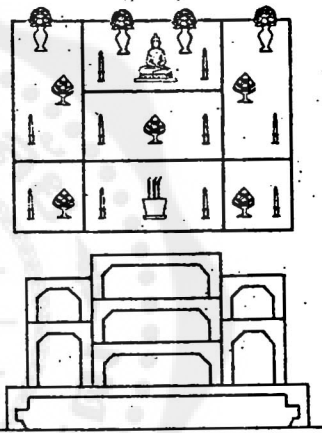
การตั้งโต๊ะหมู่บูชา ให้หันหน้าออกทางเดียวกับพระสงฆ์ โดยให้พระพุทธรูปอยู่ทางขวามือของพระสงฆ์ ซึ่งเท่ากับให้พระพุทธรูปเป็นประธานแทนพระพุทธรเจ้า

ทิศทางที่จะหันหน้าโต๊ะหมู่บูชา หรือทิศทางการหันพระพักตร์ของพระพุทธรูปนั้น นิยมหันไปทางทิศตะวันออกเหมือนวันพระพุทธรเจ้าตรัสรู้ ถ้าไม่สามารถหันไปทางทิศตะวันออก เหมือนวันพระพุทธรเจ้าตรัสรู้ จะหันไปทางทิศเหนือหรือทิศใต้ก็ได้

การจัดโต๊ะหมู่บูชา หมู่ ๕

การจัดโต๊ะหมู่บูชา หมู่ ๗

โต๊ะหมู่ ๕ ใช้เครื่องบูชาดังนี้

แจกัน ๕

เชิงเทียน ๘

พานดอกไม้ ๕

กระถางธูป ๑

โต๊ะหมู่ ๗ ใช้เครื่องบูชาดังนี้

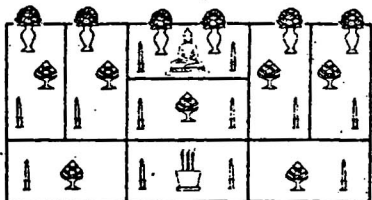
แจกัน ๕

เชิงเทียน ๑๐

พานดอกไม้ ๕

กระถางธูป ๑

การจัดโต๊ะหมู่บูชา หมู่ ๙

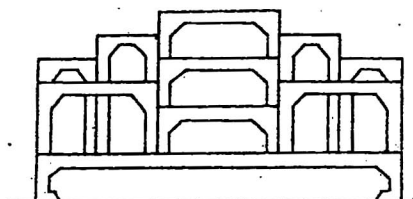
โต๊ะหมู่ ๙ ใช้เครื่องบูชาดังนี้

แจกัน ๖

เชิงเทียน ๑๒

พานดอกไม้ ๗

กระถางธูป ๑

เอกสารหมายเลข 2

คำอาราธนาศีล

คำอ่าน มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปิณฺจะ สีลานิ
 ขาจา มะ
 ทุกัณฺปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปิณฺจะ
 สีลานิ ขาจา มะ
 ตะคัณฺปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปิณฺจะ
 สีลานิ ขาจา มะ

คำอาราธนาพระปริตร

คำอ่าน วิปตติ ปะฏิพาหะ	สัพพะสัมปตติสัทธา
สัพพะทุกขะวินาสายะ	ปริตตัง พุทธะ มังคะลัง
วิปตติ ปะฏิพาหะ	สัพพะสัมปตติสัทธา
สัพพะภะยะวินาสายะ	ปริตตัง พุทธะ มังคะลัง
วิปตติ ปะฏิพาหะ	สัพพะสัมปตติสัทธา
สัพพะโรคะวินาสายะ	ปริตตัง พุทธะ มังคะลัง

คำอาราธนาธรรม

คำอ่าน พรหมา จะ โลกาธิปะตี สะหัมปะติ กัตถัญชลีอันธิวะรัง อะชาจะณะ
 สันติระ สัตถาปะระชัคคะชาติกา เทเสตุ รัมมัง อนุกัมปิมัง ปะชัง

เอกสารหมายเลข 3

สรุปบทเรียน

1. เครื่องบูชาในการจัดโต๊ะหมู่บูชา ประกอบด้วย

1.1

1.2

1.3

1.4

2. ขณะที่ประธานในพิธีจุดเทียนผู้ที่อยู่ในที่ประชุมควรปฏิบัติ ดังนี้

2.1

2.2

3. จุดเทียนเล่มที่อยู่ทาง.....ของพระพุทธรูปก่อนเสมอ

4. การอาราธนาศีล 5 หมายถึง

5. ในการทำบุญขึ้นบ้านใหม่ หลังจากพระสงฆ์ให้ศีลแล้ว ควรอาราธนา.....ด้วย

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6

แผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ สำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพฯ

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้น ม.1

เรื่อง มารยาทในการไปวัดและการเข้าพบพระสงฆ์

อาจารย์ผู้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

อาจารย์วิโรจน์ เอ็งสุโสภณ

อาจารย์ชูชีพ อ่อน โคนสูง

อาจารย์ดวงแข บางวิวัฒน์

แผนการจัดการเรียนรู้นี้ทำให้เกิดคุณลักษณะตามรายการดังนี้			
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ 1,2,3,4,5	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ข้อที่	มาตรฐานเรียนรู้ชุมชน ข้อที่	มาตรฐานการศึกษาปกติ ข้อที่

สาระสำคัญ

วัดเป็นศาสนสถานทางพระพุทธศาสนา เป็นที่พักของพระสงฆ์และเป็นสถานที่สร้างบุญกุศล ขัดเกลาจิตใจของพุทธศาสนิกชน ดังนั้นการไปวัดและการเข้าพบพระสงฆ์ควรแต่งกายให้เรียบร้อย มีความสำรวมทั้งกาย วาจา และใจ

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถอธิบายวิธีปฏิบัติในการไปวัดอย่างถูกต้อง
2. นักเรียนสามารถอธิบายวิธีปฏิบัติตนในการเข้าพบพระสงฆ์ได้อย่างถูกต้อง
3. นักเรียนปฏิบัติตนเมื่อไปวัดและเข้าพบพระสงฆ์ได้อย่างถูกต้อง

เนื้อหาวิชา

1. มารยาทในการไปวัด

วัดเป็นศาสนสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุ สามเณร

เป็นสถานที่กระทำพิธีกรรมทางศาสนา เป็นที่ปฏิบัติธรรมของอุบาสก อุบาสิกาและ ศาสนิกชน นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม สำหรับเยาวชนและประชาชนโดยทั่วไป ดังนั้นการไปวัดจึงต้องปฏิบัติดังนี้

1.1 การแต่งกาย

- แต่งกายให้เรียบร้อยเสื้อผ้าต้องสีอ่อน ถ้าลวดลาย ควรเป็นลายเรียบ ๆ ไม่ฉูดฉาด ผู้ชายควรสวมกางเกงขาสั้นสีในกางเกง ผู้หญิง ไม่ควรสวมกางเกงขาสั้นหรือใส่เสื้อผ้ารัดรูป ควรสวมเสื้อผ้าปกปิด

1.2 สำนวณกริยาวาจา ไม่แสดงพฤติกรรมที่ลบหลู่ศาสนา และไม่พูดปด พูดคำหยาบ ไม่ทำให้เกิดความสกปรกในวัด

1.3 การนำเด็กไปวัด เป็นการดี เด็กจะได้ซึมซับพุทธศาสนา แต่เด็กไม่ควรเป็นเด็กเล็กเกินไป , ผู้ปกครองต้องดูแลอย่างใกล้ชิด และให้โอกาสเด็กเรียนรู้ สิ่งต่าง ๆ ภายในวัด

2. การเข้าพบพระสงฆ์

พระสงฆ์เป็นผู้สืบทอดและผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านจึงดำรงตามในกรอบ พระธรรมวินัยและเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาตลอดจนสั่งสอนธรรมต่าง ๆ ดังนั้น เราจึงปฏิบัติตามดังต่อไปนี้

- เมื่อจะเข้าพบควรขออนุญาตโดยการสอบถามกับสามเณร หรือศิษย์วัด
- เมื่อเข้าพบควรกราบเบญจางคประดิษฐ์ 3 ครั้ง (ถ้าเป็นผู้หญิง ไม่ควรเข้าพบในที่พักอาศัยสองต่อสอง)
- ควรพูดจาสุภาพ ไม่พูดเล่นหัวหรือทำตัวเป็นกันเองเกินไป
- ไม่ควรใช้เวลามากเกินไปเมื่อสนทนาเสร็จแล้ว ขอลากลับ โดยการกราบเบญจางคประดิษฐ์ 3 ครั้ง

กิจกรรมการเรียนรู้

นำเข้าสู่บทเรียน

- ครู : ใครไปวัดเป็นประจำบ้าง / บ่อย ๆ / นาน ๆ ครั้ง
- น.ร. : ยกมือ
- ครู : ไปวัดเพื่อวัตถุประสงค์อะไร
- น.ร. : ตอบ
- ครู : เมื่อไปวัดนักเรียนปฏิบัติอย่างไร
- น.ร. : ไม่พูดคำหยาบ / ไม่คุยเรื่อง...
- ครู : ดีมาก วันนี้เราจะเรียนรู้มารยาทในการไปวัดและปฏิบัติตนในการเข้าพบพระสงฆ์

กิจกรรมการเรียนรู้

- ครู : นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็น 8 กลุ่ม แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนจับฉลากหลายเลขกลุ่ม
- : มอบ ใบงานที่ 1 ให้ น.ร. กลุ่มที่ 1,2,3, และ 4 (ใบงานที่ 1 ให้ น.ร.ระดมความคิดว่า “การไปวัดควรปฏิบัติตนอย่างไร”) เวลา 10 นาที
- : มอบ ใบงานที่ 2 ให้ น.ร. กลุ่มที่ 5 6 7 และ 8 (ใบงานที่ 2 ให้ น.ร.ระดมความคิดว่า การเข้าพบพระสงฆ์ควรปฏิบัติตนอย่างไร เวลา 10 นาที
- น.ร. : ระดมความคิดร่วมกันและเขียนลงในใบงาน
- ครู : ให้ผู้แทน น.ร. กลุ่มที่ 1-4 อ่านใบงานให้เพื่อน ๆ ฟัง และครูสรุปข้อความที่ น.ร. อ่าน ดิคบนกระดานไม้ก๊อก
- : ให้ น.ร. ช่วยกันสังเคราะห์สิ่งที่ครูสรุป เข้าด้วยกันเป็น มารยาทในการแต่งกายและการ สำนวณกริยา วาจา
- น.ร. : ปฏิบัติ
- ครู : เพิ่มเติม การนำเด็กเล็กไปวัด และให้ น.ร.แต่ละกลุ่มสรุปลงในใบงานตอนที่ 2
- : ให้ผู้แทนกลุ่มที่ 5 ถึง 8 อ่านใบงานให้เพื่อน ๆ ฟัง และครูสรุปข้อความที่ น.ร. อ่านบน กระดานไม้ก๊อก
- : ให้ น.ร. ช่วยกันสังเคราะห์สิ่งที่ครูสรุป เข้าด้วยกันเป็นพฤติกรรมเมื่อไปถึงกุฏิพระสงฆ์ ที่ต้องการพบ และการใช้คำพูดกับพระสงฆ์
- น.ร. : ปฏิบัติ
- ครู : เพิ่มเติมส่วนที่ไม่สมบูรณ์เช่น การใช้เวลาเข้าพบพระสงฆ์ไม่ควรนานเกินไป

สรุป

- ครู : วันนี้เราเรียนรู้เรื่องอะไรบ้าง
 น.ร. : มารยาทของการไปวัดและเข้าพบพระสงฆ์
 ครู : มารยาทการไปวัดควรปฏิบัติตนอย่างไร
 : การเข้าพบพระสงฆ์ควรปฏิบัติตนอย่างไร
 น.ร. : ตอบ

สื่อการเรียนรู้

1. ใบงาน
2. กระดาษ เทา-ขาว 4"x24"
3. กระดาษไม้ก๊อก

ใบงานที่ 1

คำสั่ง ให้นักเรียนในกลุ่มทุกคนระดมความคิด เรื่อง การไปวัดควรปฏิบัติตนอย่างไร (10 นาที)

[illegible]

ใบงานที่ 2

คำสั่ง ให้นักเรียนในกลุ่มทุกคนระดมความคิด เรื่อง การเข้าพบพระสงฆ์ควรปฏิบัติตนอย่างไร
(10 นาที)

[illegible]

แผนการจัดการเรียนรู้ 7

แผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ สำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพฯ

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้น ม.1

เรื่อง การปฏิบัติตนเมื่อพบพระสงฆ์ในสถานที่ต่าง ๆ

อาจารย์ผู้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

อาจารย์วีโรจน์ เอ็งสุโสภณ

อาจารย์ชูชีพ อ่อนโคกสูง

อาจารย์ดวงแข บางวิวัฒน์

แผนการจัดการเรียนรู้ทำให้เกิดคุณลักษณะตามรายการดังนี้			
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ 1,2,3,4,5	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ข้อที่	มาตรฐานเรียนรู้ชุมชน ข้อที่	มาตรฐานการศึกษาปกติ ข้อที่

สาระสำคัญ

การพบเห็นพระสงฆ์ในโอกาสหรือสถานที่ต่างๆ ชาวพุทธต้องใช้คำพูดและปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมเพื่อเป็นการแสดงความเคารพและป้องกันไม่ให้พระสงฆ์ต้องอาบัติ

จุดประสงค์การเรียนรู้

เมื่อจบบทเรียนแล้วนักเรียนมีความรู้ความสามารถดังนี้

1. บอกวิธีปฏิบัติเมื่อพบพระสงฆ์ในที่ต่าง ๆ ได้ถูกต้อง
2. ปฏิบัติตนได้ถูกต้องเมื่อพบพระสงฆ์ในสถานที่ต่าง ๆ

เนื้อหา

การพบพระสงฆ์ในโอกาสหรือสถานที่ต่าง ๆ ชาวพุทธควรปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสมดังนี้

1. เมื่อเดินสวนทางกับพระสงฆ์ ให้หลีกเข้าข้างทางด้านขวามือของเราหรือซ้ายมือของพระสงฆ์ พอท่านเดินมาถึงตรงหน้าให้น้อมตัวลงไหว้ รอจนท่านเดินผ่านไป แล้วจึงเดินต่อไปตามปกติ

2. เมื่อเดินตามหลังพระสงฆ์ ให้เดินเยื้องทางซ้ายมือของท่าน โดยทิ้งระยะให้ห่างประมาณ 2-3 ก้าว สำรวมกิริยาว่าจำให้เรียบร้อย

3. เมื่อพระสงฆ์เดินตามมาข้างหลัง ให้หลีกเฉียงโดยหลีกเข้าทางด้านขวามือของเราหรือซ้ายมือของท่านแล้วแต่สถานการณ์อำนวย หยุดคืบและยืนตรง ประสานมือไว้ข้างหน้า เมื่อท่านเดินถึงตรงหน้าให้น้อมตัวลงไหว้ รอให้ท่านเดินผ่านไป แล้วจึงเดินไปตามปกติ

4. เมื่อเดินผ่านพระสงฆ์

4.1 ขณะที่พระสงฆ์ยื่น ให้เดินก้มตัว เมื่อมาถึงตรงหน้า ท่านให้น้อมตัวลงไหว้ แล้วก้มตัวเดินต่อไป

4.2 ขณะที่พระสงฆ์นั่ง ให้คลานลงมือ เมื่อมาถึงตรงหน้าท่านให้น้อมตัวลงไหว้ตามแต่สถานที่จะอำนวย แล้วคลานลงมือต่อไปพอพ้นระยะพอสมควรจึงลุกขึ้นเดินตามปกติ

กิจกรรมการเรียนรู้

1. การนำเข้าสู่บทเรียน

ครู : สนทนาเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวหรือไปพบพระสงฆ์ที่จัดซึ่งเรียนเมื่อครั้งที่แล้ว ให้นักเรียนบอกวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม

น.ร. : ฟัง บอกวิธีปฏิบัติงานที่เรียนมา

ครู : ถาม “เราพบพระสงฆ์เฉพาะที่วัดหรือไม่ หรือพบพระสงฆ์ที่ไหนได้อีก

น.ร. : ตอบ (ขณะเดินทางในสถานที่อื่น ๆ)

ครู : ถาม “นักเรียนคิดว่าเราจะปฏิบัติต่อพระสงฆ์อย่างไรจึงจะถูกต้อง”

น.ร. : ตอบ

ครู : แจ้งนักเรียนว่าจะเรียนเกี่ยวกับหลักการปฏิบัติเมื่อพบพระสงฆ์ในสถานการณ์ต่าง ๆ

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ครู : แบ่งนักเรียนเป็น 5 กลุ่ม ให้ระดมสมองเพื่อสรุปข้อปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม ดังนี้

- กลุ่มที่ 1 เมื่อเดินสวนทางกับพระสงฆ์
- กลุ่มที่ 2 เมื่อเดินตามหลังพระสงฆ์
- กลุ่มที่ 3 เมื่อพระสงฆ์เดินตามหลังมา
- กลุ่มที่ 4 เมื่อเดินผ่านพระสงฆ์ที่กำลังยืน
- กลุ่มที่ 5 เมื่อเดินผ่านพระสงฆ์ที่กำลังนั่ง

น.ร. : ปฏิบัติ

ครู : ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอ

น.ร. : ปฏิบัติ

ครู : อธิบายให้ข้อเสนอฟื้นเติมให้นักเรียนจดบันทึก

น.ร. : ปฏิบัติ

ครู : อาสาสมัคร 5 คู่ ให้คนหนึ่งแสดงบทบาทพระสงฆ์ อีกคนเป็นฆราวาส
คู่ที่ 1 ในสถานการณ์ที่เดินสวนทางกับพระสงฆ์ คู่ที่ 2 ในสถานการณ์ที่
เดินตามพระสงฆ์ คู่ที่ 3 ในสถานการณ์ที่มีพระสงฆ์เดินตามหลัง คู่ที่ 4
ในสถานการณ์ที่เดินผ่านพระสงฆ์ซึ่งยืนอยู่ และคู่ที่ 5 ในสถานการณ์ที่
เดินผ่านพระสงฆ์ที่กำลังนั่ง ให้นักเรียนสังเกตและลงความเห็นว่
ฆราวาสในแต่ละสถานการณ์ปฏิบัติถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

น.ร. : ปฏิบัติ

ครู : บอกผลการปฏิบัติของนักเรียนว่าถูกต้องหรือไม่อย่างไร

3. การสรุปบทเรียน

ครู : แจกใบงานให้นักเรียนพิจารณาตอบคำถาม

น.ร. : ปฏิบัติ

4. สื่อการเรียนการสอน

- ใบงาน

ใบงาน

ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้แล้วตอบคำถามด้านล่าง

1. คนเรามีสิทธิเท่าเทียมกันนักเรียนจึงไม่หลีกทางให้เมื่อเดินสวนทางกับพระสงฆ์
2. หากมีพระสงฆ์เดินตามหลัง นักเรียนควรรีบวิ่งหนีให้พ้นทางเพื่อจะได้ไม่กีดขวางทางเดินของท่าน
3. เมื่อนักเรียนพบพระสงฆ์นั่งอยู่บนรถเมล์และนักเรียนจำเป็นต้องเดินผ่าน นักเรียนก็เดินผ่านตามปกติ โดยไม่ต้องน้อมตัวลง
4. หากพบพระสงฆ์เดินอยู่ข้างหน้านักเรียนรีบเดินเร็ว ๆ เพื่อแซงไปให้พ้น ๆ เสมอ และ
5. เมื่อพระสงฆ์ขึ้นขบวนทางอยู่นักเรียนอาจต้องบอกให้พระหลบเพื่อนักเรียนจะได้เดินสะดวก

ข้อความทั้งหมดข้อที่ควรปฏิบัติคือข้อที่.....

แผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ สำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพฯ

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้น ม.1

เรื่อง การแสดงความเคารพตามแบบชาวพุทธ

อาจารย์ผู้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

อาจารย์วิโรจน์ เอ็งสุโสภณ

อาจารย์ชูชีพ อ่อน โลกสูง

อาจารย์ดวงแข บางวิวัฒน์

แผนการจัดการเรียนรู้ทำให้เกิดคุณลักษณะตามรายการดังนี้			
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ 1,2,3,4,5	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ข้อที่	มาตรฐานเรียนรู้ชุมชน ข้อที่	มาตรฐานการศึกษาปกติ ข้อที่

สาระสำคัญ

การแสดงความเคารพของชาวพุทธทำได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับกาลเทศะและบุคคลที่สำคัญ
ได้แก่ การประนมมือ การไหว้และการกราบ

จุดประสงค์การเรียนรู้

เมื่อจบบทเรียนแล้วนักเรียนมีความรู้ความสามารถดังนี้

- อธิบายและแสดงการประนมมือได้อย่างถูกต้อง
- อธิบายและแสดงการไหว้ที่ถูกต้องได้
- อธิบายและแสดงการกราบที่ถูกต้องได้
- อธิบายถึงหลักในการไหว้และการกราบในโอกาสต่าง ๆ ได้ถูกต้อง

เนื้อหา

การประนมมือหรือการอัญชลีกรรม คือการยกกระพุ่มมือทั้งสองข้างโดยใช้ฝ่ามือประกบกัน ยกไว้ระหว่างอก ปลายมืองตั้งขึ้นข้างบนนิ้วแนบชิดสนิทกัน เสมอกันทั้งสองข้าง ข้อศอกทั้งสองแนบชิดชายโครง ใช้ในการแสดงความเคารพพระรัตนตรัย การฟังพระเจริญพระพุทธมนต์ การฟังพระสวดพระอภิธรรม และการฟังพระธรรมเทศนา

การไหว้หรือนมัสการ คือการยกกระพุ่มมือที่ประนมขึ้นจรดหน้าผากพร้อมก้มศีรษะเล็กน้อย เป็นการแสดงความเคารพอย่างอ่อนน้อม มีหลักในการปฏิบัติดังนี้

1. การไหว้พระรัตนตรัย คือการไหว้พระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ ในขณะที่นั่งบนเก้าอี้หรือยืน เป็นการแสดงความเคารพโดยยกกระพุ่มมือที่ประนมขึ้นพร้อมก้มศีรษะลงเล็กน้อย ให้นิ้วหัวแม่มือทั้งสองอยู่ระหว่างคิ้ว ปลายนิ้วชี้จรดหน้าผาก ทำเพียงครั้งเดียวแล้วยกมือลงตามเดิม
2. การไหว้บุคคล แบ่งเป็น 3 แบบได้แก่
 - 2.1 การไหว้บุคคลที่อายุมากกว่า ไหว้โดยยกกระพุ่มมือที่ประนมขึ้น ปล่อยให้ปลายนิ้วชี้จรดระหว่างคิ้ว นิ้วหัวแม่มือทั้งสองอยู่บนคิ้วจรดก้มศีรษะและน้อมตัวลงพองาม
 - 2.2 การไหว้บุคคลที่อายุเสมอกัน ไหว้โดยยกกระพุ่มมือที่ประนมขึ้น ปล่อยให้ปลายนิ้วชี้จรดคิ้วจรดคิ้ว ก้มศีรษะลงเล็กน้อย สายตามองซึ่งกันและกัน
 - 2.3 การไหว้บุคคลที่อายุน้อยกว่า ไหว้โดยยกกระพุ่มมือประนมขึ้นระหว่างอก ก้มศีรษะให้ปลายนิ้วชี้จรดที่คิ้วจรดคิ้ว สายตามองผู้ไหว้ด้วยเมตตา

การกราบหรือการอภิวาท คือการหมอบลงกับพื้นพร้อมกระพุ่มมืออยู่ เป็นการแสดงความเคารพอย่างสูงสุด ใช้ในการกราบพระรัตนตรัยและกราบบุคคล ดังนี้

1. การกราบพระรัตนตรัย คือการกราบพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์และปูชนียวัตถุหรือปูชนียสถานที่เกี่ยวเนื่องด้วยพระรัตนตรัยนิยมกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ คือให้อวัยวะ 5 ส่วนได้แก่ เข่า 2 ข้าง มือ 2 ข้าง และหน้าผาก จรดลงที่พื้น ดังวิธีปฏิบัติต่อไปนี้
 - 1.1 นั่งคุกเข่า ขาชนางท่าเทพบุตร หูชนางท่าเทพธิดา ดังนี้

คุกเข่าท่าเทพบุตร	คุกเข่าท่าเทพธิดา
1. ตั้งปลายเข่าทั้งสองยันพื้น ให้นิ้วเท้าพับราบกับพื้น เท้าทั้งคู่นับชิดสนิทกัน 2. นั่งทับบนส้นเท้าทั้งคู่ แยกเท้าห่างกัน 1 คืบ 3. มือทั้งสองข้างวางราบเหนือเท้าทั้งสองนิ้วมือนับชิดไม่กาง วางมือตามสบาย ไม่เกร็ง	1. คุกเข่าราบโดยเหยียดหลังเท้าทั้งคู่ - ราบกับพื้นไปทางด้านหลัง ฝ่าเท้า - ทั้งสองข้างแนบสนิทกัน หรือทับกันเล็กน้อย 2. นั่งทับบนฝ่าเท้าทั้งสอง เข่าทั้งสองแนบชิดกัน

ลูกเข้าท่าเทพบุตร	ลูกเข้าท่าเทพธิดา
	3. มือทั้งสองข้างวางราบที่เข้าทั้งสองนิ้วมือ แนบชิด ไม่กาง วางมือตามสบายไม่เกร็ง

1.2 กราบ 3 จังหวะ ดังนี้

1.2.1 ยกมือประนมระหว่างอกเรียกว่า อัญชลี

1.2.2 ยกกระพุ่มมือขึ้นจรดหน้าผาก นิ้วหัวแม่มือทั้งสองอยู่ระหว่างระหว่าง
คิ้ว ปลายนิ้วจรดหน้าผาก เรียกว่า วันทา

1.2.3 หมอบลงให้หน้าผากจรดพื้นฝ่ามือทั้งสองแนบราบกับพื้นซึ่งเรียกว่า
อภิวาท แล้วลุกขึ้นนั่ง กราบจังหวะที่ 1,2 และ 3 ตามลำดับจนครบ 3 ครั้ง

ในการกราบ 3 จังหวะนี้ ชาย-หญิง ปฏิบัติต่างกันดังนี้

ชาย	หญิง
1. ขานหมอบลงให้ข้อศอกทั้งสองตอกันเข้าทั้งสองข้าง	1. ขณะหมอบลงให้ข้อศอกทั้งสองข้างแนบชิดกับขาพับทั้งสอง
2. นิ้วมือชิดกัน ฝ่ามือทั้งสองห่างกันประมาณ 4 นิ้ว	2. หัวเข้าทั้งสองแนบกาย
3. หน้าผากจรดพื้นระหว่างฝ่ามือทั้งสองข้าง	

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. การนำเข้าสู่บทเรียน

ครู : นำภาพแสดงการประนมมือ ไหว้ กราบ ดิคบนบอร์ดให้นักเรียนสังเกต
แล้วถามนักเรียนถึงพฤติกรรมของคนในภาพว่าทำอะไร ทำไมจึงทำ
เช่นนั้น

น.ร. : ตอบคำถาม (เช่น ไหว้ , กราบ , แสดงความเคารพ ฯลฯ)

ครู : ถามถึงหลักการปฏิบัติ กาลเทศะในการปฏิบัติในการไหว้และกราบ

น.ร. : ตอบ คำถาม

ครู : แจ้งให้นักเรียนทราบว่า จะศึกษาเกี่ยวกับการทำความเคารพทั้งวิธีการ
และโอกาสในการแสดงความเคารพในชั่วโมงนี้

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ครู : สนทนากับนักเรียน นักเรียนทุกคนต้องเคยไหว้หรือกราบมาแล้ว ทำให้
นักเรียนอธิบายว่าก่อนการไหว้หรือกราบ นักเรียนต้องทำอะไร

น.ร. : ตอบ (ประนมมือ.....หากตอบยังไม่ได้อาจชี้ให้ดูภาพที่ติดอยู่บนบอร์ด)

ครู : เรียกนักเรียนอาสาสมัครมาหน้าชั้น 2 คน (ชายหนึ่งหญิงหนึ่ง) ให้ทั้งคู่
ประนมมือ ให้เพื่อนสังเกตว่าทั้งคู่ประนมมือถูกต้องหรือไม่

น.ร. : ตอบ (ถูก , ไม่ถูก , เพราะเหตุใด)

ครู : สาธิตการประนมมือที่ถูกต้องให้นักเรียนสังเกต ถามคำถามให้นักเรียน
บอกตำแหน่งของมือ ปลายนิ้ว ลักษณะของนิ้วและตำแหน่งของข้อศอก

น.ร. : ตอบคำถามตามที่สังเกตเห็น

ครู : ให้นักเรียนจับคู่ หันหน้าเข้าหากัน ประนมมือ ให้แต่ละฝ่ายสังเกตว่าคู่
ของตน ประนมมือถูกต้องหรือไม่ หากไม่ถูกต้องบอกให้แก้ไขให้ถูก

น.ร. : ปฏิบัติตาม

ครู : ถามให้นักเรียนช่วยกันสรุปวิธีการประนมมือที่ถูกต้อง

น.ร. : สรุป

ครู : ถาม ปกตินักเรียนไหว้ใครบ้าง

น.ร. : ตอบ

ครู : เขียนบนบอร์ด (แยกคำตอบออกเป็น 2 กลุ่ม คือไหว้พระรัตนตรัยและ
ไหว้บุคคล)

น.ร. : ฟัง

ครู : แสดงการไหว้พระสงฆ์ที่ถูกต้องให้นักเรียนสังเกต พร้อมให้นักเรียน
1 คนมาสาธิตให้เพื่อนดูหน้าชั้น (ให้ไหว้ตามที่ครูแสดงให้ดูจนถูกต้อง)
แล้วตามให้นักเรียนระบุตำแหน่งของนิ้วหัวแม่มือ และปลายนิ้วชี้ ของ
กระพุ่มมือที่ประนมและตำแหน่งของศีรษะ

น.ร. : ตอบคำถาม

ครู : เขียนคำตอบของนักเรียนไว้ได้ภาพ การไหว้แต่ละแบบ แล้วขอ
อาสาสมัคร 1 คู่ ให้แสดงการไหว้ซึ่งกันและกัน โดยสมมติให้คนหนึ่ง
สูงอายุกว่าอีกคนหนึ่ง (ครูแจ้งให้ทั้งคู่กราบแต่ไม่บอกเพื่อนในห้อง)
เพื่อถามนักเรียนว่าจากการสาธิตของเพื่อนทั้งคู่ ใครอายุน้อย ใครอายุ
มากกว่าหรือเท่ากัน เพราะเหตุใด

น.ร. : ตอบ (ไม่เท่า , คนหนึ่งอายุมาก อีกคนอายุน้อย)

- ครู : ขออาสาสมัครอีก 1 คู่ ให้แสดงการไหว้ของบุคคลที่อายุเสมอกัน
(ครูนัดแนะก่อนสาธิตและไม่บอกให้เพื่อนดูในห้องทราบ , แล้วถาม
นักเรียนถึงอายุของนักเรียนทั้งคู่โดยพิจารณาจากการไหว้
- น.ร. : ตอบ (เท่า)
- ครู : นักเรียนดูภาพขั้นตอนการกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ที่ถูกต้องทั้งชาย
และหญิงและสนทนาซักถามถึงขั้นตอนแต่ละขั้นตอน
- น.ร. : ตอบ (มี 4 ขั้นตอนคือ นั่ง ประนมมือ ยกกระทุ่ม
(มือจรดหน้าผากและหมอบหน้าผากจรดพื้น)
- ครู : ให้นักเรียนสาธิตการกราบ โดยเริ่มจากการนั่งแล้วกราบ 3 จังหวะ ทั้ง
ชายและหญิง ให้นักเรียนสังเกตความแตกต่าง ๆ
แล้วถามคำถาม
- น.ร. : ตอบ (การนั่ง , การหมอบ , ตำแหน่งของเข่าและศอก
- ครู : แสดงภาพการกราบ 4 ขั้นตอนของชาย-หญิง ให้นักเรียนสังเกตแล้ว
สรุปลงในใบงาน (1)
- น.ร. : บันทึกใบงาน

3. การสรุปบทเรียน

- ครู : แสดงภาพการประนมมือ การไหว้ และการกราบที่ผิดพลาด
ให้นักเรียนสังเกตแล้วระบุข้อผิดพลาดของแต่ละภาพ ลงในใบงาน (2)
- น.ร. : สังเกตและบันทึกใบงาน

4. สื่อการเรียนการสอน

1. ภาพการประนมมือ การไหว้ การกราบ
2. ภาพการไหว้บุคคล 3 แบบ
3. ใบงาน

ภาพการประนมมือการไหว้การกราบ

ท่านชาย นั่งคุกเข่า

ท่านหญิง นั่งคุกเข่ากราบ

จังหวะที่ 1 ยกมือขึ้นประนมระหว่างอก

จังหวะที่ 2 จรดหน้าผาก หัวแม่มือทั้งสองอยู่ระหว่างคิ้ว ปลายนิ้วชี้จรดหน้าผาก

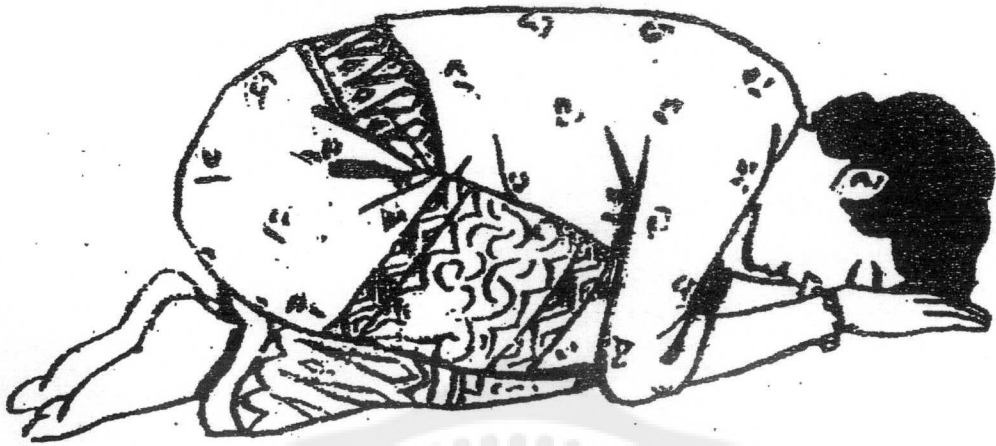
ท่านชาย ข้อศอกติดกับหัวเข่า

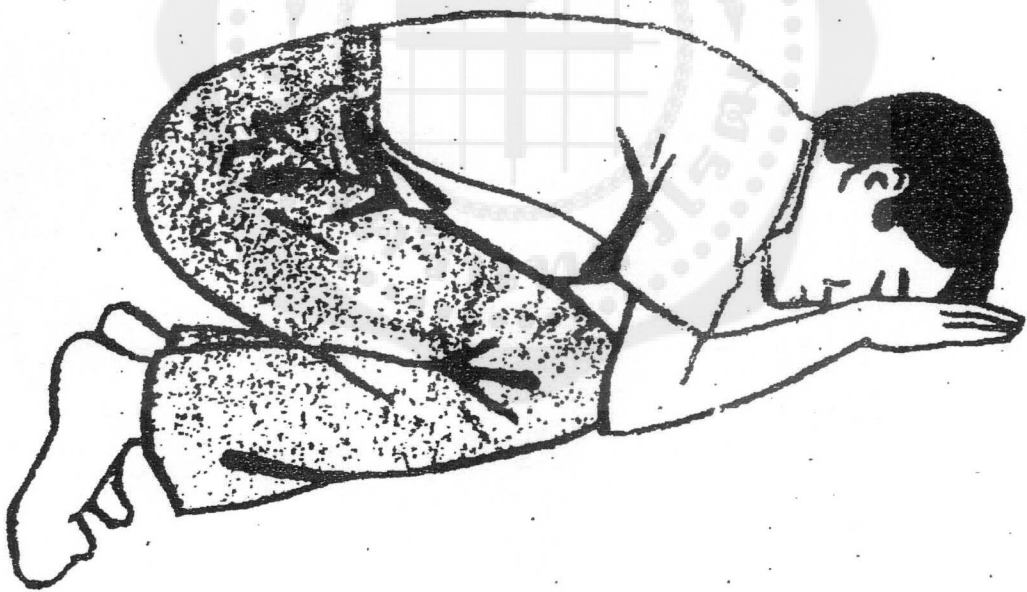
ท่านหญิง ให้ข้อศอกทั้งสองอยู่ข้างลำตัว

จังหวะที่ 3 หมอบกราบลงให้หน้าผากจรดพื้น วางฝ่ามือและก้มศีรษะลงให้หน้าผากจรดพื้นในระหว่างฝ่ามือทั้งสอง

ภาพการกราบเบญจางคประดิษฐ์

การกราบเบญจางคประดิษฐ์ (หญิง)

การกราบเบญจางคประดิษฐ์ (ชาย)

ใบงาน (1)

การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ของชาย มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1.
2.
3.
4.

การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ของหญิง มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1.
2.
3.
4.

ใบงาน (2)

1. ข้อผิดพลาดที่สังเกตพบจากภาพ การประนมมือ มีดังนี้

.....

.....

2. ข้อผิดพลาดที่สังเกตพบจากภาพ การไหว้ มีดังนี้

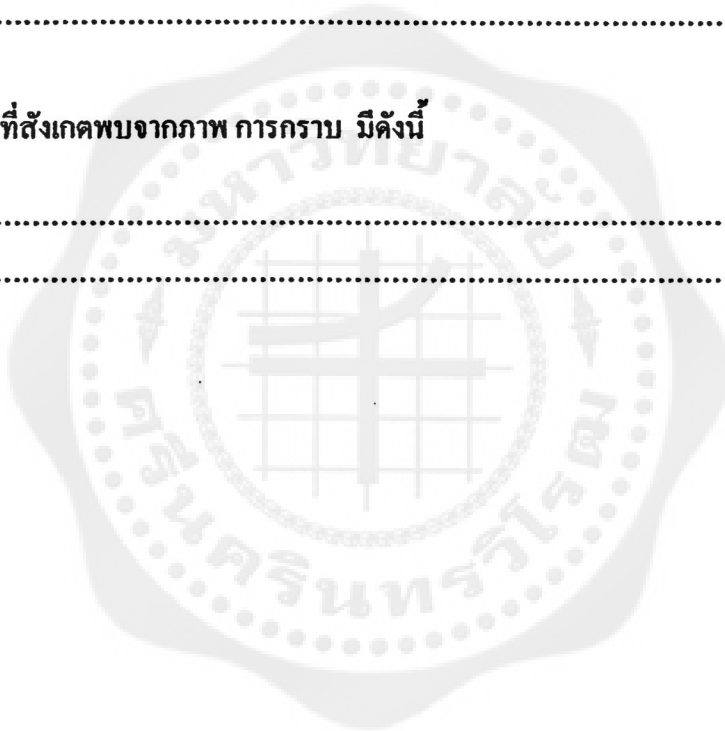
.....

.....

3. ข้อผิดพลาดที่สังเกตพบจากภาพ การกราบ มีดังนี้

.....

.....

แผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ สำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพฯ

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้น ม.1

เรื่อง มารยาทในการฟังของชาวพุทธ

อาจารย์ผู้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

อาจารย์วิโรจน์ เอ็งสุโสภณ

อาจารย์ชูชีพ อ่อน โคนสูง

อาจารย์ดวงแข บางวิวัฒน์

แผนการจัดการเรียนรู้ทำให้เกิดคุณลักษณะตามรายการดังนี้			
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ 1,2,3,4,5	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ข้อที่	มาตรฐานเรียนรู้ชุมชน ข้อที่	มาตรฐานการศึกษาปกติ ข้อที่

สาระสำคัญ

การฟังที่เกี่ยวข้องกับชาวพุทธที่สำคัญมี 3 ประเภทได้แก่ การฟังเจริญพระพุทธรมณ์ การฟังสวดพระอภิธรรม และการฟังพระธรรมเทศนา ไม่ว่าการฟังประเภทใดต้องตั้งใจฟังอย่างสงบและทำจิตใจให้บริสุทธิ์

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถจำแนกประเภทของการฟังของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องทั้ง 3 ประเภท
2. นักเรียนสามารถระบุถึงการปฏิบัติตนขณะฟังชาวพุทธได้ถูกต้องทั้ง 3 ข้อ
3. นักเรียนสามารถอธิบายถึงประโยชน์ของการฟังพระธรรมเทศนาได้อย่างถูกต้อง

เนื้อหา

การฟังที่เกี่ยวข้องกับชาวพุทธที่สำคัญ ๆ มี 3 ประเภทได้แก่

1. การฟังเจริญพระพุทธมนต์ หมายถึง การฟังพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ในพิธีทำบุญงานมงคล เช่น การทำบุญงานขึ้นบ้านใหม่ การทำบุญงานมงคลสมรส เป็นต้น
2. การฟังสวดพระอภิธรรม หมายถึง การฟังพระสงฆ์สวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์หน้าศพ นิยมจัดงานในเวลากลางคืน
3. การฟังพระธรรมเทศนา หมายถึง การฟังพระสงฆ์แสดงธรรมหรือการฟังเทศน์ในวันธรรมสวนะ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาหรือวันอื่น ๆ

มารยาทในการฟัง การฟังเจริญพระพุทธมนต์ สวดพระอภิธรรมหรือแสดงพระธรรมเทศนา ชาวพุทธต้องปฏิบัติดังนี้

1. นั่งประนมมือ
2. ตั้งใจฟังอย่างสงบ
3. ไม่พูดคุยกับผู้อื่น

ประโยชน์ของการฟัง การฟังทุกประเภทล้วนมีประโยชน์โดยเฉพาะการฟังพระธรรมเทศนามีประโยชน์ดังนี้

1. เกิดปัญญา (เกิดความรู้-ความเข้าใจ)
2. ได้ธรรมไว้เป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ
3. เกิดความสุข ความสงบ

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. การนำเข้าสู่บทเรียน

ครู : สนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับงานทำบุญที่นักเรียนเคยไปร่วมงานแล้ว
ถามคำถาม “ กิจกรรมที่พระสงฆ์ปฏิบัติในพิธีนั้น ๆ มีอะไรบ้าง ”

น.ร. : ตอบ (ให้ศีล ให้พร สวดมนต์ เทศน์ ฯลฯ)

ครู : ถาม “ ขณะพระสงฆ์ปฏิบัติกิจอยู่นั้น นักเรียนควรปฏิบัติตนอย่างไร ”

น.ร. : ตอบ (ฟัง.....)

ครู : แจ้งให้นักเรียนทราบว่าวันนี้จะศึกษาถึงมารยาทการฟังเมื่อไปงานทำบุญต่าง ๆ

น.ร. : ฟัง

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

- ครู : แสดงภาพพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ในงานมงคลสมรส แล้วถามนักเรียนว่าเป็นภาพเกี่ยวกับอะไร พระสงฆ์ในรูปปฏิบัติกิจอะไร
- น.ร. : สังเกตภาพและตอบ
- ครู : อธิบายให้นักเรียนทราบว่าคำที่ใช้เป็นทางการสำหรับการสวดมนต์ เฉพาะใช้คำว่า “การเจริญพระพุทธมนต์” พร้อมติดบัตรคำบนบอร์ด
- น.ร. : ฟังและสังเกตบัตรคำ
- ครู : แสดงภาพพระสงฆ์กำลังสวดพระอภิธรรม แล้วถามนักเรียนว่าเป็นภาพเกี่ยวกับอะไร พระสงฆ์กำลังปฏิบัติกิจอะไร
- น.ร. : สังเกต ตอบคำถาม (สวดมนต์ , สวดศพ ฯลฯ)
- ครู : อธิบายให้นักเรียนทราบว่าพระสงฆ์กำลังสวดพระอภิธรรมพร้อมติดบัตรคำ “การสวดพระอภิธรรม” บนบอร์ด
- น.ร. : ฟังและสังเกตบัตรคำ
- ครู : แสดงภาพพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา แล้วถามนักเรียนว่าพระสงฆ์ในภาพปฏิบัติกิจอะไร
- น.ร. : สังเกต ตอบคำถาม (เทศน์.....)
- ครู : อธิบายให้นักเรียนทราบว่าเราใช้ “การแสดงพระธรรมเทศนา” แทนการเทศน์ พร้อมติดบัตรคำบนบอร์ด
- น.ร. : ฟังและสังเกตบัตรคำ
- ครู : ให้นักเรียนช่วยกันสรุปการปฏิบัติกิจของพระสงฆ์ที่เห็นจากภาพ
- น.ร. : สรุป (เจริญพระพุทธมนต์ สวดพระอภิธรรม และแสดงพระธรรมเทศนา)
- ครู : ถาม “หากนักเรียนร่วมอยู่ในพิธีที่พระสงฆ์กำลังปฏิบัติกิจทั้ง 3 อย่างอยู่ นักเรียนควรจะปฏิบัติตัวอย่างไรจึงจะเหมาะสม
- น.ร. : ตอบ (ฟัง.....)
- ครู : ติดบัตรคำ “การปฏิบัติตนขณะฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ สวดพระอภิธรรม และแสดงพระธรรม เทศนา” บนบอร์ดหน้าชั้นแล้วแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มให้ร่วมกันคิดและนำเสนอหลักการปฏิบัติตน ในขณะที่ฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ สวดพระอภิธรรม และแสดงพระธรรม เทศนา พร้อมทั้งเหตุผลว่าทำไมต้องปฏิบัติ เช่นนั้น โดยเขียนลงในใบงานที่แจกให้
- น.ร. : แบ่งกลุ่มทำงานและนำเสนอ

ครู : สรุปหลักปฏิบัติตนในขณะที่ฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ สวดพระอภิธรรม และแสดงพระธรรม เทศนา (ตามในเนื้อเรื่อง)แล้วติดข้อความบนบอร์ดหน้าชั้น

น.ร. : ฟังและสังเกต

ครู : แจกเอกสาร (เกี่ยวกับการปฏิบัติตนในการฟัง) ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มพิจารณา ตัดสินว่าบุคคลในเหตุการณ์ปฏิบัติตนได้ถูกต้องเหมาะสมหรือไม่

น.ร. : ศึกษาเอกสารและตอบคำถามลงในเอกสารแล้วนำเสนอต่อชั้นเรียน

ครู : สนทนากับนักเรียนถึงประโยชน์ในการฟัง โดยเฉพาะการฟังพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา แล้วถาม “นักเรียนคิดว่าการฟังพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนามีประโยชน์อะไรบ้าง”

น.ร. : ตอบ

ครู : สรุปประโยชน์ในการฟังพระธรรมเทศนาโดยติดบัตรคำบนบอร์ด

น.ร. : สังเกต

3. การสรุปบทเรียน

ครู : ให้นักเรียนแต่ละคนสรุปประโยชน์ในการฟังพระธรรมเทศนาลงสมุด

น.ร. : นักเรียนบันทึกส่งให้ครูตรวจ

4. สื่อการเรียนการสอน

1. ภาพพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ในงานมงคลสมรส
2. ภาพพระสงฆ์สวดพระอภิธรรมในงานศพ
3. ภาพพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา
4. ภาพการนั่งฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ สวดพระอภิธรรม และแสดงพระธรรม เทศนา
5. บัตรคำมีข้อความดังนี้

5.1 “การเจริญพระพุทธมนต์”

5.2 “การสวดพระอภิธรรม”

5.3 “การแสดงพระธรรม เทศนา”

5.4 “การปฏิบัติตนขณะพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ สวดพระอภิธรรม และแสดงพระธรรม เทศนา”

5.5 “ประโยชน์ของการฟัง”

6. ใบงาน

6.1 ใบงานที่ 1 สรุปหลักการปฏิบัติตนในการฟัง

6.2 ใบงานที่ 2 เรื่องสมมุติเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในการฟัง

ใบงานที่ 1

คำสั่ง ให้นักเรียนเขียนหลักปฏิบัติในการฟัง

[illegible]

ใบงานที่ 2

ศึกษาเรื่องสมบัติเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในการฟัง และตอบคำถาม

ในวันขึ้นปีใหม่ ค.ญ.ศคไส และ ค.ช.สมศักดิ์ ไปทำบุญที่วัดกับมารดา ขณะที่พระสงฆ์ กำลังแสดงพระธรรมเทศนาอยู่นั้น ค.ช.สมศักดิ์ ได้หันมาชวน ค.ญ.ศคไส พูดคุย แต่ ค.ญ.ศคไส ไม่ได้สนใจ เพราะกำลังตั้งใจฟังอย่างมีสมาธิ ค.ช.สมศักดิ์ จึงนำโทรศัพท์มาโทรไปหาเพื่อนของเขา แต่เมื่อเห็นบุคคลอื่น ๆ หันมามอง เขาจึงปิดโทรศัพท์ และนั่งฟังพระสงฆ์แสดง พระธรรมเทศนาต่อไป

คำถาม

นักเรียนคิดว่าบุคคลในเหตุการณ์ปฏิบัติตนได้ถูกต้องเหมาะสม หรือไม่

ชื่อ	การปฏิบัติตน		เหตุผล
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	
ค.ญ.ศคไส			
ค.ช.สมศักดิ์			

ภาคผนวก ข

- แบบวัดความสามารถในการคิด
- แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แบบวัดการจำแนกประเภท

ชื่อ.....ชั้น.....

คำชี้แจง

ให้นักเรียนอ่านคำถามแต่ละข้ออย่างละเอียด แล้วเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว โดยวงกลมรอบข้อนั้น

1. ข้อความในข้อใด ต่างประเภท กับข้อความในข้ออื่น ?
 - ก. เห็นช้างเท่าหมู
 - ข. โตเท่าฟ้า
 - ค. สวยเหมือนนางฟ้า
 - ง. ม้าสูงกว่าสุนัข
2. สัตว์ในข้อใด ไม่ใช่ สัตว์ประเภทเดียวกันกับ “หมู ปลา และกระต่าย” ?
 - ก. นก
 - ข. หนู
 - ค. หอย
 - ง. เป็ด
3. คำในข้อใด ต่างประเภท กับคำในข้ออื่น?
 - ก. ปู่
 - ข. ลุง
 - ค. ยาย
 - ง. ตา
4. คำในข้อใดที่ไม่ได้หมายถึง ลูกของสัตว์ ?
 - ก. ลูกเจี๊ยบ
 - ข. ลูกอีศด
 - ค. ลูกหนู
 - ง. ลูกเฒ่า

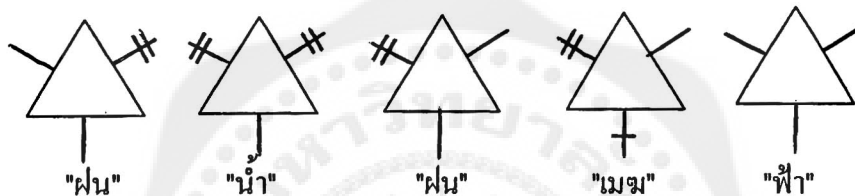
5. พืชในข้อใด ต่างจาก พืชในข้ออื่น ?
- ก. ผักกระเฉด
 - ข. ผักกาดขาว
 - ค. กะหล่ำปลี
 - ง. ผักชี
6. พาหนะในข้อใดทำหน้าที่ แตกต่างจาก พาหนะในข้ออื่น ?
- ก. รถบรรทุก
 - ข. บอลูน
 - ค. เรือเดินสมุทร
 - ง. จรวด
7. ตัวอักษรในข้อใดเป็น คนละพวก กับตัวอักษรในข้ออื่น ?
- ก. ธ
 - ข. ถ
 - ค. บ
 - ง. อ
8. เลขในข้อใดมีคุณสมบัติ ต่างจาก เลขในข้ออื่น ?
- ก. 49
 - ข. 35
 - ค. 21
 - ง. 11
9. ปลาในข้อใดเป็นปลาน้ำจืด ?
- ก. ปลาทุ
 - ข. ปลาทราย
 - ค. ปลาอินทรี
 - ง. ปลาหมึก
10. อาชีพในข้อใดที่ ไม่ใช่ ข้าราชการ ?
- ก. ทหาร
 - ข. นายอำเภอ
 - ค. ตำรวจจราจร
 - ง. ทนายความ
-

แบบวัดความคิดรวบยอด

ชื่อ.....ชั้น.....

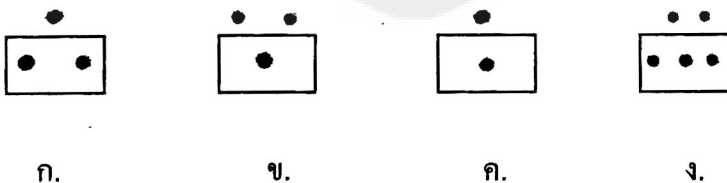
คำชี้แจง : ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดในแต่ละข้อ แล้ววงกลมรอบข้อนั้น

1. ให้นักเรียนสังเกตลักษณะของรูปต่อไปนี้

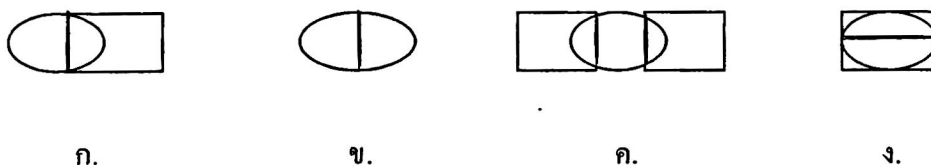

รูปที่ชื่อ "ฝน" มีลักษณะอย่างไร ?

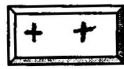
- ก. สามเหลี่ยมมีขนาด 2 ข้าง มีหาง 1 หาง
 - ข. สามเหลี่ยมมีขนาด 2 ข้าง แต่ละข้างมี 2 จี๊ด และมีหาง
 - ค. สามเหลี่ยมมีขนาด 2 ข้าง ขนาดข้างใดข้างหนึ่งมี 2 จี๊ด และมีหาง 1 หาง
 - ง. สามเหลี่ยมที่มีขนาดและหาง
2. ถ้า "เขา" คือรูปที่มีจำนวนจุดภายในต่างจากจำนวนจุดภายนอกอยู่ 1 รูปใดไม่ใช่ "เขา" ?

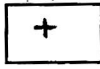
3. ถ้า "แดง" คือรูปวงรีที่อยู่ในรูปสี่เหลี่ยม รูปใดคือแดง ?

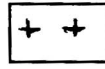
4. ให้นักเรียนสังเกตลักษณะของรูปต่อไปนี้

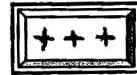
"แก้ว"

"แก้ว"

"ถ้วย"

"แก้ว"

"ชาม"

รูปที่ชื่อแก้วมีลักษณะอย่างไร ?

- ก. รูปที่มีเส้นรอบรูปน้อยกว่าเครื่องหมายบวก
- ข. รูปที่มีเส้นรอบรูปมากกว่าเครื่องหมายบวก
- ค. รูปที่มีเส้นรอบรูปเท่ากับเครื่องหมายบวก
- ง. รูปที่มีเส้นรอบรูปและเครื่องหมายบวก

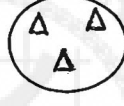
5. ให้นักเรียนสังเกตลักษณะของรูปต่อไปนี้

"มูน"

"มูน"

"มาก"

"มูน"

"น้อย"

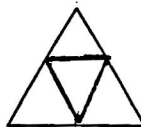
รูปที่ชื่อ "มูน" มีลักษณะอย่างไร ?

- ก. รูปที่ประกอบด้วยวงกลม สามเหลี่ยม และสี่เหลี่ยม
- ข. รูปที่ประกอบด้วยวงกลมและสามเหลี่ยม
- ค. รูปที่ประกอบด้วยวงกลมและสี่เหลี่ยม
- ง. รูปที่ประกอบด้วยวงกลมเท่านั้น

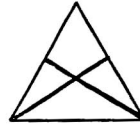
6. ถ้า "เล็ก" คือรูปสามเหลี่ยมที่รูป รูปใดคือ "เล็ก" ?

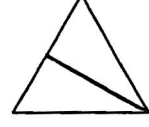
ก.

ข.

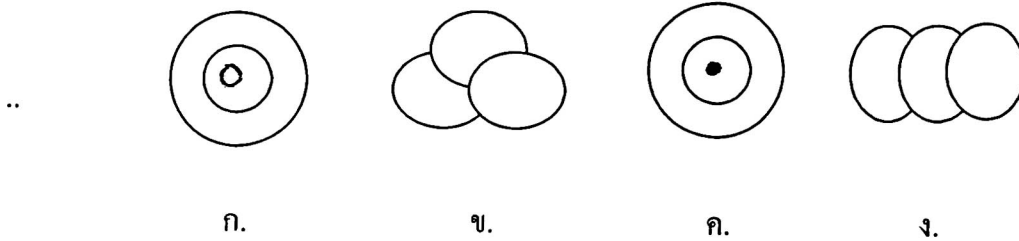

ค.

ง.

7. ถ้า "เหล็อง" คือวงกลม 3 วง ข้อใดไม่ใช่ "เหล็อง" ?

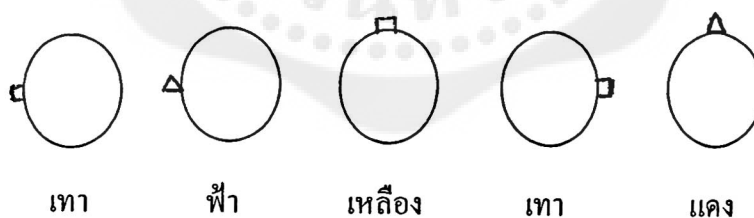
8. ให้นักเรียนสังเกตลักษณะของรูปต่อไปนี้

รูปที่ชื่อ "แก่" มีลักษณะอย่างไร ?

- ก. รูปหัวใจมีจุดหนึ่งจุด
- ข. รูปหัวใจมีจุดสามจุด
- ค. รูปหัวใจมีจุดห้าจุด
- ง. รูปหัวใจมีจุดเป็นเลขคี่

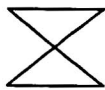
9. ให้นักเรียนสังเกตลักษณะของรูปต่อไปนี้

รูปที่ชื่อ "เทา" มีลักษณะอย่างไร ?

- ก. รูปสามเหลี่ยมติดอยู่ข้างรูปวงกลม
- ข. รูปสี่เหลี่ยมติดอยู่ข้างวงกลม
- ค. รูปสี่เหลี่ยมติดอยู่บนวงกลม
- ง. รูปสี่เหลี่ยมติดอยู่กับวงกลม

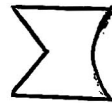
10. ถ้า "มณี" คือรูปเหลี่ยม ข้อใดคือ "มณี" ?

ก.

ข.

ค.

ง.

แบบวัดหลักการ

ชื่อ-สกุล.....ชั้น.....

คำชี้แจง

ให้นักเรียนอ่านแล้วพิจารณาว่า คำที่ (1) กับคำที่ (2) ที่ให้มาในแต่ละข้อมีความสัมพันธ์กันอย่างไร แล้วหาคำตอบว่าคำที่ (3) ควรคู่กับคำตอบในข้อ ก ข ค หรือ ง ซึ่งมีความสัมพันธ์ในลักษณะเดียวกับความสัมพันธ์ของคำที่ (1) กับคำที่ (2) เมื่อได้คำตอบที่ถูกต้องแล้ว ให้เขียนวงกลมล้อมรอบ ก ข ค หรือ ง ที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวเท่านั้น

1. ถ้า (1) นก คู่กับ (2) ขนนก แล้ว (3) คน คู่กับอะไร ?

ก. หมวก

ข. ผมและขน

ค. รองเท้า

ง. เสื้อผ้า

2. ถ้า (1) เรือใบ คู่กับ (2) ลม แล้ว (3) รถมอเตอร์ไซด์ คู่กับอะไร ?

ก. น้ำมัน

ข. เครื่องยนต์

ค. คนขับ

ง. ถนน

3. ถ้า (1) ยุง คู่กับ (2) ลูกน้ำ แล้ว (3) ผีเสื้อ คู่กับอะไร ?

ก. ปีก

ข. ไข่

ค. หนอน

ง. ดอกไม้

4. ถ้า (1) ทหาร คู่กับ (2) ปืน แล้ว (3) วัว คู่กับอะไร ?

ก. เขา

ข. ขา

ค. หาง

ง. เขี้ยว

5. ถ้า (1) รถยนต์ คู่กับ (2) รถไฟ แล้ว (3) เครื่องบิน คู่กับอะไร ?

ก. บอลูน

ข. วาว

ค. ท้องฟ้า

ง. ลูกโป่งสวรรค์

6. ถ้า (1) นักฟุตบอล คู่กับ (2) นักวอลเลย์บอล แล้ว (3) นักตะกร้อ คู่กับอะไร ?

ก. นักบาสเก็ตบอล

ข. นักยกน้ำหนัก

ค. นักวิ่งผลัด

ง. นักมวย

- [illegible]

แบบวัดการสรุป

ชื่อ.....ชั้น.....

คำชี้แจง

ให้นักเรียนอ่านข้อความที่กำหนดให้ในแต่ละข้อให้ละเอียด แล้วใช้ข้อมูลนั้นสรุปเพื่อตอบคำถามในตอนท้าย ข้อสรุปที่ถูกต้องคือข้อสรุปที่ใช้เฉพาะข้อมูลที่กำหนดให้ในแต่ละข้อเท่านั้น เมื่อเลือกข้อสรุปที่ถูกต้องที่สุดได้แล้ว ให้วงกลมรอบข้อนั้น

1. ข้อความที่กำหนดให้ได้แก่ “แม่ให้เงินนักเรียน 100 บาท ไปซื้อเนื้อหมู กะทิ พริกแกง มะเขือ และใบโหระพา เพื่อนำมาทำแกงเขียวหวาน เมื่อนักเรียนซื้อเนื้อหมู กะทิและพริกแกงแล้ว ปรากฏว่าเงินที่แม่ให้มาหมดพอดี”

ข้อสรุปข้อใดถูกต้อง ?

- ก. นักเรียนซื้อของได้ครบตามแม่สั่ง
- ข. นักเรียนไม่ได้ซื้อมะเขือและใบโหระพา
- ค. นักเรียนลืมนำซื้อมะเขือและใบโหระพา
- ง. นักเรียนไม่ได้กินแกงเขียวหวาน

2. ข้อความที่กำหนดให้ได้แก่ “นักเรียนมีพี่น้องพ่อแม่เดียวกันที่เป็นพี่ชาย 2 คน น้องชาย 1 คน และน้องสาวอีก 1 คน”

ข้อสรุปข้อใดถูกต้อง ?

- ก. นักเรียนเป็นลูกคนที่ 3 ของพ่อแม่
- ข. นักเรียนเป็นลูกคนที่ 2 ของพ่อแม่
- ค. นักเรียนเป็นลูกคนแรกของพ่อแม่
- ง. น้องสาวนักเรียนเป็นลูกคนเล็กของพ่อแม่

3. ข้อความที่กำหนดให้ได้แก่ “กล่องใบหนึ่งบรรจุมะม่วง 8 ผล ส้ม 10 ผล แอปเปิ้ล 4 ผล เมื่อเปิดกล่องพบว่า ส้มเน่าเสีย 3 ผล”

ข้อสรุปข้อใดถูกต้อง ?

- ก. มะม่วงและแอปเปิ้ลอาจเน่าเสียได้
- ข. ผู้บรรจุกล่องเป็นคนไม่ซื่อสัตย์
- ค. ถ้านำผลไม้กล่องนี้ไปขายต้องขาดทุน
- ง. ส้มที่ดีมีไม่ครบตามจำนวนที่ระบุ

4. ข้อความที่กำหนดให้ ได้แก่ “ห้องเรียนห้องหนึ่งมีนักเรียนนั่งอยู่ 40 คน นักเรียนชายลุกออกไปจากห้อง 2 คน และนักเรียนหญิงลุกออกจากห้องตามไป เป็น 2 เท่าของนักเรียนชาย”

ข้อสรุปใดถูกต้อง ?

- ก. ขณะนี้มีนักเรียนในห้อง 38 คน
- ข. ขณะนี้มีนักเรียนในห้อง 36 คน
- ค. ขณะนี้มีนักเรียนอยู่ในห้อง 34 คน
- ง. ขณะนี้มีนักเรียนอยู่ในห้อง 32 คน

5. ข้อความที่กำหนดให้ ได้แก่ “A , B และ C รวมกันได้เท่ากับ 25 ถ้า A มีค่าเป็น 2 เท่าของ B และ B มีค่าเท่ากับ 7”

ข้อสรุปใดถูกต้อง ?

- ก. C มีค่าน้อยกว่า B
- ข. B มีค่ามากกว่า A
- ค. C มีค่าเท่ากับ A
- ง. C มีค่ามากกว่า B

6. ข้อความที่กำหนดให้ ได้แก่ “นักเรียนใช้เวลาเดินทางมาโรงเรียนวันละครึ่งชั่วโมง นั่งเรียนในห้องเรียน 6 ชั่วโมง รับประทานอาหารกลางวัน 1 ชั่วโมง และเดินทางกลับบ้านอีกครั้งครึ่งชั่วโมง”

ข้อสรุปใดถูกต้อง ?

- ก. นักเรียนใช้เวลาเดินทางไปกลับระหว่างบ้านและโรงเรียนเท่ากับเวลาที่ใช้ในการรับประทานอาหารกลางวัน
- ข. นักเรียนใช้เวลาในการเดินทางมาโรงเรียนเท่ากับเวลาที่ใช้ในการรับประทานอาหารกลางวัน
- ค. นักเรียนใช้เวลาในการเดินทางกลับบ้านเท่ากับเวลาที่ใช้ในการรับประทานอาหารกลางวัน
- ง. นักเรียนใช้เวลาในการเดินทางมาโรงเรียนมากกว่าเวลาที่เดินทางกลับบ้าน

7. ข้อความที่กำหนดให้ ได้แก่ “ในอนาคตเด็กชายเล็ก ๆ คนหนึ่งเรียก นักเรียนว่า คุณปู่”

ข้อสรุปใดถูกต้อง ?

- ก. เด็กคนนั้นเป็นผู้หญิง
- ข. นักเรียนเป็นผู้ชาย
- ค. นักเรียนเป็นผู้หญิง
- ง. เด็กคนนั้นเป็นใครก็ได้

8. ข้อความที่กำหนดให้ ได้แก่ “นักเรียนเลี้ยงกระต่าย แมว และ สุนัข อย่างละ 1 ตัว”

ข้อสรุปใดถูกต้อง ?

- ก. บ้านนักเรียนมีปลาเงินปลาทองด้วย
- ข. บ้านนักเรียนชอบเลี้ยงสัตว์
- ค. นักเรียนอยากเลี้ยงสัตว์ให้มากกว่านี้
- ง. ไม่มีข้อใดสรุปได้ถูกต้อง

9. ข้อความที่กำหนดให้ ได้แก่ “สัตว์กลุ่มหนึ่งนับปากรวมกันได้ 3 ปาก นับขา รวมกันได้ 8 ขา”

ข้อสรุปใดถูกต้อง ?

- ก. สัตว์กลุ่มนั้นมี 2 ตัว
- ข. สัตว์กลุ่มนั้นมี 3 ตัว
- ค. สัตว์กลุ่มนั้นมี 4 ตัว
- ง. สัตว์กลุ่มนั้นมี 5 ตัว

10. ข้อความที่กำหนดให้ ได้แก่ “ดวงอาทิตย์ลอยอยู่ใกล้ขอบฟ้า นกกาบินว่อนจับแมลง”

ข้อสรุปใดถูกต้อง ?

- ก. ขณะนี้เป็นเวลาบ่าย
- ข. ขณะนี้เป็นเวลาใกล้ค่ำ
- ค. ขณะนี้เป็นเวลาเช้า
- ง. ขณะนี้ไม่สามารถกำหนดเวลาได้

แบบวัดการสรุพนัยทั่วไป

ชื่อ-สกุล.....ชั้น.....

คำชี้แจง

ให้นักเรียนอ่านและทำความเข้าใจหลักการที่ให้มาโดยละเอียดแล้วนำหลักการนั้นไปใช้ตอบคำถามของแต่ละข้อ โดยเลือกคำตอบที่ถูกต้องเพียงข้อเดียว แล้ววงกลมรอบข้อนั้น

1. หลักการ : คนเราควรแบ่งรายได้ให้พ่อแม่ 1 ส่วน ทำบุญ 1 ส่วน เก็บออม 3 ส่วน และใช้จ่าย

ส่วนตัว 5 ส่วน จึงจะพอดี

ตามหลักการนี้ข้อความข้อใด ถูกต้อง ?

- ก. นายแดงได้รับเงินเดือน 1,200 บาท ใช้จ่ายส่วนตัวเสีย 500 บาท
ให้พ่อแม่ 100 บาท ทำบุญ 100 บาท เหลือเก็บออม 500 บาท
- ข. นายดำมีเงิน 2,000 บาท ใช้จ่ายส่วนตัวเสีย 1,000 บาท
แบ่งให้พ่อแม่ 200 บาท ทำบุญ 200 บาท เหลือเก็บออม 600 บาท
- ค. คุณครูได้รับเงินเดือน 8,000 บาท ใช้จ่ายส่วนตัวเสีย 5,000 บาท
แบ่งให้พ่อแม่ 1,000 บาท ทำบุญ 500 บาท เหลือเก็บออม 1,500 บาท
- ง. ถูกทุกข้อ ข้อ ก. ข้อ ข. และข้อ ค.

2. หลักการ : ความขยันหมั่นเพียรเป็นหนทางไปสู่ความสำเร็จ

ตามหลักการนี้ข้อความข้อใดผิด ?

- ก. เด็กชายแดงฝึกซ้อมฟุตบอลตอนเย็นทุก ๆ วัน
ในอนาคตแดงจะเป็นนักฟุตบอลที่เก่ง ๆ ได้
- ข. นักเรียนทำการบ้านวิชาคณิตศาสตร์ด้วยความตั้งใจทุกวัน
นักเรียนจะเกิดความรู้ความเข้าใจวิชาคณิตศาสตร์ได้
- ค. เด็กชายดำ ไม่ตั้งใจเรียน ไม่ทำแบบฝึกหัด เขาจึงสอบตก
- ง. นักเรียนสอบได้คะแนนสูงต้องพยายามลอกคำตอบเพื่อนให้ได้

3. หลักการ : นำสีแดง สีเหลือง และ สีน้ำเงิน อย่างละ 1 กระป๋องมาผสมกันจะได้สีขาว 3 กระป๋อง
ตามหลักการนี้ข้อความข้อใดถูกต้อง ?

- ก. ผสมสีแดง เหลือง และ น้ำเงิน อย่างละ 3 กระป๋อง จะได้สีขาว 9 กระป๋อง
- ข. ผสมสีแดง เหลือง และน้ำเงิน อย่างละ 2 กระป๋อง จะได้สีขาว 6 กระป๋อง
- ค. ผสมสีแดง เหลือง และน้ำเงิน อย่างละครึ่งกระป๋อง ($\frac{1}{2}$ กระป๋อง)
จะได้สีขาวหนึ่งกระป๋องครึ่ง ($1\frac{1}{2}$ กระป๋อง)
- ง. ถูกทุกข้อทั้งข้อ ก. ข้อ ข. และข้อ ค.

4. หลักการ : ทำดี ได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว

ตามหลักการนี้ข้อใดถูกต้อง ?

- ก. บางคนขยันอ่านหนังสือ แต่ก็ยังสอบตก
- ข. บางคนแอบดูคำตอบเพื่อน แต่ก็ยังสอบตก
- ค. บางคนไม่ค่อยตั้งใจเรียน แต่ก็ยังสอบได้
- ง. ถูกทุกข้อ ทั้งข้อ ก. , ข. และข้อ ค.

5. หลักการ : สามัคคีเกิดพลัง

ตามหลักการข้อใดถูกต้อง ?

- ก. หัวหน้ากลุ่มต้องรับผิดชอบทำงานกลุ่มให้สำเร็จ
- ข. เหล็กเส้นเล็ก ๆ หลาย ๆ เส้นมัดรวมกันยังไม่แข็งแรงเท่าเหล็กท่อนใหญ่
- ค. ผู้มีส่วนร่วมสร้างรัง ผึ้งตัวเดียวสร้างไม่สำเร็จ
- ง. ถูกทุกข้อ ทั้งข้อ ก. , ข. และข้อ ค.

6. หลักการ : ซื่อกินไม่หมด คดกินไม่นาน

ตามหลักการนี้ข้อใดถูกต้อง ?

- ก. พ่อค้าสั่งทุเรียนอ่อนปนไปกับทุเรียนคุณภาพดีไปขายต่างประเทศ
ปีต่อมาจึงไม่มีใครสั่งซื้อ
- ข. ลุงขายเนื้อซังเนื้อให้ลูกค้าเที่ยงตรงตามที่สั่งทุกครั้ง จึงมีลูกค้ามาอุดหนุนมากมาย
- ค. นักเรียนซื้ออาหารกลางวันจากร้านป่าทุกครั้งเพราะอึดและอร่อยทุกวัน
- ง. ถูกทุกข้อทั้งข้อ ก , ข และ ค

7. หลักการ : การพูดโกหกทำให้คนอื่นขาดความเชื่อถือ

ตามหลักการนี้ข้อใดถูกต้อง ?

- ก. เด็กพูดโกหกก็ไม่ใช่ไรเพราะเด็กไม่มีใครเชื่อถืออยู่แล้ว
- ข. การไม่พูดความจริงในบางครั้งทำให้คนเราเอาตัวรอดได้ไม่มีใครถือสา
- ค. ครูเชื่อคำพูดนักเรียนเพราะนักเรียนคนนั้นไม่เคยโกหกครูเลย
- ง. ถูกทุกข้อทั้ง ข้อ ก , ข และ ค

8. หลักการ : การประหยัลดออมทำให้ร่ำรวย

ตามหลักการนี้ข้อใดถูกต้อง ?

- ก. ลูกเศรษฐีเกิดมามีร่ำรวย
- ข. นักเรียนใช้จ่ายเงินเท่าที่จำเป็นจะมีเงินจำนวนมากเหลือไว้ใช้ในยามชรา
- ค. เศรษฐีใช้จ่ายฟุ่มเฟือยไม่ระมัดระวังในยามชราก็ยังเป็นเศรษฐี
- ง. ถูกทุกข้อ ทั้งข้อ ก , ข และ ค

9. หลักการ : น้ำหนักของคนเพิ่มมากขึ้นตามอายุ

ตามหลักการนี้ข้อความใดผิด ?

- ก. เด็กชายแดงอายุ 1 ขวบ และเด็กชายดำอายุ 3 ขวบ เด็กชายแดงจึงหนักน้อยกว่าเด็กชายดำ
- ข. น้องอายุ 5 ขวบ และพี่อายุ 8 ขวบ พี่จึงอายุมากกว่าน้อง
- ค. น้องอายุ 4 ขวบ และพี่อายุ 8 ขวบ พี่จึงหนักมากกว่าน้อง
- ง. เด็กหญิงนิดหนัก 18 กิโลกรัม และเด็กหญิงน้ำหวานหนัก 5 กิโลกรัม เด็กหญิงนิดจึงมีอายุมากกว่าเด็กหญิงน้ำหวาน

10. หลักการ : อากาศเคลื่อนที่จากบริเวณที่มีอุณหภูมิต่ำ (เย็น) ไปสู่บริเวณที่มีอุณหภูมิสูง (ร้อน) ทำให้เกิดลมพัดจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง

ตามหลักการนี้ข้อใดถูกต้อง ?

- ก. อากาศบริเวณพัลลภร้อนกว่าบริเวณใกล้เคียง เมื่อเปิดสวิทช์พัดลมจึงมีลมพัดออกมา
- ข. ตอนกลางวันอากาศเคลื่อนที่จากทะเลเข้าหาฝั่ง จึงเกิดลมพัดจากทะเลเข้าหาฝั่ง
- ค. ตอนกลางวันอากาศเคลื่อนที่จากฝั่งลงสู่ทะเล จึงเกิดลมพัดจากฝั่งลงสู่ทะเล
- ง. ตอนกลางคืนอากาศเคลื่อนที่จากทะเลเข้าหาฝั่ง จึงเกิดลมพัดจากทะเลเข้าหาฝั่ง

.....

แบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ชื่อ.....ชั้น.....

คำชี้แจง

ให้นักเรียนอ่านข้อความที่ให้มาจนเข้าใจ แล้วใช้เป็นข้อมูลในการตอบคำถามแต่ละข้อ โดยการเขียนวงกลมล้อมรอบข้อที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียว

1. “ในกล่องใบหนึ่งมีดินสอคำอยู่สิบโหลกับอีก 3 แท่ง เมื่อเปิดกล่องให้นักเรียนนับทีละคน ปรากฏว่า ค.ช.แดง นับได้ 100 แท่ง ค.ช.เขียว นับได้ 120 แท่ง ค.ช.เหลือง นับได้ 123 แท่ง ค.ช.ขาว นับได้ 130 แท่ง”

ใครนับดินสอคำได้ถูกต้อง?

ก. ค.ช.แดง	ข. ค.ช.เขียว
ค. ค.ช.เหลือง	ง. ค.ช.ขาว

2. “ไก่สองตัว หมูสามตัว ปลาสี่ตัว นับปากรวมกันได้กี่ปาก”

ก. 7 ปาก	ข. 11 ปาก
ค. 9 ปาก	ง. 13 ปาก

3. “นักฟุตบอลอาชีพ 2 ทีมจำนวน 24 คน กำลังแข่งขันอยู่ในสนาม หลังจากผ่านไป 10 นาที ผู้ตัดสินเป่านกหวีดให้ใบแดงนักฟุตบอลคนหนึ่งเล่นผิดกติกาอย่างรุนแรง ตามที่ผู้กำกับเส้น (ไลน์แมน) ที่เห็นเหตุการณ์แจ้งให้ทราบ นักฟุตบอลคนนั้นจึงต้องออกจากสนามไป”

ข้อความใดเป็นข้อความที่ผิด ?

- ก. กรรมการให้ใบแดงนักฟุตบอล
- ข. นักฟุตบอลที่ได้ใบแดงต้องออกนอกสนาม
- ค. นักฟุตบอลที่กำลังแข่งขันกัน 24 คน
- ง. ผู้กำกับเส้น (ไลน์แมน) แจ้งให้ผู้ตัดสินทราบว่านักฟุตบอลเล่นผิดกติกาอย่างรุนแรง

4. “เด็กชายคนหนึ่งนั่งอยู่ริมฝั่งน้ำ สังเกตเห็นซากไก่ตัวหนึ่งลอยทวนน้ำขึ้นมา จึงรีบลุกขึ้นแล้วรีบเดินหนีไป เพราะกลัวจะติดไข้หวัดนก”

ข้อใดเป็นข้อความที่ผิด ?

- ก. ซากไก่ลอยทวนน้ำ
- ข. เด็กชายนั่งอยู่ริมน้ำ
- ค. เด็กชายกลัวติดไข้หวัดนก
- ง. เด็กชายรีบเดินหนีไป

5. “ถ้าเมื่อสองวันที่ผ่านมาเป็นวันพุธ และอีกสามวันข้างหน้าจะเป็นวันจันทร์”

วันนี้เป็นวันอะไร ?

- ก. วันอังคาร
- ข. วันพฤหัสบดี
- ค. วันศุกร์
- ง. วันเสาร์

6. ข้อความในข้อใดที่นักเรียนควรปฏิบัติ ?

- ก. เมื่อไฟฟ้าภายในบ้านดับนักเรียนควรรีบแก้ไขโดยตรวจสอบตู้ที่ฟิวส์
- ข. เมื่อพบงูพิษนักเรียนต้องรีบตีให้ตาย
- ค. เมื่อพบคนกำลังจะจมน้ำนักเรียนควรรีบโดดลงไปช่วย
- ง. ไม่มีข้อที่ถูกต้อง

7. “ข่าวในหนังสือพิมพ์แจ้งว่าเจ้าหน้าที่ต้องคอยไล่คนในสนามบินสุวรรณภูมิเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดอุบัติเหตุขึ้น”

อุบัติเหตุอาจเกิดขึ้นได้อย่างไร?

- ก. นกชนเครื่องบินอาจทำให้เครื่องบินเสียหลักได้
- ข. นกชนปีกเครื่องบินทำให้เกิดความเสียหายได้
- ค. นกบินเข้าช่องอากาศของเครื่องยนต์ทำให้เกิดความเสียหายได้
- ง. นกไม่สามารถทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ไม่จำเป็นต้องไล่

8. “นำเหล็กหนัก 1 กิโลกรัม ไปผสมกับสำลีนหนัก 1 กิโลกรัม จะได้เหล็กผสมสำลีนหนักน้อยกว่า 2 กิโลกรัม เพราะว่าสำลีย่อมเบาว่าเหล็ก”

ข้อความใดเป็นข้อความที่ผิด?

- ก. เหล็กผสมสำลีนหนักน้อยกว่า 2 กิโลกรัม
- ข. สำลีนเบาว่าเหล็ก
- ค. เหล็กหนักกว่าสำลีน
- ง. เหล็กผสมสำลีนหนักเท่ากับ 2 กิโลกรัม

9. “ถ้าเด็กหญิงชูลีเป็นลูกของคุณอาของนักเรียน วันหนึ่งชูลีไปเยี่ยมคุณยายของตน และเป็นคุณย่าของนักเรียนด้วย เพื่อขอพรในวันขึ้นปีใหม่”

ข้อความใดเป็นข้อความที่ถูกต้อง ?

- ก. คุณอาของนักเรียนเป็นน้องชายของคุณพ่อของนักเรียน
- ข. คุณอาของนักเรียนเป็นน้องสาวของคุณพ่อของนักเรียน
- ค. คุณพ่อของนักเรียนมีน้องชาย 1 คน
- ง. คุณแม่ของนักเรียนมีน้องสาว 1 คน

10. “เมื่อแสงส่องมากระทบตัวเราจะทำให้เกิดเงาขึ้น เช่นถ้าส่องมาทางด้านหน้าจะเกิดเงาทางด้านหลัง แสงส่องมาด้านขวาจะเกิดเงาทางด้านซ้าย เป็นต้น ดังนั้น หากนักเรียนยืนตรงอยู่กลางแดดขณะเที่ยงวันตรง จะปรากฏเงาของนักเรียนเฉียงไปด้านหลัง”

ข้อความใดเป็นข้อความที่ผิด?

- ก. แสงส่องทางด้านหน้าจะเกิดเงาทางด้านหลัง
- ข. แสงส่องทางด้านขวาจะเกิดเงาทางด้านซ้าย
- ค. เงาจะอยู่เฉียงไปด้านหลังเมื่อยืนตรงกลางแดดขณะเที่ยงตรง
- ง. เมื่อแสงส่องมากระทบตัวนักเรียนจะเกิดเงาขึ้น

แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เรื่อง.....ชั้น ม. 1.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวแล้ววงกลมล้อมรอบข้อที่เลือกนั้น

1. เหตุใดจึงถือว่า การเรียนรู้วิถีชีวิตของพระภิกษุ เป็นหน้าที่ของชาวพุทธ
 - ก. เพื่อเป็นชาวพุทธที่สมบูรณ์
 - ข. เพื่อเพิ่มความรู้เกี่ยวกับพระภิกษุ
 - ค. เพื่อให้เกิดแรงงูใจในการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีคุณธรรม
 - ง. เพื่อให้เห็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ดิงาม สงบและเรียบง่าย
2. ข้อใดจัดเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์
 - ก. ปฏิบัติให้เป็นผู้บริสุทธิ์
 - ข. เป็นผู้นำด้านพิธีกรรมทางศาสนา
 - ค. ออกโปรดสัตว์ด้วยการบิณฑบาต
 - ง. เผยแผ่ศาสนาด้วยการสั่งสอนพุทธศาสนิกชน
3. เมื่อเห็นพระสงฆ์เดินสวนทางมาควรปฏิบัติอย่างไร
 - ก. หยุดและหลบให้ท่านเดินผ่านไปก่อน
 - ข. หยุดและไหว้ท่าน รอให้ท่านเดินผ่านไปก่อน
 - ค. หยุดเมื่อท่านเดินมาถึงและนั่งลงกราบ
 - ง. รีบเดินไปโดยเร็ว ไม่สมควรไหว้เพราะสถานที่ไม่เหมาะสม
4. ทิศในทางพระพุทธศาสนา หมายถึงข้อใด
 - ก. บุคคล 6 ประเภทที่มีความสัมพันธ์ติดต่อเกี่ยวข้องกัน
 - ข. บุคคล 6 ประเภทที่เราต้องเคารพและเชื่อฟัง
 - ค. บุคคล 6 ประเภทที่ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนในสังคม
 - ง. บุคคล 6 ประเภทที่จะนำพาไปในทางเสื่อมเสีย
5. ทิศเบื้องซ้าย หมายถึง ใคร
 - ก. บิดา – มารดา
 - ข. ครู – อาจารย์
 - ค. มิตร – สหาย
 - ง. สามเี – ภรรยา

6. นักเรียนควรปฏิบัติต่อบิดา – มารดา อย่างไรจึงจะถูกต้องที่สุด
- ก. พาท่านไปพักผ่อนในวันหยุด
 - ข. เคารพและเชื่อฟังคำสั่งสอน
 - ค. หารายได้แบ่งเบาภาระท่าน
 - ง. กล่าวยกย่องท่านเมื่อมีโอกาส
7. ข้อใดเป็นเหตุผลที่ถูกต้องใน การเลือกคบมิตร
- ก. ป้องกันความเสื่อมเสีย
 - ข. เตรียมตัวปฏิบัติต่อเพื่อน
 - ค. ฉลาดในการเลือกคบคน
 - ง. รู้ทันเล่ห์เหลี่ยมเพื่อน
8. ปัจจุบันเยาวชนมักประสบปัญหาหายาเสพติด นักเรียนคิดว่าเกิดจากการที่เขาเหล่านั้นคบมิตรประเภทใด
- ก. มิตรดีแต่พูด
 - ข. มิตรปกกลอก
 - ค. มิตรหัวประจบ
 - ง. มิตรชักชวนในทางฉิบหาย
9. “สันติให้สมชายยืมเงินเพื่อนำไปซื้อยาให้แม่” สันติจัดเป็นมิตรประเภทใด
- ก. มิตรมีน้ำใจ
 - ข. มิตรมีอุปการะ
 - ค. มิตรแนะนำประโยชน์
 - ง. มิตรร่วมทุกข์ ร่วมสุข
10. บุคคลในข้อใด จัดเป็นมิตรมีน้ำใจ
- ก. สายจิตชวนเพื่อนไปทำบุญ
 - ข. สายสมรไม่สบายใจเมื่อเพื่อนสอบตก
 - ค. สายสวาทช่วยปิดบังความลับของเพื่อน
 - ง. สายสุริย์ให้เพื่อนยืมหนังสือไปอ่านเมื่อใกล้สอบ

11. ข้อใดจัดเป็นพิธีกรรมที่ถือเป็นการทำความดีแก่ตนเอง
- ก. บุญพิธี
 - ข. ทานพิธี
 - ค. กุศลพิธี
 - ง. ปกิณกะพิธี
12. การทำบุญใส่บาตรจัดเป็นพิธีกรรมประเภทใด
- ก. บุญพิธี
 - ข. ทานพิธี
 - ค. กุศลพิธี
 - ง. ปกิณกะพิธี
13. ข้อใดจัดอยู่ในปกิณกะพิธี
- ก. การรักษาอุโบสถศีล
 - ข. การทำบุญ 100 วัน
 - ค. การถวายสังฆทาน
 - ง. การประเคนของพระ
14. การจัดโต๊ะหมู่บูชา มีจุดมุ่งหมายสำคัญตามข้อใด
- ก. เพื่อความสวยงาม
 - ข. เพื่อความเป็นสิริมงคล
 - ค. เพื่อให้เป็นที่ระลึกถึงพระรัตนตรัย
 - ง. เพื่อให้ผู้ร่วมพิธีเกิดความสนใจในพระพุทธศาสนา
15. ในการจุดธูปเทียน ผู้จุดควรปฏิบัติเช่นไร
- ก. จุดเทียนเล่มซ้ายมือของผู้จุดก่อน
 - ข. จุดเทียนเล่มขวามือของผู้จุดก่อน
 - ค. กราบเบญจางคประดิษฐ์ก่อนจึงค่อยจุดเทียน
 - ง. จุดธูปให้เรียบร้อยก่อน แล้วจึงจุดเทียน

16. การอาราธนาศีลใช้ในโอกาสใด
- ก. หลังพระสงฆ์แสดงธรรม
 - ข. ก่อนพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
 - ค. หลังจากจุดธูปเทียนแล้ว
 - ง. ก่อนประกอบพิธีกรรมทางศาสนาทุกครั้ง
17. มารยาทที่ถูกต้องเหมาะสม เมื่อจะไปพบพระสงฆ์ที่วัดคือข้อใด
- ก. อยู่พูดคุยเป็นเวลานาน
 - ข. นัดหมายก่อนเข้าพบ
 - ค. แต่งกายตามสบาย
 - ง. ชวนพระสงฆ์พูดคุยเรื่องสนุกสนาน
18. มารยาทที่ชาวพุทธควรปฏิบัติขณะไปวัดคือข้อใด
- ก. สนทนาเรื่องของวัด
 - ข. บริจาคทรัพย์บำรุงวัด
 - ค. สำรวม กาย วาจา ใจ
 - ง. ไม่ทำให้วัดสกปรก
19. บุคคลในข้อใดมีมารยาทในการแต่งกายเมื่อไปวัดมากที่สุด
- ก. สุชนสวมกางเกงยีนส์เสื้อเอวลอย
 - ข. สุชนุ่งกางเกงขาสั้น
 - ค. สุชาใส่ชุดรัดกุม
 - ง. สุชัยสวมเสื้อแขนสั้นและกางเกงขาสั้นสีอ่อน
20. นักเรียนควรปฏิบัติเช่นไร เมื่อเดินตามหลังพระสงฆ์
- ก. เดินห่าง 4-5 ก้าว สำรวมกิริยาวาจา
 - ข. เดินเอียงทางขวามือของท่านสำรวมกิริยาวาจา
 - ค. เดินห่าง 2-3 ก้าว สำรวมกิริยาวาจา
 - ง. เดินใกล้ๆ เพื่อชวนพระสงฆ์สนทนา

21. เมื่อพระสงฆ์เดินตามมาข้างหลัง นักเรียนควรปฏิบัติเช่นไร
- ก. รีบเดินจากไปโดยเร็ว
 - ข. หันกลับมาไหว้แล้วรีบเดินจากไปโดยเร็ว
 - ค. หลบเข้าข้างทางให้พระสงฆ์เดินผ่านไป
 - ง. หลบทางคอกให้ท่านเดินมาถึงแล้วไหว้และให้ท่านเดินไปก่อน
22. นักเรียนต้องการผ่านพระสงฆ์ขณะที่พระสงฆ์นั่งอยู่ ควรปฏิบัติเช่นไร
- ก. เดินก้มตัว เมื่อมาถึงตรงหน้าท่าน น้อมตัวไหว้ แล้วเดินต่อไป
 - ข. เดินก้มตัว เมื่อมาถึงตรงหน้าท่าน ก้มลงกราบ แล้วเดินต่อไป
 - ค. คลานลงมือ เมื่อมาถึงตรงหน้าท่าน น้อมตัวไหว้ แล้วคลานต่อไป
 - ง. คลานลงมือ พยายามสำรวมกิริยาให้มากเมื่อผ่านหน้าท่าน
23. การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ใช้กราบใคร
- ก. พ่อแม่
 - ข. ครูอาจารย์
 - ค. ญาติผู้ใหญ่
 - ง. พระสงฆ์
24. การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ ของชายและหญิงต่างกันข้อใด
- ก. จังหวะ
 - ข. การประนมมือ
 - ค. ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
 - ง. ท่านั่งและการหมอบลงกับพื้น
25. การกราบพระสงฆ์ ควรกราบอย่างไร
- ก. กราบ 1 ครั้ง แบบมือ
 - ข. กราบ 3 ครั้ง แบบมือ
 - ค. กราบ 1 ครั้ง ไม่แบบมือ
 - ง. กราบ 3 ครั้ง ไม่แบบมือ
26. การแสดงความเคารพในการฟังธรรมวิธีใดถูกต้องตามมารยาทชาวพุทธ
- ก. วันทา
 - ข. อภิวัต
 - ค. อัญชลี
 - ง. นมัสการ

27. งานใดมีการสวดพระอภิธรรม

ก. งานศพ	ข. งานบวช
ค. งานมงคลสมรส	ง. งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่

28. การฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์มีจุดมุ่งหมายสำคัญตามข้อใด

- ก. ความเป็นสิริมงคล
- ข. ป้องกันภัยอันตราย
- ค. รักษาประเพณีที่ดีงาม
- ง. ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย

29. เมื่อนักเรียนได้มีโอกาสฟังพระธรรมเทศนา นักเรียนควรปฏิบัติอย่างไร

- ก. ฟังแล้วจด
- ข. ฟังแล้วจำ
- ค. ฟังแล้วยอมรับ ปฏิบัติตาม
- ง. ฟังแล้วพิจารณา ปฏิบัติตามและติดตามผล

30. การฟังธรรมควรฟังอย่างไร จึงจะถูกต้อง

- ก. ฟังด้วยจิตเป็นกุศล
- ข. ฟังด้วยความตั้งใจ สงสัย
- ค. ฟังแล้วค่อยตาม ทูลอย่าง
- ง. ฟังด้วยความสนุกสนาน รื่นเริง
